

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ - ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ΑΘΗΝΑ ΥΓΕΙΑ

ΕΤΟΣ Ι * 39 * ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΙΣΗΜΕΡΙΑ - ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2007 * ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104.32 * 7€

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Π. ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ - Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ

Σ. Νάγου:

ΠΕΡΙ ΔΙΑΝΟΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΙΚΩΝ ΑΚΤΙΝΩΝ

ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΑ: Ο ΙΕΡΟΣ ΓΑΜΟΣ - Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΧΑΡΩΝΔΑ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

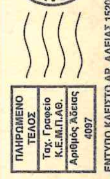
ΑΠΟ ΤΟ 1991

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Κέντρον Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, Γλώσσας καί Τέχνης

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1520/2000 Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ.

ISSN 1108-832800

09

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ - ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ΑΘΗΝΑ ΥΓΕΙΑ

ΕΤΟΣ Ι * 39 * ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΙΣΗΜΕΡΙΑ · ΙΟΥΛΙΟΣ · ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ · ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2007 * ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104.32 * 7€

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Π. ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ - Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ

Σ. Νάγου:

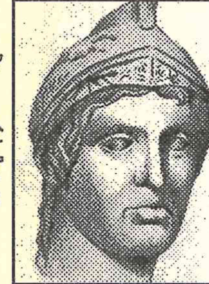
ΠΕΡΙ ΔΙΑΝΟΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΙΚΩΝ ΑΚΤΙΝΩΝ

ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΑ: Ο ΙΕΡΟΣ ΓΑΜΟΣ - Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΧΑΡΩΝΔΑ
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

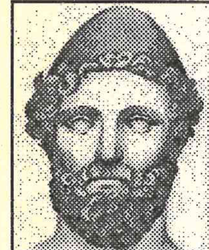
1 ΕΣΤΙΑ ♎

2 ΑΡΗΣ ♏

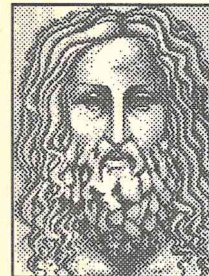
3 ΑΡΤΕΜΙΣ ♐

4 ΗΦΑΙΣΤΟΣ ♑

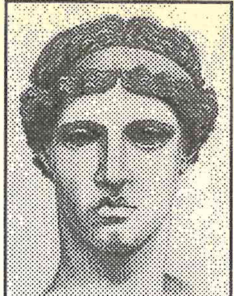
5 ΗΡΑ ♒

6 ΠΟΣΕΙΔΩΝ ♓

... εἰς δόξαν τῶν ἱερῶν ἀριθμῶν καὶ νόμων καὶ τῶν ἐφόρων αὐτῶν, ἀθανάτων Ἑλλήνων Θεῶν ...

περιεχόμενα

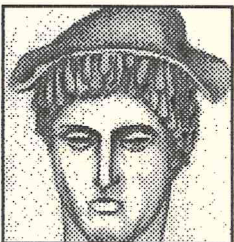
7 ΑΘΗΝΑ

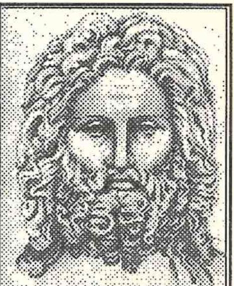
8 ΑΦΡΟΔΙΤΗ ♉

9 ΑΠΟΛΛΩΝ ♊

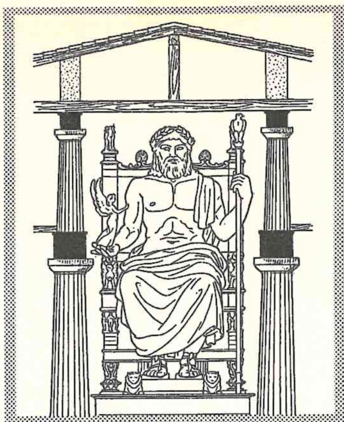
ΕΡΜΗΣ ♋

ΖΕΥΣ ♌

ΔΗΜΗΤΡΑ ♍

Η ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΙΣΗΜΕΡΙΑ

Φθινοπωρινὴ Ἰσημερία ἔχουμε τὴν 23η Σεπτεμβρίου. Κατὰ τὴν ἡμερομηνία αὐτὴν ὁ Ἥλιος εἰσέρχεται στὸν ἀστερισμὸ τοῦ Ζυγοῦ καὶ ἔτσι εἰσερχόμαστε ἀστρονομικὰ στὴν ἐποχὴ τοῦ φθινοπώρου.

Ἡ Φθινοπωρινὴ Ἰσημερία τοῦ Ἡλίου συμβολίζει τὴν ἐμφάνιση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἡ ὁποία θὰ περάσει τὸ πρῶτο στάδιο ἐξελίξεώς της ποὺ εἶναι ἡ καλλιέργεια τῶν σπερμάτων τῶν πρὸς γονιμοποίηση Ἰδεῶν. Τὰ σπέρματα αὐτὰ κυοφοροῦνται κατὰ τὶς διαδοχικὲς ἐνσαρκώσεις, μὲ τὴν ἐπενέργεια τοῦ νόμου τῆς εἱμαρμένης.

Ἡ περίοδος ἀπὸ τὴν Φθινοπωρινὴ Ἰσημερία μέχρι τὴν Χειμερινὴ Τροπὴ τοῦ Ἡλίου συμβολίζει τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ ψυχὴ μπόρεσε νὰ δεχθεῖ τὶς ἐπιδράσεις τοῦ Οὐρανοῦ, νὰ διαπλάσει τὸν ἠθικὸ χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ διαμορφώσει τὴν συνείδησή του κατὰ τρόπον ὥστε νὰ διακανονίζει τὴν ζωή του σὲ ἁρμονία πρὸς τοὺς ὁμοίους του. Στὸ φυτικὸ ἐπίπεδο ἔχουμε τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ ὁποία ἔτσι προετοιμάζεται γιὰ νὰ δεχθεῖ τὰ σπέρματα, τὴν σπορὰ καὶ τὴν κυοφορία τῶν σπερμάτων μέσα στὸ γόνιμο ἀπὸ τὶς βροχὲς τοῦ φθινοπώρου ἔδαφος.

Ὁ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ μὲ εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας, εὔχεται πρὸς ὅλους τοὺς ἀναγνῶστες του ὅπως ὁ πνευματικὸς Ἥλιος τοὺς χαρίσει περισσότερο Φῶς καὶ ἡ μητέρα Γῆ περισσότερα ἀγαθά.

Ἰδεοθέατρον - Ἀθηνᾶ Ὑγεία

τριμηνιαία ἔκδοσις

Ἔτος Ι Ἀρ. Τεύχους 39

Ἰούλιος- Αὔγουστος-Σεπτέμβριος 2007

Γραφεῖα: Στουρνάρη 57, 104 32 Ἀθῆναι

Τηλ.: 210.52.37.543,

Φάξ: 210.52.26.694

Τιμὴ τεύχους 7 ΕΥΡΩ

ΓΙΑ ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ,

ἀποστείλατε ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ (28 ΕΥΡΩ) στὸ ὄνομα ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57, 104.32 ΑΘΗΝΑ ἢ καταθέσατε 28 ΕΥΡΩ στὴν Alpha Bank Ἀρ. Λογαριασμοῦ 104.002.786.016.548 στὸ ὄνομα: Ἀντ. Ἀναστασάκης ἢ τηλεφωνήσατε στὸ 210.52.37.543

Συνδρομὲς ἐξωτερικοῦ: 56 ΕΥΡΩ.

Τὰ κείμενα, ὅπως καὶ ἡ γλῶσσα κάθε δημοσιεύματος ἀπηχοῦν τὶς ἀπόψεις τοῦ ἑκάστοτε συγγραφέως.

Ἰδιοκτήτης - Ἐκδότης

Ἀντ. Ἀναστασάκης - Ραδάμανθυς

Ἀρχισυντάκτις: Αἰκ. Γαβρᾶ - Εὐρυνόμη

Καλλιτεχνικὴ ἐπεξεργασία - Στοιχειοθεσία

Διορθώσεις: Φυλλίτσα Ἀναπνιώτου - Ἀθηναΐς

Ἐκτύπωσις: Γ. Χ. Ζαχαροπούλου

Δ. Σιταρᾶς, Λευκάδος 9 Μοσχᾶτο

ISSN 1108-832 X

Ἐπισκευθεῖτε τὴν ἰστοσελίδα μας

http://www.ideotheatron.gr

e-mail:ideotheatron@ideotheatron.gr

Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Καθηγητοῦ Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Κύπρου

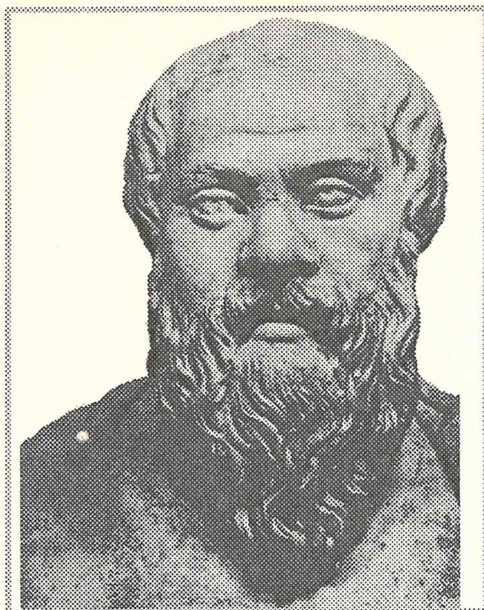
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

Ἐπιχειρῶντας ἕνα παραλληλισμὸ ἀνάμεσα στὸν στοχασμὸ τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Ἡρακλείτου δὲν φιλοδοξοῦμε τόσο νὰ ἀποδείξουμε ἄμεσα μιὰν ἐπίδραση ποὺ ἄσκησε ὁ δεύτερος πάνω στὸν πρῶτο, ὅσο νὰ ἐντοπίσουμε ὁρισμένα παράλληλα μοτίβα, ποὺ κέντρισαν τὴν φιλοσοφικὴ τους ἀναζήτηση καὶ νὰ ἀνιχνεύσουμε, παρὰ τὶς διαφορὲς ποὺ τοὺς χωρίζουν, τὴ δυνατή τους συγγένεια, ποὺ προδίδει κάποια συνέχεια ἄμεση ἢ ἔμμεση στὴ φιλοσοφικὴ παράδοση καὶ φανερώνει τὶς προσωκρατικὲς ρίζες τοῦ σωκρατικοῦ στοχασμοῦ.

Καὶ πρῶτα τὸ "**γνῶθι σαὐτόν**", αὐτὴ ἡ προσταγὴ τοῦ δελφικοῦ θεοῦ, ποὺ ὁ Σωκράτης ἀνύψωσε σὲ ἀρχή, γιὰ νὰ στρέψει τὴν ἀναζήτησή του ἀπὸ τοὺς μύθους ἢ τὴ φύση στὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο, ὡς τὸ πιὸ οἰκεῖο ὂν ἀνάμεσα στὰ τόσα ξένα, ὅπως ἀναφέρει στὸν *Φαῖδρο*[1], μᾶς φέρνει ἀμέσως στὸν νοῦ τὸ ἡρακλείτειο ἀνάλογο τοῦ "**ἐδιζησάμην ἐμεωυτόν**" (ἀπ. 101), ποὺ θὰ πρέπει κι αὐτὸ νὰ ἔχει τὴν ἴδια θρησκευτική, δελφικὴ πηγή[2].

Ὁ Σωκράτης, ἀκολουθῶντας τὴν προτροπὴ τοῦ Ἀπόλλωνα νὰ ἀναζητήσει τὸν ἑαυτό του, δὲν ἀντιδιαστέλλει τὴν ὁδὸ αὐτὴ τῆς ἀναζήτησης μόνο πρὸς τὴν ἑρμηνευτικὴ τῶν μύθων ἢ πρὸς τὴ θεωρία τῆς φύσης[3]. Συγκεντρώνοντας τὴν ἀναζήτησή του στὴν ἀνθρωπίνη πραγματικότητα, τὸ πρῶτο ποὺ συναντᾶ εἶναι ἡ πολυπραγμοσύνη, ἡ ἀπασχόληση δηλαδὴ μὲ τὰ πολλὰ ἐπὶ μέρους θέματα τῆς ζωῆς. Αὐτὰ τὰ θέματα ὅμως, μέσα στὸν διασκορπισμό τους, τείνουν νὰ ὁδηγήσουν τοὺς ἀνθρώπους σὲ μιὰ ἀλλοτρίωση, ἐμποδίζοντάς τους νὰ ἀναχθοῦν στὸ ἕνα, αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ εἶναι, τὸν ἑαυτό τους. Σ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν ἕνα, τὸν ἀνθρώπινον ἑαυτό μας ἐπιστρέφει ἀνασκοπικὰ ἡ σωκρατικὴ ἐρώτηση γιὰ τὴν ἀρετή, ἀφοῦ αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ νοηματικὸ καὶ ὑποστασιακό του πλήρωμα, τὸ "*οὗ ἕνεκα*" τῆς ὕπαρξής του[4].

Τὸ σωκρατικὸ "**γνῶθι σαὐτόν**" εἶναι λοιπὸν μιὰ κλήση γιὰ περισυλλογὴ γύρω ἀπὸ τὴν ἑνότητα τῆς ὕπαρξής μας μὲ σκοπὸ τὴν ἀφύπνιση καὶ ἐνεργοποίηση τοῦ εἶναι της. Ἀντίθετα, ἡ κατάτμηση μέσα στὰ πολλὰ ἔργα, ὅσο ἀναγκαία κι ἂν εἶναι κάποτε, μπορεῖ νὰ ἔχει ὡς συνέπεια εἴτε τὴ γελοία πολυμάθεια, ὅπως τὴ βλέπουμε στὸ πρόσωπο τοῦ σοφιστῆ Ἱππία[5], εἴτε τὴ ψευδαίσθηση ὅτι, ἐπειδὴ κατέχουμε μιὰ δραστηριότητα τῆς ζωῆς, μποροῦμε νὰ ἔχουμε λόγο γιὰ τὸ σύνολό της, κάτι ποὺ συμβαίνει συχνὰ μὲ τοὺς πολῖτες τῆς

Σωκράτης

᾿Αθήνας. Κινδυνεύουμε ἀκόμα νὰ προσκολληθοῦμε σὲ μιὰ μονομερὴ ὄψη τῆς ζωῆς, στὴ φροντίδα γιὰ τὸ σῶμα, τὸ χρῆμα ἢ τὴ φήμη, καὶ ἀνατρέποντας τὴν ἀξιολογικὴ κλίμακα, νὰ καταστήσουμε τὸ πιὸ ἀσήμαντο γιὰ μᾶς, ὡς τὸ πιὸ σημαντικό.

Χωρὶς, λοιπὸν, τὴν ἀναζήτηση τοῦ ἑαυτοῦ μας, παραδιδόμαστε σὲ μιὰ ψευδαίσθηση γνώσης, ποὺ γίνεται μιὰ ψευδαίσθηση τρόπου ζωῆς, μιὰ πλανερὴ δόξα, ποὺ τὴν ἀκολουθοῦν οἱ πολλοί.

Στὴν ***Ἀπολογία***[6] του ὁ Σωκράτης ἐπιμένει σ᾽ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ διάκριση, ὅταν ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἐπιμέλεια "τῶν ἑαυτοῦ" καὶ "τῶν τῆς πόλεως", σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὴν ἐπιμέλεια "ἑαυτοῦ" καὶ "αὐτῆς τῆς πόλεως". Τὰ ἑαυτοῦ εἶναι τὰ πολλὰ πράγματα, ποὺ ἀφοροῦν τὸν ἑαυτό μας καὶ ποὺ χωρὶς αὐτὸν μᾶς ἀλλοτριώνουν, μᾶς ὠθοῦν νὰ λησμονήσουμε τὸ νόημα ποὺ τὰ συνέχει.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει ὅμως καὶ μὲ τὴν πόλη. Τὰ πολλὰ πράγματα τῆς πολιτείας χάνουν τὸ μέτρο καὶ τὴν ἀξία τους καὶ προσφέρονται γιὰ τὸ κυνηγητὸ τοῦ πλούτου ἢ τῆς φήμης ἢ τῆς δύναμης, τρέφοντας τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας, ἂν δὲν συσχετισθοῦν καὶ δὲν ἔχουν ὡς κέντρο ἀναφορᾶς τους τὴν ἴδια τὴν πόλη, ποὺ εἶναι ὁ συνεκτικός τους ἁρμός. Ἡ παρουσία τῆς πόλης, ὡς ἀποτελούσης τὸ σύστοιχο τοῦ ἀνθρώπινου ἑαυτοῦ μέσα στὴ συνείδηση τῆς κοινότητας, ἀποδεικνύει ἔτσι ὅτι ἡ σωκρατικὴ ἀναζήτηση τοῦ "γνῶθι σαὐτόν" δὲν ὁδηγεῖ σὲ μιὰ μοναχικὴ ἐνασχόληση μὲ τὸν ἑαυτό μας, δὲν εἶναι μιὰ στροφὴ πρὸς τὸν ἰδιωτισμὸ τοῦ καθενός, ἀλλὰ ἀποτελεῖ μιὰ μέριμνα κατ᾽ ἐξοχὴν πολιτική. Ὁ σωκρατικὰ ἀναζητούμενος ἑαυτὸς εἶναι ὁ πολίτης, ποὺ βαστάζει μέσα στὸν πυρήνα τοῦ ἑαυτοῦ του τὸ ἴδιο τὸ μέτρο καὶ τὸ νόημα τῆς πολιτικῆς κοινότητας. Γι᾽ αὐτὸ καὶ **ἡ μέθοδος ἀναζητήσεως τῆς ἀνθρώπινης ἀρετῆς εἶναι ὁ διάλογος, ποὺ ἀποβλέπει, ἀκολουθώντας μιὰ πορεία ἐρωταπόκρισης, στὴν ἀποκάλυψη τοῦ κοινοῦ ἀνάμεσα στοὺς συνομιλητὲς νοήματος, τοῦ ἀγαθοῦ, ποὺ ὀρθώνει καὶ σώζει τὴν ὕπαρξη**[7].

Πῶς ὅμως μποροῦμε μέσα στὸ σκεδασμὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων καὶ γνωμῶν νὰ ἀναχθοῦμε στὸν ἑαυτό μας καὶ στὸ ἕνα νόημα, ποὺ τὸν συνέχει, ποὺ σὰν ἀγαθό, τὸν κάνει νὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι; Γιὰ τὸν Σωκράτη ὑπάρχει μία ὁδός, ποὺ ὁδηγεῖ μέσ᾽ ἀπὸ τὴ χειροτεχνική, δημιουργικὴ συναναστροφὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ πράγματα πρὸς τὸ ἀνθρώπινο ἀγαθό. Κι αὐτὴ εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς τέχνης. Ὅλες οἱ ἐπὶ μέρους τέχνες, ἡ τέχνη τῆς ἰατρικῆς, τῆς κυβερνητικῆς, τῆς ὑφαντικῆς, τῆς στρατηγικῆς, μποροῦν νὰ δώσουν λόγο γιὰ ὅ,τι κάνουν[8] γιατὶ ἀποβλέπουν μ᾽ αὐτὸ ποὺ ἐπιτελοῦν σ᾽ ἕνα τέλος, τὴν ἀρετὴ τοῦ ὄντος, τὸ ὁποῖο ἐπιμελοῦνται. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ τέχνη τῆς ζωῆς, ἔχει ὡς ἔργο της τὴν πλήρωση τῆς ὑπόστασής μας καὶ τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ εἶναι της. Ὡστόσο, ὄντας ἡ τέχνη ὅλων τῶν τεχνῶν, στοχεύοντας στὸ σύνολο καὶ στὸ συνεκτικὸ ἕνα, ἡ τέχνη αὐτὴ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὶς ἄλλες τέχνες καὶ συνάμα τὶς ὑπερβαίνει[9]. Τὸ γνῶθι σαὐτόν, ἀναζητώντας αὐτὴ τὴν τέχνη καὶ τὴν ἀρετὴ ποὺ ἀπεργάζεται, σκοντάφτει, ὅπως βλέπουμε στοὺς ἀπορητικοὺς διαλόγους, στὴν ἄγνοιά της. **Τὸ γνῶθι σαὐτὸν γίνεται ἔτσι μιὰ σώφρονη γνώση περὶ τῆς ἄγνοιας τοῦ ἑαυτοῦ μας.**

Θὰ μπορούσαμε νὰ συμπεράνουμε λοιπὸν ὅτι, ἡ σωκρατικὴ ἀναζήτηση τοῦ ἑαυτοῦ μας ἐγείρει καὶ ἐνεργοποιεῖ τὴ συνείδηση μὲ ὁδηγό της τὸν λόγο σὲ μιὰ κίνηση περισυλλογῆς γύρω ἀπὸ τὴν ἑνότητα, ποὺ συγκροτεῖ καὶ θεμελιώνει τὴν ὕπαρξη σ᾽ αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὸ εἶναι της, τὴν ἀνθρώπινη ἀρετή. Ἡ κίνηση αὐτὴ γίνεται ἐπαγωγικά, ἀπὸ τὰ πολλὰ πρὸς τὸ ἕνα[10], ἔχει σὰν στόχο της ἕνα τέλος, ἀφοῦ στρέφεται πρὸς ὁλοκλήρωση τοῦ εἶναι μας, τοῦ "οὗ ἕνεκα" ὅλων τῶν πράξεών μας, καὶ ἔχει σὰν ὁδηγό της τὸν λόγο ποὺ ξετυλίγεται μέσ᾽ ἀπὸ τὸν διάλογο, σὲ μιὰ ἀπὸ κοινοῦ ἀνάληψη τοῦ νοήματος ποὺ ἀναζητεῖ, προϋποθέτοντας ἔτσι ἕνα διϋποκειμενικὸ θεμέλιο, ποὺ σχετίζεται μὲ τὴ συνύπαρξή μας ὡς πολιτῶν, τὸ κοινὸν τῆς πόλεως. Ὁ σωκρατικὸς διάλογος καταλήγει, τέλος, στὴν ἀπορία, στὴ γνώση τῆς ἄγνοιάς μας.

Ἡράκλειτος

᾿Απέναντι στὸ σωκρατικὸ "γνῶθι σαὐτόν" τὸ ἡρακλείτειο "ἐδιζησάμην ἐμεωυτόν" μοιάζει περισσότερο χρησιμικό. Καὶ τοῦτο, γιατὶ ὁ Ἡράκλειτος μᾶς μιλᾶ πάντα μὲ ρήσεις - χρησμούς, μέσα στοὺς ὁποίους πρέπει νὰ περιπλανηθοῦμε, γιὰ νὰ εἰκάσουμε τὶ σημαίνει ὁ καθένας. Τὸ "ἐδιζησάμην", ἀπὸ τὸ ῥῆμα *δίζημαι*, χρησιμοποιεῖται κυρίως στὴν ᾿Ιωνικὴ διάλεκτο γιὰ τὴν ἐπερώτηση τοῦ μαντείου, ἀλλὰ σημαίνει καὶ ζητῶ νὰ μάθω, ζητῶ νὰ ἀποκαλύψω ἕνα κρυμμένο νόημα[11]. Αὐτὸ τὸ κρυμμένο νόημα τοῦ ἑαυτοῦ μας ζητεῖ νὰ ἀποκρυπτογραφήσει ὁ Ἡράκλειτος· τὸ ρῆμα "ἐδιζησάμην" δηλώνει αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἑρμηνευτικὴ ἀναζήτηση τοῦ κρυμμένου βάθους, ἀφοῦ καὶ "ἡ φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ" (123).

Μέσα σ᾽ αὐτὸ τὸ βάθος οἰκεῖ καὶ ὁ λόγος τῆς ψυχῆς, πού, ὅπως λέει ὁ Ἡράκλειτος, "*τὰ πέρατά της δὲν θὰ τὰ βρεῖς, ὅποιο δρόμο κι ἂν πορευτεῖς*" (ἀπ. 45). Ὁ λόγος μοιάζει νὰ βρίσκεται σὲ μιὰ

στενὴ συνάφεια μὲ τὸν ἀνθρώπινον ἑαυτόν, γιατὶ πρῶτα ἡ ἔγερση τοῦ λόγου μέσα μας καὶ ἡ ἀναζήτηση αὐτοῦ τοῦ βάθους ἀντιτίθεται στὸν διασκορπισμὸ τῆς μάθησης μέσα στὰ πολλά, τὴν πολυμάθεια, καὶ τὴ συλλογὴ ἐμπειριῶν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ φύση, τὴν *ἱστορίην*. Ὁ Ἐφέσιος καταμαρτυρεῖ μὲ περιφρόνηση τὰ δυὸ αὐτὰ στὸν Πυθαγόρα, τὸν Ξενοφάνη καὶ τὸν Ἑκαταῖο (ἀπ. 40 καί 129). Καὶ τοῦτο, γιατὶ ἀπὸ τὴν ἔρευνα αὐτὴ λείπει ἡ εἴσδυση στὸ ἕνα, ποὺ συνέχει τὰ διαφερόμενα μέσα στὴν ἀφανέρωτή του ἁρμονία. Τὸ ἕνα φαίνεται νὰ εἶναι κρυμμένο μέσα μας καὶ ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἑαυτοῦ μας εἶναι μιὰ ὁδός, ποὺ ὁδηγεῖ σ' αὐτό.

Δεύτερον, ἀποκρυπτογραφῶντας τὸν ἑαυτό μας δὲν βυθιζόμαστε, κατὰ τὸν Ἡράκλειτο, σ' ἕνα ὑποκειμενικὸ κόσμο, ὅπως τὸν ζοῦν οἱ πολλοί, καθὼς κλείνονται μέσα στὸν ἰδιωτικό τους, αὐθαίρετο στοχασμό, στὸ "ἴδιον", ὅπως τὸ ὀνομάζει, παραμένοντας σὲ μιὰ κατάσταση ὀντολογικῆς λησμονιᾶς καὶ ἀπουσίας (ἀπ. Β2 καί 34). Ἀντίθετα, ὁ Ἡράκλειτος μαζὶ μὲ τὴν ἔντονη αἴσθηση τῆς μοναδικῆς του παρουσίας, καὶ ἀναζητῶντας τὸν ἑαυτό του διανοίγεται πρὸς τὴν τάξη ἐκείνη, ποὺ συνάπτει σὲ μιὰ κοινότητα τὸν κόσμο, πρὸς τὸ *"ξυνόν"*. *"Τοῖς ἐγρηγορόσι"*, λέει, *"εἷς καὶ ξυνός κόσμος, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστος εἰς ἴδιον ἀποστρέφεται"* (ἀπ. 89). Ἀνάμεσα στὸν ἀνθρώπινον ἑαυτόν μας λοιπὸν καὶ τὸ "ξυνόν", τὴ συνέχουσα τὸν κόσμο ἀρχή, ὑπάρχει μιὰ φωτίζουσα ἀναφορά, ποὺ ὁ Ἡράκλειτος ὀνομάζει ἐγρήγορση. **Ἐγρήγορση σημαίνει συμμετοχὴ στὸν λόγο, παρουσία μέσα στὸν λόγο, ἀφοῦ ὁ λόγος εἶναι τὸ "ξυνόν".**

Ἔχουμε λοιπόν, καθὼς ἀνασκάπτουμε τὸν ἑαυτό μας, μιὰ συνάντηση μὲ τὸν λόγο, ποὺ ἐνεργοποιεῖται σὰν μιὰ ἐγερτήρια περισυλλογή, ἡ ὁποία μᾶς ἐναρμονίζει μὲ τὴν εὐρύτερη συνεχόμενη ἑνότητα τοῦ κόσμου. Αὐτὴ τὴν ἐγρήγορση ὀνομάζει ὁ Ἡράκλειτος **"φρονεῖν"** ἢ **"νοῦν"**. *"Ξὺν νόῳ λέγοντας"*, δηλαδή, τὸ νὰ λέγει κανεὶς μὲ τὴν ἐγρηγοροῦσα νόησή του σημαίνει νὰ ἀντλεῖ τὴ δύναμή του ἀπὸ τὴν συνέχουσα τὰ πάντα ἀρχή, τὸ ξυνόν, ὅπως ἡ πόλη ἀπὸ τὸ νόμο *"......Ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι τρέφονται ἀπὸ τὸν ἕνα, τὸν θεῖο νόμο"* (Β114).

Ἔχουμε ἐδῶ μιὰ ἐπισημαινόμενη βαθύτερη σχέση τοῦ ἐγρηγορότος ἑαυτοῦ μας μὲ τὴν κοινότητα τῆς πόλης, ποὺ τὴν ἐκφράζει ὁ νόμος, καὶ μὲ τὴν εὐρύτερη κοινότητα τοῦ κόσμου, ποὺ τὴν δηλώνει ὁ θεῖος νόμος, ὁ λόγος. Ὁ ἀνθρώπινος ἑαυτὸς ἐγείρεται μετέχοντας στὶς δύο αὐτὲς κοινότητες κατὰ τρόπο ἀνοδικό, γιατὶ ἀπὸ τὴν κοινότητα τῆς πόλης ὑπερακοντίζεται πρὸς τὴν συνέχουσα κοινότητα τῶν ὄντων ποὺ εἶναι καὶ ἡ ὑπερέχουσα, διανοιγόμενη πρὸς αὐτό, ποὺ ἐνοικεῖ μέσα στὰ πάντα καὶ ὑπερβαίνει συνάμα τὰ πάντα. *"Ἐξαρκεῖ πᾶσι καί περιγίγνεται"* (Β114).

Ἡ ἔκπτυξη, λοιπόν, τοῦ ἡρακλείτειου ἑαυτοῦ μέσ' ἀπὸ τὴ δυναμικὴ ἐγρήγορσης - λήθης, προσλαμβάνει μιὰ δραματικὴ ὑφή, ἀφοῦ προβαίνει μέσ' ἀπὸ μιὰν ἀμφισβήτηση ὑποστασιακῆς πολιτικῆς καὶ κοσμικῆς σημασίας. Γιατί, ἂν τὸ σημεῖο παρουσίας ἢ ἀπουσίας τοῦ ἑαυτοῦ μας βρίσκεται μέσα στὸ βάθος τῆς ψυχῆς, ἄλλο τόσο τὸ σημεῖο αὐτὸ μᾶς ὑπερβαίνει καὶ ἑνώνει τὴν ψυχὴ μὲ τὸ πολιτικό, καὶ πάνω καὶ πέρ' ἀπ' αὐτό, μὲ τὸ κοσμικὸ σύνολο.

Ὕστερα ἀπὸ τὴ σύντομη αὐτὴ ἀναφορὰ μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε ὅτι, τὸ ἡρακλείτειο *"ἐδιζησάμην ἐμεωυτόν"* καὶ τὸ σωκρατικὸ *"γνῶθι σαυτόν"* παρουσιάζουν μιὰ συνάφεια, ποὺ γίνεται ἀκόμα ἰσχυρότερη, ὅσο συνάπτουμε τὶς δυὸ αὐτές προσεγγίσεις μὲ τὸ ἀντίστοιχο σ' αὐτὲς πλαίσιο στοχασμοῦ τοῦ καθ' ἑνὸς φιλοσόφου. Καὶ τοῦτο, γιατὶ καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς φιλοσοφικὲς παρορμήσεις προέρχονται ἀπὸ μιὰν ἀτμόσφαιρα θρησκευτικὴ καὶ ἔχουν ἕνα χαρακτῆρα φανέρωσης αὐτοῦ, ποὺ συνήθως μένει ἀφανέρωτο καὶ ἀνενεργό.

Ἡ φανέρωση καὶ ἐνεργοποίηση τῆς αὐτογνωσίας εἶναι συνδεδεμένη καὶ στοὺς δυὸ φιλοσόφους μὲ τὴν παρουσία τοῦ λόγου, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ συλλέγουσα, ὑπερβαίνουσα τὴν πολλότητα καὶ τὸ διασκορπισμὸ νοητικὴ δύναμη τῆς ἐγρηγορούσας συνείδησης. Ὁ λόγος μᾶς φωτίζει, γιὰ νὰ ἀνακαλύψουμε μαζὶ μὲ τὴν ταυτότητα τοῦ εἶναι μας καὶ τὴν κοινότητα τῆς πόλης, ποὺ μᾶς ἑνώνει μέσα σὲ μιὰ καθολικὴ τάξη, πού, γιὰ τὸν Ἡράκλειτο τουλάχιστον, ἀποτελεῖ τὴν βαθύτερη τάξη τοῦ ὄντος. Τόσο στὸν Ἡράκλειτο, ὅσο καὶ στὸν Σωκράτη, ἡ ἔγερση πρὸς τὴ συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ μας συνεπάγεται μιὰ ὑπέρβαση τῆς ἀτομικῆς μας αὐθαιρεσίας καὶ πλάνης καὶ τὴ διάνοιξη πρὸς τὸ νόημα, πού, θεμελιώνοντας τὴ δική μας παρουσία, θεμελιώνει συνάμα τὴν ἀνθρώπινη κοινότητα, τὴν πόλιν.

Ἔχουμε, λοιπόν, τὴν αἴσθηση ὅτι ὁ Σωκράτης, ἀκολουθώντας τὶς ὁδοὺς αὐτὲς τῆς ζήτησης, μοιάζει νὰ εἶναι συνεχιστὴς μιᾶς φιλοσοφικῆς προσέγγισης, ποὺ χάραξε πρῶτος ὁ Ἡράκλειτος. Καὶ τὸν παραλληλισμὸν αὐτὸν θὰ μπορούσαμε νὰ τὸν ἐπεκτείνουμε καὶ στὴν ἀντίθεση τῶν ὀλίγων ἀρίστων ἢ τῶν ἐπαϊόντων πρὸς τοὺς πολλούς. Ἔτσι στὸν Ἡράκλειτο: Οἱ πολλοὶ βρίσκονται σὲ μιὰ κατάσταση λήθης γιὰ ὅσα κάνουν ἢ λέγουν, μένοντας ἀμέτοχοι στὸν συνέχοντα λόγον, τὸ "ξυνόν"· μένουν κλειστοὶ μέσα σ' ἕναν αὐθαίρετον, ἰδιωτικὸ στοχασμὸ ("ἰδίην φρόνησιν"). Εἶναι ξένοι πρὸς τὸν λόγο, μὲ τὸν ὁποῖο συνεχῶς συναναστρέφονται καὶ μένουν παγιδευμένοι σὲ μιὰ φαινομενικὴ δόκηση, σ' ἕνα χορτασμὸ μέσα στὰ πολλὰ διασκορπισμένα στὴν τύχη πράγματα.

Ὅλα αὐτὰ συνιστοῦν τὴν ὑποστασιακὴ καὶ ὀντολογική τους μείωση, γι' αὐτὸ καί, ἐνῶ μοιάζουν νὰ εἶναι παρόντες, εἶναι ἀπόντες[12]. Ἀντίθετα, οἱ ἄριστοι ἐκλέγουν τὸ ἕνα ἀντὶ τῶν πολλῶν (αἱροῦνται ἓν ἀντὶ ἁπάντων ἀπ. 29), τὸν συνέχοντα τὰ ὄντα λόγον. Γι' αὐτὸ καὶ βρίσκονται σὲ ἐγρήγορση, ὑπερβαίνοντας τὸν ἰδιωτισμό τους καὶ μετέχοντας στὴν κοινότητα τῆς πόλης καὶ τοῦ κόσμου, κατορθώνοντας νὰ φτάσουν στὴν ἐναρμόνιση τῶν ἐναντιοδρομουσῶν μέσα τους δυνάμεων σὲ μιὰ βαθύτερη ἑνότητα[13].

Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι, κατ' ἀνάλογο τρόπο, καὶ στοὺς σωκρατικοὺς διαλόγους οἱ πολλοὶ εἶναι προσκολλημένοι στὴ δόξα, τὴν ἀθεμελίωτη γνώμη τους, καὶ τὶς πράξεις των τὶς κατευθύνει ἡ τυχαιότητα καὶ ὁ περισπασμὸς μέσα στὰ πολλά, ποὺ παρασύρουν καὶ παρεκτρέπουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ ἑνός, αὐτοῦ ποὺ συνέχει τὴν ψυχὴ πρὸς ἕνα τέλος, τὴν ἀρετή της, ἢ αὐτοῦ ποὺ συγκροτεῖ τὴν πολιτεία σ' ἕνα ὅλον. Οἱ πολλοὶ δὲν

μετέχουν στὴν ἐγρήγορση τοῦ λόγου, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐκλέγουν σύμφωνα μὲ τὸν λόγο. Ἀντίθετα, οἱ ἐπαΐοντες μπορεῖ νὰ εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν γνώση μιᾶς τέχνης - ἐπιστήμης, καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ δίνουν λόγο γιὰ ὅ,τι κάνουν στὸν τομέα τῆς τέχνης τους, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ πάνω στὸν λόγο θεμελιώνουν τὴ γνώση τους γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀρετή, τὸ δίκαιο ἢ τὸ ἄδικο, τὸ ἀγαθὸ ἢ τὸ κακό[14]. Κι ὅταν αὐτοὶ δὲν γνωρίζουν, ἔχουν γνώση τῆς ἄγνοιάς των· κι αὐτὴ ἡ γνώση τοὺς κάνει νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὸ πλῆθος.

Ἔχουμε, συνεπῶς, ἐκ πρώτης ὄψεως, θεμελιώδεις κοινὲς προσεγγίσεις ἀνάμεσα στὴ φιλοσοφία τοῦ Ἡράκλειτου καὶ τοῦ Σωκράτη, ποὺ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ δεχθοῦμε τὴν ὕπαρξη μιᾶς συγγένειας, μιᾶς, ἴσως μποροῦμε νὰ ποῦμε, ἔστω καὶ ἔμμεσα, ἡρακλείτειας προέκτασης μέσα στὸν σωκρατικὸ στοχασμό.

Ὡστόσο, θὰ παραγνωρίζαμε τόσο τὴν ἀρχαϊκὴ ἰδιαιτερότητα τῆς ἡρακλείτειας φιλοσοφίας, ὅσο καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ σωκρατικοῦ διαλογικοῦ στοχασμοῦ, ἂν δὲν διακρίναμε τὴν ἀπόσταση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσά τους.

Καὶ πρῶτα, ὁ ἀνθρώπινος ἑαυτός μας, αἰνιγματικὰ κρυμμένος στὸ βάθος τῆς ψυχῆς γιὰ τὸν Ἡράκλειτο, εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐγρηγορεῖ, καθὼς μετέχει στὸν λόγο. Ὁ λόγος, ὅμως, δὲν εἶναι κάτι χαρακτηριστικὰ ἀνθρώπινο, ἀλλὰ μιὰ κοσμικὴ ἀρχή, ποὺ ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ ὑπερβατικοῦ. Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ συμβολικὰ αἰνιττόμενο ὑπερβατικό του μέγεθος μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ καὶ ὁ ἀνθρώπινος ἑαυτός μας, ποὺ δὲν παύει βέβαια νὰ εἶναι παρὼν μέσα στὰ μέτρα τῆς προσωπικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς· εἶναι ὅμως στὸ βάθος κι αὐτός, ὅπως καὶ ὁ λόγος, ἕνα σύμβολο τῆς ἐγρηγορούσας συνείδησης. Ἀντίθετα, ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἀνθρώπινου ἑαυτοῦ μας στὸν Σωκράτη, γίνεται μὲ μέτρα ἀνθρώπινα σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς ὁποιαδήποτε μυθολογική, κοσμολογικὴ ἢ συμβολικὴ ἐξήγηση. Κι ὁ λόγος ποὺ φωτίζει τὴν ψυχή, γιὰ νὰ συλλεγεῖ γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της καὶ γύρω ἀπὸ τὰ οὐσιώδη θέματα τῆς ζωῆς, ἐπικεντρωμένος σ' αὐτό, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν πλήρωσή της, τὴν ἀρετή, δὲν εἶναι μιὰ μεταφυσικὴ ἀρχή, ποὺ δηλώνει τὴν παρουσία της ὡς μιὰ ταυτότητα μέσα στὶς κοσμικὲς ἐναντιώσεις, ἀλλὰ εἶναι μιὰ ἔγγλωσση, νοητικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς, ποὺ δεσμεύει, φωτίζει καὶ ἀνοίγει τὸν δρόμο πρὸς τὴν ἀλήθεια. Αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη πλευρὰ τοῦ λόγου φαίνεται στοὺς σωκρατικοὺς διαλόγους καὶ ἀπὸ τὸν συσχετισμὸ τοῦ λόγου μὲ τὴν τέχνη. Στὶς ἀσκούμενες ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τέχνες, ὅταν αὐτὲς δὲν στηρίζονται μόνο στὴν ἐμπειρία, ὑπάρχει ἕνας λόγος, ποὺ τὶς συγκροτεῖ καὶ τὶς κατευθύνει πρὸς ἕνα τέλος (*"οὗ ἕνεκα"*), στὸ ὁποῖο ἀποβλέπουν. Αὐτὸς ὁ λογισμὸς τῆς αἰτίας καὶ τοῦ τέλους, ὑπερβαίνοντας τὶς ἐπὶ μέρους τέχνες, ὑψώνεται ὡς ἕνας λόγος, ποὺ ἀναζητεῖ τὴν ἴδια τὴν τέχνη τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Μέσα στὸν σωκρατικὸ λόγο ὑποκρύπτεται, λοιπόν, ἡ ἐμπράγματη συναναστροφὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ ὄντα, ποὺ ἐκφράζεται στὴν τέχνη ὡς μιὰ ἀπεργασία πρὸς ἕνα τέλος.

Μιὰ δεύτερη ἰδιοτυπία, ποὺ διαφοροποιεῖ τὸν ἡρακλείτειο ἀπὸ τὸν σωκρατικὸ λόγο, εἶναι ὅτι ὁ πρῶτος εἶναι διαλεκτικός-συμβολικός, ἐνῶ ὁ δεύτερος εἶναι

διαλογικός. Ἡ ἡρακλείτεια "διαλεκτική", ἂν μποροῦμε νὰ τὴν ὀνομάσουμε ἔτσι, δηλώνει τὴν ἀλληλοαναφορὰ τῶν κοσμικῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν σύμπτωσή τους σὲ μιὰ ἑνοποιοῦσα καὶ ὑπερβαίνουσα τὶς ἀντιθέσεις τάξη, μιὰ συναίρεση τῶν διαφερομένων σὲ μιὰ βαθύτερη ἑνότητα, ποὺ εἶναι ὁ λόγος. Ὁ σωκρατικός, ἀντίθετα, λόγος δὲν γνωρίζει αὐτὴ τὴ μεταφυσικὴ διαλεκτική, τὴν ὁποία ὁ Ἡράκλειτος ἐκφράζει μὲ συμβολικὲς ρήσεις, ποὺ ἀνακυκλώνονται ἀδιάκοπα, εἰκονίζοντας μὲ ποικίλους τρόπους τὴν ἀφανέρωτη ἑνότητα· ἀλλὰ εἶναι ἕνας λόγος, ποὺ οἰκεῖ μέσα στὴν ἀνθρώπινη γλώσσα καὶ φανερώνει τὴ δύναμή του μέσα στὸν ζωντανὸ διάλογο, τὴν ἐρωταπόκριση, ὡς μιὰ ἀπὸ κοινοῦ ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας. Ὁ λόγος ξεπηδᾶ μέσ' ἀπὸ τοὺς "λόγους", τὴν συζήτηση καὶ τὴν ἐπιχειρηματολογία[15], ὡς μιὰ δεσμεύουσα τοὺς συνομιλητὲς ἀρχή, ποὺ δὲν ταυτίζεται βέβαια μὲ τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ εἶναι μέσα στὴ γλῶσσα ὁ ἔλλογος νοητικὸς φωτισμός, αὐτὸ τὸ "λόγον διδόναι"[16], ποὺ ἑνώνει τοὺς συνομιλητὲς κατὰ τὴν ἀναζήτηση αὐτή. Ἡ σωκρατικὴ διαλεκτικὴ δὲν εἶναι, λοιπόν, μιὰ σύμπτωση τῶν ἀντιθέτων, ἀλλὰ ὁ ἔμψυχος λόγος, ποὺ κινεῖται διαλογικὰ πρὸς φανέρωση μιᾶς κοινότητας νοήματος.

Ἔτσι ὅμως διαπιστώνουμε ὅτι, ἐνῶ ὁ ἡρακλείτειος λόγος προβάλλει τὴν αἰνικτικὴ παρουσία του μέσα σὲ σύμβολα, ὅπως τὸ ἕν, τὸ πῦρ, τὸ σοφόν, τὸ ξυνόν, ὁ αἰών, ποὺ φανερώνουν καὶ κρύβουν συνάμα, λέγουν καὶ σιωποῦν, ὁ σωκρατικὸς λόγος ἐπιχειρεῖ, σὲ μιὰ πορεία ἐπαγωγῆς, νὰ ὁρίσει τὸ νόημα τῆς ἀρετῆς[17], χωρὶς ὡστόσο νὰ φτάνει σὲ μιὰ τελειωτικὴ κατάληξη. Ὁ λόγος δὲν πυκνώνεται σὲ χρησμικὲς ρήσεις, ἀλλὰ ἀναπτύσσεται βῆμα πρὸς βῆμα σὲ μιὰ κίνηση διαλογικὴ ἀπὸ τὰ πολλὰ πρὸς τὸ ἕνα, καθιστώντας συνειδητὴ τὴν ἄγνοιά μας καὶ διανοίγοντας συγχρόνως τὸν ὁρίζοντα ἑνὸς νοήματος, ποὺ ὑπερβαίνει τοὺς ἐπὶ μέρους ὁρισμούς.

Χαρακτηριστικὸ τοῦ νοήματος αὐτοῦ εἶναι ὅτι παραπέμπει σ' ἕνα σκοπό, ποὺ ἐπιστεγάζει καὶ συναρμόζει μέσα του ὅλους τοὺς ἄλλους διεσπαρμένους σκοποὺς τῆς ζωῆς. Τὰ ὅρια στὰ ὁποῖα φτάνει κατὰ τὴν κίνησή του αὐτὴ ὁ λόγος, μαρτυροῦν ὅτι τὸ ζητούμενο δὲν μπορεῖ νὰ δεσμευθεῖ μέσα σ' ἕνα ὁρισμό, ἀλλὰ ἀφήνεται ἀνοικτὸ γιὰ ἕνα νέο διάλογο, μιὰ νέα προσωπικὴ πρόσβαση σὲ μιὰ γνώση, ποὺ κάποτε ὁ Σωκράτης τὴ χαρακτηρίζει ὡς κάτι "μείζων ἢ κατ' ἄνθρωπον". Καὶ πάλι ἡ σωκρατικὴ ἀπορία μᾶς θυμίζει τὸ ἡρακλείτειον "ἄπορον" (ἀπ. 18), ποὺ δείχνει τὸ ἀνεξερεύνητο καὶ ἀπρόσιτο τοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος ὑπερβαίνει τὰ ὅριά μας καὶ εἶναι "πάντων κεχωρισμένον" (ἀπ.Β 108).

Ἂν ὅμως τὸ ἡρακλείτειο "ἄπορον" ὁδηγεῖ στὴ συμβολική, αἰνικτικὴ δήλωση, ἡ σωκρατικὴ ἀπορία μᾶς ὠθεῖ σὲ μιὰ νέα, "πάλιν ἐξ ἀρχῆς" ἀναζήτηση, σ' ἕνα νέο ἐγχείρημα φωτισμοῦ μὲ τὸν λόγο, ποὺ βαστάζει μέσα του τὴ σωφροσύνη τῆς ἐγρήγορσης καὶ τὴ γόνιμη ἐμπειρία τῆς ἕως τώρα διαλογικῆς πορείας.

Θὰ μπορούσαμε, λοιπόν, νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ σωκρατικὸς στοχασμὸς ἀναμφισβήτητα ἔχει ρίζες προσωκρατικές, ποὺ μαρτυροῦν μιὰ συγγένεια μὲ τὶς διανοίξεις, ποὺ ἐπιχειρεῖ ἡ φιλοσοφία τοῦ ἡρακλείτειου λόγου, ἡ ὁποία μᾶς ὠθεῖ ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἀναζήτηση τοῦ ἑαυτοῦ μας, κι ἀπὸ

τὴν ἄλλη μᾶς συνδέει μὲ τὴ διϋποκειμενικὴ κοινότητα τῆς πόλεως καὶ τὴν εὐρύτερη τοῦ ὄντος, ὑπερνικώντας τὴν ἰδιογνωμία καὶ αὐθαιρεσία τοῦ παγιδευμένου μέσα στὸν ἰδιωτικὸ κόσμο τοῦ ἀτόμου.

Ὡστόσο, ὁ σωκρατικὸς στοχασμὸς δέχεται καὶ ἀνακτᾶ αὐτὴ τὴν ἡρακλείτεια ἀρχαϊκὴ παράδοση τοῦ λόγου καὶ τῆς ἔρευνας τοῦ ἑαυτοῦ μας, διηθώντάς την μέσ' ἀπὸ τὴν ἀνθρωποκεντρικὴ διαλεκτικὴ τῶν σοφιστῶν[18]. Μέσ' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐμπειρία ὁ φυσικὰ ἢ μετα-φυστικὰ θεμελιωμένος κόσμος ὑποχωρεῖ στὴν συνείδηση τοῦ Σωκράτη. Τὴ στροφή του αὐτὴ μᾶς ἀναγγέλλει ὁ ἴδιος στὸν ***Φαίδωνα***[19], ὅταν ἀπογοητεύεται, ὅπως λέει, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀναξαγόρα, καὶ γι' αὐτὸ ἐγκαταλείπει τὴ θεώρηση τῆς φύσης γιὰ νὰ καταφύγει στοὺς λόγους. Οἱ λόγοι αὐτοὶ συνδέουν ἄμεσα τὸν Σωκράτη μὲ τοὺς σύγχρονούς του σοφιστές, τὸν Πρωταγόρα, τὸν Γοργία, τὸν Πρόδικο καὶ τὸν Ἱππία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀρετή.

Ὁ Σωκράτης, ὡστόσο, καταφεύγοντας στοὺς λόγους, ἔχει νὰ ἀναμετρηθεῖ μὲ τὴ σοφιστικὴ ἐριστικὴ ἀπὸ τὴ μιά, ποὺ παρασύρει στὴν ἀπατηλὴ ἀοριστία τῶν λόγων καὶ μὲ τὴ σοφιστικὴ ἀντιλογικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ ὁδηγεῖ τοὺς λόγους σὲ ἀντιφάσεις (ὅταν ὁ ἕνας λόγος ἀντιτίθεται στὸν ἄλλο, πρβλ. τὸν διάλογο *Εὐθύδημο*). Αὐτῆς τῆς τελευταίας ὁ Σωκράτης κάνει, ἐξ ἄλλου, χρήση, ὄχι γιὰ νὰ ἐξουθενώσει τὸν λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ χαράξει μὲ τὸν ἔλεγχό του ἀπορητικὰ τὸν δρόμο πρὸς ἕνα, πέρα ἀπὸ τὶς ἀντιφάσεις, διανοιγόμενο νόημα[20]. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντιλογικὴ φέρνει τὸν Σωκράτη ἀντιμέτωπο καὶ πάλι μὲ τὴν ἡρακλείτεια παράδοση. Γιατὶ εἶναι ἡ σοφιστικὴ ἔκπτυξη τῆς ἡρακλείτειας διαλεκτικῆς τῶν ἀντιθέτων, ποὺ ὁδηγεῖ στοὺς δισσοὺς λόγους, ποὺ εἰκονίζουν τὴν ἀντιφατικὴ ροὴ τῶν πραγμάτων «ἄνω καὶ κάτω», ὅπως τὴν μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἡρακλειτικὸς Κρατύλος[21].

Ὁ Σωκράτης, ὅμως, δὲν παγιδεύεται μέσα στὴν ἀσυνάρτητη ροὴ τῶν λόγων, ἀλλὰ μὲ τὸν διάλογό του ὀρθώνει τὸν λόγο σὲ μιὰ περιωπὴ ἀνάλογη πρὸς αὐτή, ποὺ ὁ Ἡράκλειτος ἀπέδωσε στὸ «ξυνόν», ἀποκαθιστώντας τὴν συνεκτική του δύναμη καὶ τὸ καθολικό του κύρος, ποὺ ὑπερβαίνει τὴν ἀτομικὴ αὐθαιρεσία. Χωρὶς νὰ ἀναγνωρίζει σ' αὐτὸν μιὰ κοσμικὴ ἀρχή[22], ἐν τούτοις ἀφήνει νὰ διαφανεῖ μιὰ νέα ὁμολογία μὲ τὴν τάξη τοῦ ὄντος, ἀφοῦ μέσ' ἀπὸ τὸν λόγο ἀνιχνεύει τὸ οὗ ἕνεκα τῆς ἔντεχνης συναναστροφῆς μας μὲ τὰ πράγματα, τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀνθρώπινη ψυχή. Ἔτσι, τὸ σέβας πρὸς τὸ ὄν, καὶ ἰδιαίτερα τὸν ἀνθρώπινο ἑαυτό μας, τὸ συνδέει ὁ Σωκράτης, ὅπως καὶ ὁ Ἡράκλειτος, μὲ τὸ σέβας πρὸς τὸν λόγο, ἕνα σέβας, ποὺ δὲν εἶναι ἄσχετο μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ δελφικοῦ θεοῦ.

Σημειώσεις

1. *Φαῖδρος* 229d-230d. Πρβλ. ἐπίσης τὸν ὁρισμὸ τῆς σωφροσύνης ὡς τὸ γιγνώσκειν ἑαυτὸν (*Χαρμίδης* 164d) καὶ τὴν ἀναφορὰ στὴν αὐτοεξέταση καὶ τὴν προσταγὴ τοῦ θεοῦ στὸν Σωκράτη γιὰ ἐξέταση: *Ἀπολογία* 28ε, 33c.

2. Ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν προτροπὴ τοῦ δελφικοῦ θεοῦ, τὸ μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος, πρὸς *Κολώτην* 20, 1118c. «*Ὁ δ' Ἡράκλειτος ὡς μέγα τι καὶ σεμνὸν διαπεπραγμένος ἐδιζησάμην φησὶν ἐμεωυτόν, καὶ τῶν ἐν Δελφοῖς γραμμάτων θειότατον ἐδόκει τὸ «Γνῶθι αὐτόν»*».

3. *Φαίδων* 108d 113c. Δὲς ἐπίσης: *Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα*, IV, 2, 25.

4. Οὗ ἕνεκα. Δὲς *Λάχης*, 185d, *Γοργίας* 467c- 468b. Εἶναι τὸ πρῶτον φίλον *Λύσις* 219c-d, 222b. Βλ. ἐπίσης: L. Versenyi, Socratic Humanism, London 1963, σελ. 85-86.

5. *Ἱππίας Ἐλάττων* 368b-c.

6. *Ἀπολογία* 36b-d.

7. Helmut Kuhn, Sokrates, Munchen 1959, σσ. 64 κ. ἑ.

8. *Χαρμίδης* 174c-d, *Γοργίας* 501a. Ἐπίσης πρβλ. τὴν ἀναφορὰ τοῦ Σωκράτη στὸν λογισμὸ τῆς αἰτίας: *Ἂν τις δήσῃ αἰτίας λογισμῷ, Μένων* 98d. Βλ. ἐπίσης: *Πολιτείας* Α, 345d καὶ 353a.

9. Βασιλικὴ τέχνη τὴν ὀνομάζει: *Εὐθύδημος* 291b-292a. Βλ. ἐπίσης: Κωνσταντίνου Π. Μιχαηλίδη, *Σωκρατικὸς λόγος* (Ἀθῆναι 1965), σ. 23-31.

10. Αὐτὸ τὸ ἕνα δίνει στὰ ὄντα μιὰ ταυτότητα. Βλ. *τὶ ὂν ἐν πᾶσι τούτοις ταὐτόν* (*Λάχης* 191ε) καὶ *τὸ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ταὐτὸν* (*Μένων* 75a).

11. *Ἡρόδοτος*, VII, 142. Βλ. ἐπίσης U. HOLSCHER: *Der Logos bei Herakleitos*, Festschrift Reinhardt, Munster/ Cologne, 1952, σεμ. 76.

12. D.K. *Ἡράκλειτος*, ἀπ. Β1, 2, 17, 19, 34, 72.

13. D.K. *Ἡράκλειτος*, ἀπ. 29, 33, 49, 89, 112.

14. Βλ. σχετικὰ χωρία τοῦ *Κρίτωνος* 44d, 46b, 47c-48d καὶ τῆς *Ἀπολογίας* 36b-37a.

15. Εἶναι ὁ βέλτιστος λόγος, *Κρίτων* 46b, ἢ ὁ ἐρρωμενέστατος (*Φαίδων* 100a).

16. *Λάχης* 187ε-188d.

17. Ἔτσι ὁ Ἀριστοτέλης ἀποδίδει τὴ συμβολὴ τοῦ Σωκράτη στοὺς *«ἐπακτικοὺς λόγους καὶ τὸ ὁρίζεσθαι καθόλου»*, *Μετὰ τὰ Φυσικὰ* 1078b27-31.

18. G.B. Kerferd, *The sophistic movement*, London 1981, σσ. 55-57.

19. *Φαίδων* 108d-113c. Ὁ Σωκράτης παραδίδεται καὶ ὡς μαθητὴς τοῦ φυσικοῦ φιλοσόφου Ἀρχελάου, τοῦ ὁποίου δάσκαλος ἦταν ὁ Ἀναξαγόρας (DK 60 A3).

20. G.B. Kerferd, ἑ, ἀ, σσ. 71-2.

21. D.K. 65.3 καὶ *Κρατύλος* 386c. Δὲς ἐπίσης καὶ τὴν ἀναφορὰ τοῦ Σωκράτη στοὺς ἑταίρους τοῦ Ἡρακλείτου, *Θεαίτητος* 179ε-180ε.

22. Ἡ πρώτη ἀναφορὰ τοῦ Σωκράτη σὲ μιὰ ὀντολογικὴ τάξη, ποὺ δηλώνεται μὲ τὴ λέξη «κόσμος» γίνεται στὸν *Γοργία* 504b, 506e. Ὁ Σωκράτης συνηθίζει νὰ ὑπενθυμίζει τὰ ἀνθρώπινα ὅρια σὲ σχέση μὲ μιὰ ὑπερβατικὴ γνώση ἢ ἀρχή, ὅταν ἀναφέρεται στὴν ἀρετὴ ὡς διδόμενη *«θείᾳ μοίρᾳ»* (*Μένων* 99ε-100a) καὶ σὲ μιὰ σοφία μείζων ἢ κατ' ἄνθρωπον. *Ἀπολογία* 20ε.

Τὸ μὲν ἄρρεν ἦν τοῦ ἡλίου τὴν ἀρχὴν ἔκγονον, τὸ δὲ θῆλυ τῆς γῆς, τὸ δὲ ἀμφοτέρων μετέχον τῆς σελήνης, ὅτι καὶ ἡ σελήνη ἀμφοτέρων μετέχει.

Πλάτωνος Συμπόσιον 190Β

ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΣΙΚΕΛΙΩΤΟΥ

ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΧΑΡΩΝΔΑ

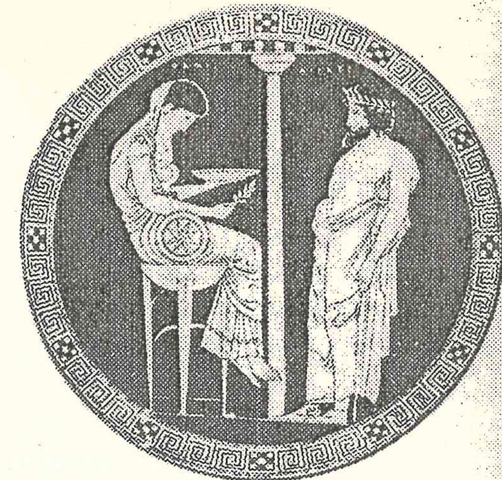
Πρῶτον μὲν λοιπὸν ὥρισε σὰν τιμωρία αὐτῶν οἱ ὁποῖοι ἔδιωξαν τὴν γυναῖκα τους κι ἔφεραν μέσα στὸ σπίτι τους μητριὰ στὰ ἴδια τὰ παιδιά τους, νὰ μὴ μετέχουν στὴν πολιτικὴ ζωὴ σὰν σύμβουλοι τῆς πατρίδος, ἐπειδὴ θεωροῦσε ὅτι αὐτοὶ ποὺ σκέφτηκαν ἔτσι κακὰ γιὰ τὰ παιδιά τους, θὰ εἶναι καὶ κακοὶ σύμβουλοι γιὰ τὴν πατρίδα. Καὶ πρόβαλε τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι αὐτοὶ ποὺ μιὰ φορὰ παντρεύτηκαν κι ἐπέτυχαν στὸν γάμο τους πρέπει νὰ εἶναι ἤρεμοι μέσα στὴν εὐτυχία τους, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ ἀπέτυχαν κι ὅμως κάνουν τὸ σφάλμα νὰ παντρευτοῦν δεύτερη φορὰ πρέπει νὰ θεωροῦνται ἄνθρωποι χωρὶς κρίση. Ἔπειτα ὥρισε ὅτι αὐτοὶ ποὺ καταδικάστηκαν σὰν συκοφάντες ἔπρεπε, ὅταν κυκλοφοροῦσαν, νὰ φορᾶνε στὸ κεφάλι τους στεφάνι ἀπὸ ἁρμυρίκια, γιατὶ ἔτσι θὰ ἦταν φανερὸ σ᾽ ὅλους τοὺς συμπολῖτες τους ὅτι, αὐτοὶ εἶχαν πάρει τὸ βραβεῖο τῆς κακίας. Γι᾽ αὐτὸ καὶ μερικοὶ ποὺ εἶχαν καταδικαστεῖ γι᾽ αὐτὴ τὴν αἰτία, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς διαπόμπευσης, αὐτοκτόνησαν. Ὅταν ἔγινε αὐτό, τότε ἐξωρίστηκαν ὅλοι ὅσοι συνήθιζαν νὰ συκοφαντοῦν καὶ αὐτοὶ ποὺ διοικοῦσαν ἔζησαν εὐτυχεῖς μιὰ καὶ εἶχαν ἀπαλλαγεῖ ἀπ᾽ αὐτὸ τὸ κακό.

Ἔγραψε ἀκόμη ὁ Χαρώνδας κι ἕνα νόμο μοναδικὸ γιὰ τὶς κακὲς συναναστροφές, ποὺ οἱ ἄλλοι νομοθέτες δὲν εἶχαν προσέξει. Εἶχε τὴν γνώμη ὅτι οἱ καλοί, καμμιὰ φορά, ἔχοντας φιλία καὶ συναναστροφὴ μὲ κακούς, ἀλλάζουν καὶ γίνονται κι αὐτοὶ κακοί, γιατὶ ἡ φαυλότης εἶναι σὰν ἀρρώστεια μεταδοτικὴ ποὺ ἐξαπλώνεται στὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ μολύνει τὶς ψυχὲς τῶν ἀρίστων· γιατὶ ἡ ὁδὸς πρὸς τὸ χειρότερο εἶναι μία κατηφόρα ποὺ βαδίζει κανεὶς πάνω σ᾽ αὐτὴν εὔκολα· γι᾽ αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἠθικοὶ ἄνθρωποι παρασυρμένοι ἀπὸ ἡδονὲς ὕπουλες ἔφτασαν σὲ πράξεις χείριστες· ὁ νομοθέτης λοιπόν, θέλοντας νὰ ἐμποδίσει αὐτὴ τὴν διαφθορά, ἀπαγόρευσε νὰ συνδέεται κανεὶς μὲ φιλία καὶ νὰ συναναστρέφεται τοὺς κακοὺς καὶ ὥρισε νὰ δικάζωνται γιὰ κακὴ συναναστροφή· μὲ βαρειὰ πρόστιμα ἀπέτρεψε αὐτοὺς ποὺ μπορεῖ νὰ ἔκαναν αὐτὸ τὸ σφάλμα.

Κι ἀκόμη ἔθεσε κι ἕναν ἄλλον νόμο πολὺ σπουδαιότερο ἀπὸ τὸν προηγούμενο, ποὺ ἐπίσης εἶχε διαφύγει ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους νομοθέτες· ὥρισε λοιπὸν μὲ νόμο ὅτι, οἱ γιοὶ ὅλων τῶν πολιτῶν, ἀνεξαιρέτως, ἔπρεπε νὰ μαθαίνουν γράμματα καὶ ὅτι ἡ πόλη θὰ πλήρωνε τοὺς μισθοὺς τῶν διδασκάλων. Γιατὶ βέβαια ἔκρινε ὅτι οἱ ἄποροι δὲν μποροῦσαν ἀπὸ μόνοι τους νὰ πληρώνουν τὰ δίδακτρα κι ἔτσι θὰ ἔχαναν τὶς ἀνώτατες ἀσχολίες.

Ὁ νομοθέτης, λοιπόν, ἔκρινε, καὶ πολὺ σωστά, ὅτι ἡ μελέτη τῆς γλώσσης εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη μάθηση· γιατὶ μὲ τὴν γνώση αὐτὴ κατορθώνονται σχεδὸν ὅλα ὅσα εἶναι πάρα πολὺ χρήσιμα στὴν ζωή, νὰ μπορεῖ δηλαδὴ κάποιος νὰ ψηφίζει, νὰ γράφει ἐπιστολές, διαθῆκες, νόμους καὶ ὅλα ὅσα συμβάλλουν στὴν τάξη τοῦ βίου. Κι ἀλήθεια, ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ ἐγκωμιάσει ἀντάξια τὰ γράμματα; Μόνον βέβαια μὲ αὐτὰ διατηρεῖται ἡ μνήμη τῶν πεθαμένων στοὺς ζωντανούς, κι αὐτοὶ ποὺ βρίσκονται σὲ τόπους μακρινοὺς εἶναι σὰν νὰ μιλᾶνε ἀπὸ κοντὰ μὲ ἀνθρώπους ποὺ τοὺς χωρίζει ἡ μεγάλη ἀπόσταση· κι ἀκόμη, στὶς συνθῆκες ποὺ κάνουν τὰ κράτη ἢ οἱ βασιλεῖς τερματίζοντας τὸν πόλεμο, μόνον ἡ γραφὴ εἶναι τὸ ἀσφαλὲς μέσον νὰ τηρηθοῦν οἱ συμφωνίες· καὶ γενικά, μόνον ἡ γραφὴ διασώζει τὶς σπουδαῖες ρήσεις τῶν σοφῶν καὶ τοὺς χρησμοὺς τῶν θεῶν κι ἀκόμη τὴν φιλοσοφία καὶ ὅλη τὴν παιδεία, καὶ παραδίδει αὐτὰ πάντοτε στοὺς μεταγενεστέρους, στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

Γι᾽ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ἡ φύση βέβαια, πρέπει νὰ θεωρεῖται ἡ αἰτία τῆς ζωῆς, ἀλλὰ αἰτία τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι ἡ παιδεία ποὺ ἔχει ὡς βάση της τὴν γνώση τῆς γλώσσης. Γι᾽ αὐτό, λοιπόν, ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμη του οἱ ἀγράμματοι ἐστεροῦντο μεγάλα ἀγαθά, αὐτὸ τὸ διόρθωσε μὲ αὐτὸν τὸν νόμο καὶ ἔκρινε ὀρθὸν ὅτι ἡ πολιτεία πρέπει νὰ φροντίζει καὶ νὰ δαπανᾶ γιὰ τὴν παιδεία. Μάλιστα ὁ Χαρώνδας τόσο πολὺ ἀπεδείχθη ἀνώτερος ἀπὸ προγενεστέρους νομοθέτες ποὺ εἶχαν ὁρίσει νὰ παρέχεται στοὺς πολίτες ἰατρικὴ περίθαλψη μὲ δαπάνη τοῦ κράτους, ἀφοῦ ἐκεῖνοι μὲν ἐφρόντισαν γιὰ τὴν θεραπεία τῶν σωμάτων, ἐνῶ αὐτὸς ἐφρόντισε γιὰ τὴν θεραπεία τῶν ψυχῶν ποὺ νοσοῦσαν ἀπὸ ἀμορφωσιά, κι ἐμεῖς βέβαια εὐχόμαστε νὰ μὴν ἔχουμε ἀνάγκη ποτὲ τοὺς γιατρούς, ἐνῶ ἐπιθυμοῦμε σὲ ὅλη μας τὴν ζωὴ νὰ συναναστρεφόμαστε τοὺς διδασκάλους τῆς παιδείας.

Καὶ τοὺς δύο νόμους ποὺ ἀναφέραμε, πολλοὶ ποιητὲς τοὺς ἐπιβεβαιώνουν μὲ ἔμμετρα ποιήματα· γιὰ τὶς κακὲς συναναστροφὲς γράφουν τὰ ἑξῆς:

ποτὲ δὲν ρώτησα νὰ μάθω ποιὸς εἶναι
αὐτὸς ποὺ νὰ συναναστρέφεται κακοὺς
ἀνθρώπους τοῦ ἀρέσει γιατὶ τὸ ξέρω πὼς
βέβαια εἶναι ἴδιος μ᾽ αὐτοὺς ποὺ ἔχει γιὰ
παρέα του.

Γιὰ τὸν νόμο ποὺ ἀναφερόταν στὴν μητριά:

ὁ νομοθέτης, λένε, ὁ Χαρώνδας
ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους νόμους ποὺ
ὥρισε λέει καὶ τοῦτα δῶ:
αὐτὸς ποὺ στὰ παιδιά του φέρνει μιὰ
μητριὰ ὑπόληψη καμμία νὰ μὴν ἔχει
κι οὔτε καὶ συμβουλὲς νὰ δίνει στοὺς
πατριῶτες του γιατὶ καὶ βέβαια
ἐπῆρε ἕνα κακὸ ἐπέξω
καὶ τόβαλε μέσα στὸ ἴδιο του τὸ σπίτι.
Γιατὶ ὁ Χαρώνδας λέει τοῦτο τὸ
ὡραῖο:
ἂν πέτυχες στὴν πρώτη σου παντρειὰ
κάτσε στὰ αὐγά σου ἀφοῦ εἶσαι εὐτυ-
χισμένος κι ἂν πάλι δὲν ἐπέτυχες,
στὰ σίγουρα θὰ σοὔστριψε
νὰ δοκιμάσεις μὲ μιὰ δεύτερη
γυναίκα.
Γιατὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι δίκαια θὰ νομι-
ζόταν ἄνθρωπος χωρὶς μυαλὸ αὐτὸς ποὺ
δεύτερη φορὰ τὸ ἴδιο λάθος κάνει.

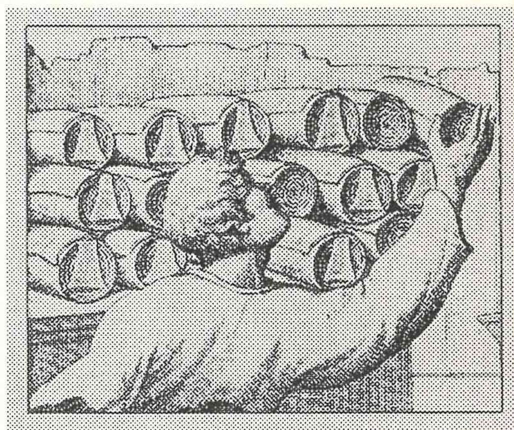
Ὁ Φιλήμων ἐπίσης ποὺ ἔγραψε κωμωδίες, ὅταν παρουσιάζει τοὺς ναυτικοὺς ποὺ συχνὰ ταξιδεύουν, ὑποστηρίζει τὸν νόμο λέγοντας:

ἀλήθεια ἔχε ἀπορία, ὄχι γιὰ τὸ ἂν μία φορὰ κάποιος κιντύνεψε στὴν θάλασσα, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἂν δεύτερη φορὰ ταξίδεψε.

Τὸ ἴδιο θὰ ἔλεγε κανείς, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἀπορεῖ ποὺ κάποιος παντρεύτηκε, ἀλλὰ ποὺ δυὸ φορὲς παντρεύτηκε· γιατὶ εἶναι καλύτερο δύο φορὲς νὰ κινδυνεύσει στὴν θάλασσα παρὰ μὲ μιὰ γυναίκα. Γιατὶ γίνονται βέβαια πολὺ μεγάλες καὶ δυσάρεστες φιλονικίες ἀνάμεσα σὲ πατέρες καὶ παιδιὰ κι αἰτία εἶναι ἡ μητριά, καὶ γι' αὐτὸ πολλὲς πράξεις παράνομες παρουσιάζονται στὶς τραγωδίες ποὺ παίζονται στὰ θέατρα.

Ὁ Χαρώνδας, ὅμως, ἔγραψε ἀκόμη κι ἕνα ἄλλο νόμο, ποὺ ὅλοι τὸν θεωροῦν σπουδαῖο, τὸν νόμο ποὺ ἀναφέρεται στὴν προστασία τῶν ὀρφανῶν. Κι ὅταν τὸν ἐξετάσει κανεὶς ἐπιφανειακά, δὲν φαίνεται νὰ ἔχει τίποτα τὸ περίεργο ἢ τὸ σπουδαῖο, ἂν ὅμως τὸν ἐξετάσει λεπτομερῶς καὶ τὸν σκεφτεῖ καλά, εἶναι πολὺ μελετημένος νόμος καὶ σπουδαῖος. Ὁ Χαρώνδας, λοιπόν, ὥρισε γραπτῶς τὴν περιουσία τῶν ὀρφανῶν νὰ ἐπιτροπεύουν οἱ συγγενεῖς τοῦ πατέρα, τὰ ὀρφανὰ ὅμως νὰ ἀνατρέφωνται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῆς μητέρας.

Καὶ ὅταν τὸ δεῖ κανεὶς ἁπλᾶ τὸ πρᾶγμα, δὲν φαίνεται αὐτὸς ὁ νόμος νὰ ἔχει τίποτα τὸ σοφὸν ἢ τὸ περίεργον, ὅμως ὅταν τὸν ἐξετάσει σὲ βάθος, τότε δίκαια πρέπει νὰ τὸν ἐπαινέσει. Γιατὶ ἂν ψάξει νὰ βρεῖ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία σὲ ἄλλους ἐμπιστεύτηκε τὴν περιουσία καὶ σὲ ἄλλους τὴν ἀνατροφὴ τῶν ὀρφανῶν, τότε φανερώνεται ἡ σπουδαία διάνοια τοῦ νομοθέτη· γιατὶ οἱ συγγενεῖς ἀπὸ τὴν μητέρα, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὴν κληρονομία τῶν ὀρφανῶν, δὲν θὰ τὰ βλάψουν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, οἱ

συγγενεῖς τοῦ πατέρα δὲν μποροῦν νὰ τὰ βλάψουν ἀφοῦ δὲν τὰ φροντίζουν, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ περιουσία θὰ περιέλθει σ' αὐτούς, ἂν τὰ ὀρφανὰ πεθάνουν ἀπὸ ἀρρώστεια ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη αἰτία, θὰ φροντίζουν γιὰ τὴν αὔξηση τῆς περιουσίας, θεωρῶντας την δική τους, ἂν ἀλλάξουν τυχαῖα τὰ πράγματα.

Ἀκόμη ὁ Χαρώνδας ἔγραψε νόμο ποὺ ἀναφερόταν σ' αὐτοὺς ποὺ ἐγκατέλειψαν τὴν παράταξη σὲ καιρὸ πολέμου καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ γενικὰ δὲν πῆραν τὰ ὅπλα γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πατρίδα τους. Καὶ ἐνῶ οἱ ἄλλοι νομοθέτες εἶχαν ὁρίσει ὅτι ἔπρεπε νὰ τιμωροῦνται μὲ θάνατο, αὐτὸς διέταξε νὰ κάθωνται μέσα στὴν ἀγορὰ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες φορῶντας γυναικεία φορέματα. Καὶ ὁ νόμος αὐτὸς ἀπὸ μιὰ ἄποψη εἶναι πιὸ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ καὶ συνάμα, χωρὶς νὰ φαίνεται, ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν ἀνανδρεία γιατὶ εἶναι μεγάλη ἡ ἀτίμωση· γιατὶ εἶναι καλύτερα νὰ σκοτωθεῖ κάποιος παρὰ νὰ δοκιμάσει τέτοια περιφρόνηση μέσα στὴν πατρίδα του· καὶ συνάμα δὲν σκότωσε αὐτοὺς ποὺ διέπραξαν τὸ λάθος, ἀλλὰ τοὺς διέσωσε γιὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιήσει γιὰ τὶς πολεμικὲς ἀνάγκες, ἀφοῦ θὰ εἶχαν διορθωθεῖ μὲ τὴν τιμωρία τῆς δημοσίας περιφρονήσεως καὶ γιατὶ θὰ ἔβαζαν τὰ δυνατά τους μὲ ἄλλα ἀνδραγαθήματα νὰ ἐξαλείψουν τὴν προηγούμενη ντροπή τους.

Ἀκόμη, ἡ ἀπόλυτη σαφήνεια καὶ αὐστηρότητα συνετέλεσε στὸ νὰ διατηρηθοῦν οἱ νόμοι του. Διέταξε, λοιπόν, τὴν μὲ κάθε τρόπο ὑπακοὴ στὸν νόμο, ἀκόμη καὶ ἂν ἦταν κακῶς διατυπωμένος· ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψε νὰ διορθώνουν τὸν νόμο ποὺ θὰ εἶχε ἀνάγκη μετατροπῆς. Εἶχε τὴν γνώμη ὁ Χαρώνδας ὅτι τὸ νὰ ἐπικρατεῖ ὁ νομοθέτης ἦταν καλό, ἐνῶ ἀντίθετα τὸ νὰ ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη τοῦ ἰδιώτου ἦταν τελείως ἄτοπο, ἀκόμη καὶ ἂν ἦταν συμφέρον σὲ ὅλους. Καὶ ἀκριβῶς μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο αὐτούς, ποὺ στὰ δικαστήρια, ἀντὶ νὰ ἐκφράζουν τὸ σωστὸ περιεχόμενο τοῦ νόμου, ὑποστήριζαν τὶς προφάσεις καὶ δικαιολογίες τῶν ἐνόχων, ἐμπόδισε νὰ καταργοῦν τὴν ὑπεροχὴ τῶν νόμων μὲ τὶς δικές τους εὑρηματικὲς σοφιστεῖες· καὶ ὅταν κάποιοι εἶχαν προβάλλει τέτοιου εἴδους ἐπιχειρήματα στοὺς δικαστὰς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τιμωρήσουν αὐτοὺς ποὺ εἶχαν παρανομήσει, εἶπε ὅτι, κατ' ἀνάγκην θὰ σωθεῖ, ἢ ὁ νόμος, ἢ ὁ ἄνθρωπος.

Κι ἀκόμα λένε ὅτι, ὁ Χαρώνδας ὥρισε παράδοξη διάταξη ποὺ ἀναφερόταν στὴν μετατροπὴ τῶν νόμων. Ἐπειδὴ ἔβλεπε ὅτι στὶς περισσότερες πόλεις μὲ τὸ νὰ ἐπιχειροῦν πολλοὶ νὰ διορθώσουν τοὺς νόμους, ἀφ' ἑνὸς κατέστρεφαν τὶς προϋπάρχουσες νομοθεσίες καὶ ἀφ' ἑτέρου ὡδηγοῦσαν τὸν λαὸ σὲ διαμάχες, ἔγραψε νόμο εἰδικὸ καὶ μοναδικό. Ὥρισε, λοιπόν, ὅτι ὅποιος ἤθελε νὰ προβεῖ σὲ διόρθωση νόμου, ὅταν θὰ ἔκανε τὴν πρόταση τῆς μετατροπῆς, ἔπρεπε νὰ θέσει τὸν τράχηλό του σὲ βρόχο καὶ ἐκεῖ νὰ παραμείνει μέχρι ποὺ ὁ λαὸς νὰ ἀποφασίσει γιὰ τὴν διόρθωση τοῦ νόμου· καὶ ἂν μὲν ἡ συνέλευση τοῦ λαοῦ δεχθεῖ τὸ κείμενο ποὺ εἶχε προταθεῖ, νὰ ἀφήνεται ἐλεύθερος ὁ εἰσηγητής, ἂν ὅμως ἀπορριφθεῖ ἡ πρότασή του, τότε νὰ τὸν κρεμᾶνε ἀμέσως. Ἐπειδή, λοιπόν, αὐτὴ ἦταν ἡ νομοθεσία γιὰ τὴν μετατροπὴ τῶν νόμων καὶ ἀκόμη ὁ φόβος συγκρατοῦσε τοὺς νεώτερους νομοθέτες κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ μιλήσει γιὰ με-

τατροπὴ τῶν νόμων· καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ παραδίδονται τρεῖς ὅλοι κι ὅλοι εἰσηγητὲς μετατροπῆς ἑνὸς νόμου στοὺς Θουρίους καὶ μάλιστα λόγω εἰδικῶν περιστάσεων.

Ἐνῶ ὑπῆρχε νόμος, ἂν κάποιος βγάλει τὸ μάτι κάποιου, νὰ τιμωρεῖται μὲ τὸ νὰ τοῦ βγάλουν τὸ δικό του μάτι, ἕνας ἄνθρωπος μὲ ἕνα μόνο μάτι ποὺ τοῦ τὸ ἔβγαλαν κι ἔχασε ὅλη τὴν ὅρασή του, ὑποστήριξε ὅτι ὁ δράστης, μὲ τὸ νὰ τοῦ βγάλουν τὸ ἕνα μάτι, θὰ τιμωρηθεῖ λιγώτερο· γιατὶ ἐνῶ τύφλωσε τελείως ἕνα πολίτη, μὲ τὸ νὰ ὑποστεῖ ἀκριβῶς τὴν τιμωρία ποὺ ὁρίζει ὁ νόμος, δὲν θὰ δοκιμάζει καὶ τὴν ἴδια συμφορά· εἶναι λοιπὸν δίκαιο, ὅταν ἕνας βγάλει τὸ μάτι ἑνὸς μονόφθαλμου ἀνθρώπου, νὰ τοῦ βγάζουν καὶ τὰ δύο μάτια, ἂν πρέπει νὰ τιμωρηθεῖ ἰσάξια. Ἐπειδή, λοιπόν, πολὺ λυπήθηκε ὁ μονόφθαλμος, τόλμησε νὰ ἐκθέσει τὴν συμφορά του μπροστὰ στὴν συνάθροιση τοῦ λαοῦ καὶ μπροστὰ στοὺς συμπολίτες του ὠδυρόταν γιὰ τὴν κακή του τύχη καὶ συνάμα συμβούλευε νὰ μετατρέψουν τὸν νόμο· καὶ στὸ τέλος, ἔβαλε τὸν τράχηλό του στὸν βράχο καὶ ἐπέτυχε νὰ δεχτοῦν τὴν ἄποψή του, νὰ καταστήσουν δηλαδὴ ἄκυρο τὸ νόμο ποὺ ὑπῆρχε καὶ νὰ ἐπικυρώσουν τὸν νόμο μὲ τὴν μετατροπή, κι ἔτσι δὲν τὸν κρέμασαν.

Δεύτερος διορθώθηκε ἕνας νόμος ποὺ ἐπέτρεπε στὴν γυναίκα νὰ χωρίζει τὸν ἄντρα της καὶ νὰ παντρεύεται ὅποιον ἤθελε. Καὶ κάποιος γηραλέος, ποὺ εἶχε γυναίκα νεώτερη ποὺ τὸν ἐγκατέλειψε, συμβούλευε τοὺς Θουρίους νὰ μετατρέψουν τὸν νόμο καὶ νὰ προσθέσουν ὅτι, ὅποια χώρισε τὸν ἄντρα της μπορεῖ νὰ παντρευτεῖ, ἀλλὰ ὄχι μὲ ἄντρα νεώτερο ἀπὸ τὸν προηγούμενο· τὸ ἴδιο καὶ ἂν ἕνας ἄντρας χωρίσει τὴν γυναίκα του, νὰ μὴ παίρνει γυναίκα νεώτερη ἀπὸ αὐτὴν ποὺ χώρισε.

Καὶ ἀφοῦ ἐπέτυχε νὰ δεχτοῦν τὴν εἰσήγησή του καὶ κατάργησε τὸν προηγούμενο νόμο, διέφυγε τὴν κρεμάλα· καὶ ἀφοῦ ἡ γυναίκα δὲν μποροῦσε νὰ πάρει νεώτερο, πάλι παντρεύτηκε αὐτὸν ποὺ εἶχε ἀφήσει.

Καὶ τρίτος νόμος διορθώθηκε· αὐτὸς ποὺ ἀναφέρεται στὶς κληρονόμους καὶ ποὺ τὸν βρίσκουμε καὶ στὴν νομοθεσία τοῦ Σόλωνος. Ὥριζε, λοιπόν, ὅτι ὁ πλησιέστερος συγγενὴς θὰ ἔπαιρνε γιὰ γυναίκα του τὴν κληρονόμο καὶ παρόμοια ἡ κληρονόμος ἀνῆκε στὸν πλησιέστερο συγγενή, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ τὴν παντρευτεῖ ἢ νὰ δώσει πεντακόσιες δραχμὲς γιὰ προίκα ἂν ἡ κληρονόμος ἦταν φτωχειά. Μιά, λοιπόν, ὀρφανὴ κληρονόμος, ποὺ ἦταν ἀπὸ καλὴ οἰκογένεια, ἀλλὰ πάμπτωχη καὶ ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ παντρευτεῖ, κατέφυγε στὴν συνάθροιση τοῦ λαοῦ καὶ ἀφοῦ μὲ δάκρυα εἶπε γιὰ τὴν ὀρφάνια της καὶ τὴν καταφρόνια, πρότεινε γραπτῶς τὴν μετατροπὴ τοῦ νόμου: ἀντὶ γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν πεντακοσίων δραχμῶν, νὰ γραφεῖ ὅτι ὁ πλησιέστερος συγγενὴς ἔπρεπε νὰ παντρεύεται ὁπωσδήποτε τὴν κληρονόμο ποὺ τοῦ ἐπεδίκαζε ὁ νόμος· καὶ ἀφοῦ ὁ λαὸς λυπήθηκε καὶ ψήφισε νὰ μετατραπεῖ ὁ νόμος, ἡ ὀρφανὴ ξέφυγε τὴν κρεμάλα, ἐνῶ ὁ συγγενής της ποὺ ἦταν καὶ πλούσιος, ἀναγκάστηκε νὰ πάρει γυναίκα του μιὰ φτωχειά κληρονόμο χωρὶς προίκα.

Ε. ΚΟΥΜΟΥΣΗ

ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΑ

Ο ΙΕΡΟΣ ΓΑΜΟΣ

Ὁ μυστηριακὸς Ἱερὸς Γάμος τῶν θειοτάτων Ὀρφικῶν μυστηρίων εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ κορυφαῖα ἑλληνικὰ Διονυσιακὰ μυστηριακὰ δρώμενα.

Ἡ ὅλη διακίνηση τοῦ ἱερωτάτου τούτου δρωμένου, μέσα ἀπὸ τὸν λαϊκὸ θρησκευτικὸ ὁρίζοντα τῶν παναρχαίων Ἀνθεστηρίων, εἶναι μία μεγαλειώδης ἐπιλογὴ τοῦ κατ' ἀρχὴν ἀγνώστου συνθέτη τοῦ θείου τούτου διαχρονικοῦ μηνύματος.

Παρόλο ποὺ τὸ ὄνομα τοῦ συνθέτη τοῦ μυστηριακοῦ τούτου δρωμένου, παραμένει ἄγνωστο, ἡ πνευματικὴ σφραγίδα ποὺ καλύπτει τὸ πανάρχαιο τοῦτο δρώμενο ὑπαινίσσεται πιθανότατα τὸν ἴδιο τὸν μέγιστο θεολόγο Ὀρφέα.

Τὸ δρώμενο αὐτὸ ἀναφέρεται σὲ μιὰ συμβολική, πνευματικῆς τάξεως, ἐρωτικὴ συνουσία.

Σ' αὐτὴν συμβολικῶς μετέχουν ὁ Ἄρχων Βασιλεὺς καὶ ἡ σύζυγός του Βασίλισσα. Ἡ συνουσία αὐτὴ καλύπτει ἕνα ἱερὸ μυστηριακὸ θείας πνευματικῆς τάξεως δρώμενο. Τοῦτο, ἀναμφισβήτητα, ἀνάγεται στὴν αὐστηρῶς απαγορευμένη περιοχὴ τῶν ἀντιστοίχων μυστηριακῶν ἀρρήτων. Προφανὴς ἐπιδίωξη τοῦ ἱεροῦ συνθέτη εἶναι ἡ διατήρηση, μὲ τρόπο ἀπόλυτα καλυμμένο, ἐκείνου, στὸ ὁποῖο ἡ μυστηριακὴ πρᾶξις αὐτὴ ἀναφέρεται. Ἐμφανῶς, ἡ σημασία αὐτοῦ τοῦ μυστηριακοῦ ὁρίζοντος εἶναι πολὺ σημαντική. Τοῦτο ἀκριβῶς ἀποκαλύπτει καὶ τὴν πηγή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκπορεύεται ἡ ἐντυπωσιακὴ καὶ τεράστια δύναμη τοῦ θείου τούτου δρωμένου.

Τὸ ἅρμα τοῦ Διονύσου ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸ Φάληρο καὶ κατευθυνόταν πρὸς τὴν Ἀθήνα. Τὸ ἅρμα αὐτὸ εἶναι μία λέμβος. Αὐτὸ προϋποθέτει ὅτι ἡ λέμβος αὐτὴ ἦρθε μέσα ἀπὸ τὴν θάλασσα. Καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἡ παραλία τοῦ

Φαλήρου συγκεκριμένα, χρησίμευε - ὅπως στὰ Θεσμοφόρια-γιὰ νὰ συνδέσει τὸ ἐκτυλισσόμενο μυστηριακὸ τοπίο μὲ τὴν ὅποια λειτουργικότητα μποροῦσε νὰ ἔχει ἐν προκειμένῳ ὁ μέσος οὐρανός. **Μέσος οὐρανὸς καλεῖται ἡ αἰθερικὴ ἔκτασις, ἡ ὁποία ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης καὶ ἐκτείνεται μέχρι τὰ κράσπεδα τοῦ θείου κόσμου.** Η αἰθερικὴ αὐτὴ ἔκταση, συμβολίζεται ἀπὸ τὴν θάλασσα. Τὸ λεβόσχημο ὄχημα τοῦ θεοῦ Διονύσου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινε ὁ Ἄρχων Βασιλεύς, δείχνει τὴν προέλευση αὐτοῦ τοῦ ὀχήματος ἀπὸ τὸν μέσο οὐρανό. **Οἱ τροχοὶ τοῦ ἅρματος**, πέραν τῆς χρησιμότητός τους νὰ κυλίεται τοῦτο, **συμβολίζουν τὴν φυσικὴ περιστροφικὴ κίνηση τοῦ αἰθέρος.**

Ὁ Πρόκλος ἀναφέρει σὲ πολλὰ σημεῖα τῶν Σχολίων του στὸν Πλατωνικὸ *Τίμαιο* ὅτι **ἡ φυσικὴ κίνηση τοῦ αἰθέρος εἶναι κυκλική**. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς συμβολίζει τὴν κυλιόμενη κινητικότητα τοῦ συμβολικοῦ τούτου ὀχήματος.

Τὸ κύριο ἐπίπεδο τοῦ συμβολικοῦ τούτου ὀχήματος εἶναι **ὁ πνευματικὸς ὀργανισμὸς τοῦ Διονύσου**. Στὸ πνευματικὸ ὄχημα τοῦτο, ἡ πλώρη καὶ ἡ πρύμνη τῆς λέμβου δίδουν τὰ κύρια χαρακτηριστικά του.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ χοίρου στὴν πλώρη δηλώνει προφανῶς τὴν διεισδυτικὴ φύση τῶν γεννητικῶν δυνάμεων τοῦ αἰθερικοῦ ψυχικοῦ μεσοχώρου τοῦ Ὑπάτου Διός.

Αὐτὲς διακινοῦνται ὑπὸ τοῦ θεοῦ Διονύσου, διότι ὁ Διόνυσος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ χειρίζεται αὐτὲς τὶς δυνάμεις. Ὅπως ἡ πλώρη διευκολύνει τὴν μετακίνηση μιᾶς λέμβου ἢ ἑνὸς πλοίου, σχίζοντας τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ἡ πλώρη ἐδῶ, ἔχουσα τὸ συμβολικὸ σχῆμα μιᾶς κεφαλῆς χοίρου, ἐντάσσεται στὴν γενικὴ ἑρμηνευτικὴ προσέγγιση τῶν συμβόλων, ὡς ἡ ἔννοια δύναμις προσδιορίζει.

Πράγματι, ὅλα τὰ σύμβολα εἶναι δυνάμεις, ὅλα ἀνεξαιρέτως, διότι αὐτὸς ὁ ὁρίζων εἶναι κοινὸς ἑρμηνευτικὸς ὅλων τῶν συμβόλων.

Ἄρα τὸ σύμβολον **πλώρη** εἶναι μία δύναμις, ἡ ὁποία ἐπιπροσθέτως προσδιορίζεται ὡς **πολλαπλῶς ἤ, καλύτερα, ὡς ἀπείρως ἀναπαραγωγική.**

Αὐτὸ συμβολίζει ἡ κεφαλὴ τοῦ χοίρου, καθὼς ὁ χοῖρος εἶναι τὸ κατεξοχὴν παραγωγικὸν ζῶον.

Ἡ πρύμνη τῆς λέμβου φέρει ἕνα ἡμικυκλικὸ μακρὺ λαιμὸ κύκνου, τὸ ράμφος τοῦ ὁποίου κατευθύνεται πρὸς τὴν πλώρη. **Τὸ σύμβολο τοῦτο συνδέει τὴν ἡλιακὴ φύση τοῦ κύκνου μὲ τὸν προσωπικὸ τοῦ θεοῦ Διονύσου πνευματικὸ ὀργανισμό.**

Ἡ σύζευξη στὴν Διονυσιακὴ αὐτὴ λέμβο δύο ζωϊκῶν συμβόλων, ἐκ τῶν ὁποίων **ὁ χοῖρος εἶναι γήινον, ἐνῶ ὁ κύκνος καταχωριζόμενον στὸ πνευματικὸ κλῖμα τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶναι σύμβολο πνευματικῆς ἡλιακῆς φύσεως. Ἐκ τῆς συζεύξεως αὐτῆς ἀναδύεται συγκεκριμένη διττὴ φύση τοῦ πνευματικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ θεοῦ Διονύσου.**

Πράγματι, ἡ μὲν γήινη πλευρὰ τοῦ θειοτάτου τούτου συμβολισμοῦ καταδεικνύει τὴν σχέση τοῦ θεοῦ Διονύσου μὲ τὸ ἐπίγειον, εἰς ὄγδοον Ἐλευσίνιο μυστηριακὸ ἐπίπεδο, ἔργον τοῦ Διονύσου, ἐνῶ ἡ κύκνειος πλευρὰ τοῦ συμβόλου τούτου δεικνύει τὴν οὐρανίαν ἤ, καλύτερα, τὴν ἡλιακὴ φύση τοῦ πνευματικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ. Ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ἡ ἡλιακὴ αὐτὴ προέλευση τῆς φύσεως τοῦ πνευματικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ θεοῦ Διονύσου δηλώνει προσανατολισμὸ καὶ κατεύθυνση.

Αὐτὰ προσδιορίζονται ἀπὸ τὸν προσανατολισμὸ τοῦ ράμφους τοῦ λαιμοῦ τοῦ κύκνου, καθὼς τοῦτο βλέπει πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς πλώρης. Ἄρα, πνευματικῆς τάξεως ἡλιακὴ δύναμις, ὠθεῖ τὴν πνευματικὴν ἀναπαραγωγικὴν δύναμιν τοῦ Διονύσου, ἡ ὁποία συμβολίζεται διὰ τῆς χοιρομόρφου πλώρης. Ἡ μεταμορφωτικὴ ὅμως λειτουργία τοῦ θεοῦ Διονύσου μέσα στὰ Μυστήριά Του ἔχει ὑποδομὴ πνευματικῶς ἐρωτική.

Πράγματι, ἡ σχέση Ἄρχοντος Βασιλέως καὶ Βασιλίσσης, ὅπως καὶ πᾶσα σχέση διδάσκοντος καὶ διδασκομένου, ἐντὸς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μυστηρίων, εἶναι σχέση πνευματικῶς ἐρωτική. Ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ ἔρωτος τούτου τῶν ψυχῶν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπιτέλεση τοῦ μεγάλου Ἔργου τῶν μυστηρίων σὲ ὅλες τὶς ἀναπεπταμένες αὐτοῦ βαθμίδες.

Ἴσως εἶναι ἡ μοναδικὴ φορὰ μέσα στὴν παρουσίαση, κατὰ συμβολικὸ τρόπο, ὄψεων τοῦ μυστηριακοῦ Ἔργου, ὅπου ἐμφανίζεται κατὰ τόσο ὑψηλὸ καὶ ἐπίσημο τρόπο **ἡ σχέση μυστηριακοῦ δρῶντος καὶ μυστηριακοῦ ἀποδέκτου.** Τὸ ἐκπληκτικὸν στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶναι τὸ ὅτι ἡ συνειδησιακὴ προθετικότητα τῶν Διονυσιακῶν ἱεροφαντῶν ὑπεγράμμισε τὰ ἀνωτέρω, ὄχι μόνο κατὰ τὸν πλέον ἐπίσημο τρόπο, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν πλέον βαθυχάρακτο τρόπο.

Ἡ Βασίλισσα ὑπηρετεῖται ἀπὸ 14 θεραπαινίδες, οἱ ὁποῖες ὀνομάζονται **Γεραρές**. Τὸ ρῆμα **γεραίρω** σημαίνει

τιμῶ. Εἶναι αὐτὲς ποὺ τὴν τιμοῦν. Αὐτὲς καταρχὴν ὁμνύουν ὅρκον στὴν Βασίλισσα, ὅτι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες ἐτήρησαν τὰ θεσμοθετηθέντα ὑπεσχημένα ἐκ μέρους τῶν μυστηρίων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπέσχον ἀπὸ ὁποιαδήποτε σεξουαλικὴ ἐπαφὴ μὴ ἔχοντας διαταράξει τὴν ἐσωτερική τους ἀναπαραγωγικὴ ἔκφραση τοῦ αἰθερικοῦ τους ψυχικοῦ μεσοχώρου.

Διεσώθη ἡ πληροφορία ὅτι μεταξὺ τῶν καθηκόντων τῶν Γεραρῶν ἦταν ἡ ἐπιτέλεση ἀρρήτων ἱεροπραξιῶν ἐπὶ ἰσαρίθμων πρὸς ἐκεῖνες βωμῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἱδρυθεῖ μέσα στὸν ἱερὸ περίβολο τοῦ τεμένους τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ ἐν Λίμναις Διονύσου. Τὸ σύνολο τῆς μυστηριακῆς αὐτῆς συλλογικῆς ἱεροπραξίας εἶναι μία προτέλεσις, δηλαδὴ μία μυστηριακὴ πράξη, ἡ ὁποία ἐτελεῖτο πρὶν ἔρθει ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ἅρματός του ὁ Ἄρχων Βασιλεὺς γιὰ νὰ πάρει τὴν Βασίλισσα ὥστε νὰ τὴν ὁδηγήσει στὸ Βουκολεῖο.

Ἔτσι, μποροῦν καὶ νομιμοποιοῦνται πλέον ὥστε νὰ ὑπηρετήσουν δι᾽ ἑνὸς ἀρρήτου τρόπου, τὸν ὁποῖον πιὰ δὲν ξέρουμε, τὴν Βασίλισσα καὶ νὰ τὴν ἑτοιμάσουν νὰ δεχθεῖ τὶς αἰθερικὲς μεταμορφωτικὲς ἐπιδράσεις τοῦ συμβολικοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Διονύσου.

Κανονικὰ ἔπρεπε νὰ λειτουργοῦν ἑπτὰ ὑπηρετικά, στὴν προκειμένη περίπτωση, μυστηριακὰ ζεύγη.

Ὅμως, ἡ ἀπόσυρση ἀπὸ τὴν μυστηριακὴ πράξη τῆς παρουσίας τοῦ ἄρρενος στοιχείου εἰς τὰ ἑπτὰ αὐτὰ ζεύγη, προφανῶς θέλει νὰ τονίσει τὴν παραμονὴ τῆς συνθέσεως τοῦ μυστηριακοῦ τούτου ὁμίλου τῶν ὑπηρετῶν στὸ ἐπίπεδο τῆς θηλείας φύσεως, δηλαδὴ εἰς τὸ δεκτικὸ ἐπίπεδο.

Ἐπειδὴ τὰ κύρια κέντρα τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ εἶναι ἑπτά, ἡ ἀπεμπόλησις τῆς ἀρρένου πλευρᾶς τῶν ζευγῶν ἴσως νὰ δείχνει ὅτι ὁ ὅμιλος αὐτὸς τῶν μυστηριακῶν ὑπηρετῶν διατηρεῖ μὲν ἀριθμητικῶς νομίμως τὸ σχῆμα δεκατετραμελοῦς ὁμάδος, ταυτοχρόνως ὅμως ἡ ὁμάδα αὐτή, προσδιοριζομένη διὰ τῆς θηλείας φύσεως, ὡς δεκτική, ἀποδεικνύει ἔντονα ὅτι οἱ Γεραρὲς βρίσκονται κάτω ἀπὸ κατευθυνόμενη ἄνωθεν ἐποπτεία.

Ἡ κατάληξις τῆς συναντήσεως τοῦ Ἄρχοντος καὶ τῆς συζύγου του Βασιλίσσης ἦταν ἡ πολιτειακὴ ἕδρα τοῦ Ἄρχοντος, τὸ Βουκολεῖον. Μέσα ἐκεῖ ἐτελεῖτο ὁ Ἱερὸς Γάμος.

Ἡ πολιτικὴ φύσις τοῦ Βουκολείου συνδέει τοῦτο πρὸς τὴν μυστηριακὴ πλευρὰ τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης, καθὼς ἡ βαθύτερη συμβολικὴ ἔκτασις τῆς ἐννοίας «πόλις» εἶναι, κατὰ Πλάτωνα, ἐκείνη τῆς ψυχῆς.

Ἡ τέλεσις, συνεπῶς, τοῦ συμβολικοῦ Ἱεροῦ Γάμου μέσα στὸ Βουκολεῖον μεταφέρει τὸ τελούμενον ἄρρητον εἰς τὸ καθαρῶς μυστηριακὸν ἐπίπεδον.

Τὸ Βουκολεῖον εὑρίσκετο εἰς τὴν βορεία πλευρὰ τοῦ Ἱεροῦ Βράχου τῆς Ἀκροπόλεως. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, *Ἀθηναίων Πολιτεία* 3,5 τὸ Βουκολεῖον ἦταν ἡ ἐπίσημη κατοικία στὴν Ἀθήνα τοῦ Ἄρχοντος Βασιλέως. Βουκόλος σημαίνει "ποιμένας τῶν βοῶν", ὅπως ἀναφέρει ἡ *Ἰλιὰς* στὸ 13.571 καὶ ἡ *Ὀδύσσεια* 11.292.

Τὰ βόδια εἶναι συμβολικὰ μεγέθη τῶν ἡλιακῶν δυνάμεων. Αὐτὸς ὁ προσδιορισμὸς μεταφέρεται εἰς τὴν ἔννοια τοῦ λατρευτοῦ τοῦ Διονύσου, ὁ ὁποῖος Διόνυσος ἔχει μορφὴ ταύρου. Τὸ Βουκολεῖο, συνεπῶς, στεγάζει συμβολικῶς τὴν δέσμη τῶν πιὸ πάνω ἐννοιῶν, ὁπότε ἡ συμβολική του σημασία ἀνυψώνεται εἰς τὴν ἔννοια τοῦ ἀνακτόρου τοῦ ἱερέως ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶναι λατρευτὴς τοῦ ταυρομόρφου Διονύσου. Καὶ πάλιν **ὁ ταῦρος εἶναι σύμβολο τῶν ἡλιακῶν δυνάμεων καὶ μάλιστα τῶν γεννητικῶν ἡλιακῶν δυνάμεων. Ἡ διαπίστωσις αὐτὴ ἀποκαλύπτει μία πλευρὰ τῆς φύσεως τῶν γεννητικῶν δυνάμεων τοῦ Διός, οἱ ὁποῖες διακινοῦνται ὑπὸ τοῦ θεοῦ Διονύσου.**

Ἐπειδὴ τὸ Βουκολεῖον συνδέεται μὲ τὴν ἔννοια τῶν ἡλιακῶν δυνάμεων, ὅπως ἄλλωστε ὁ βοῦς αὐτὲς τὶς δυνάμεις συμβολίζει, νομιμοποιεῖται διὰ τοῦ συμβολικοῦ Ἱεροῦ Γάμου ἡ διασύνδεσις τῆς μεταμορφώσεως τοῦ ὑλικοῦ ψυχικοῦ ἀτόμου τῆς Βασιλίσσης εἰς τὴν πνευματικὴ ἐκείνη ὀντότητα, ἡ ὁποία, ἀκριβῶς ὅπως τὸ μυστηριακὸ παράδειγμα τοῦ βρέφους Ὀλυμπίου θεοῦ Ἑρμοῦ δείχνει, ἀναλογικῶς ἐδῶ, ὡς βρεφικὸ πνευματικὸ μέγεθος ἔχει ἀνάγκη ἀπαραιτήτως στηρίξεως ἐκ μέρους τῶν ἡλιακῶν δυνάμεων. Αὐτὲς ὑπαινίσσεται ἐπιπλέον τὸ Βουκολεῖο μυστηριακῶς ἰδιοτύπως.

**ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΛΕΛΟΙΠΟΤΩΝ
ΧΡΗΣΤΗΡΙΩΝ**

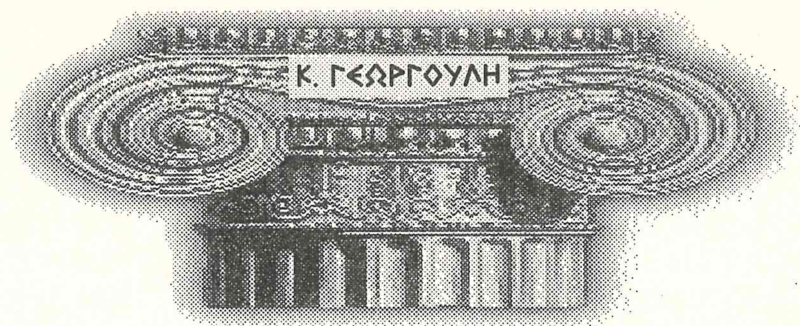
Ὁ ἀριθμὸς τῶν κόσμων δὲν εἶναι ἄπειρος. Δὲν εἶναι οὔτε εἷς οὔτε πέντε, ἀλλὰ ἀκριβῶς 183, διατεταγμένοι ἐν τριγώνῳ ἀνὰ ἑξήκοντα εἰς ἑκάστην πλευράν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ τρεῖς κόσμοι κατέχουν τὰς γωνίας. Ἐφάπτονται ἀλλήλων καὶ ἐν τῇ κινήσει των ἐκτελοῦν ἓν εἶδος ρυθμικοῦ χοροῦ.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ τριγώνου εἶναι ἡ κοινὴ ἑστία ὅλων τῶν κόσμων καὶ καλεῖται τὸ «Πεδίον τῆς Ἀληθείας».

Ἐκεῖ μέσα ὑπάρχουν αἱ ἀρχαί, οἱ τύποι καὶ αἱ ἀμετάβλητοι ἰδέαι παντὸς ὑπάρχοντος καὶ ὑπάρξαντος.

Πέριξ τῶν τύπων τούτων ὑπάρχει ἡ Αἰωνιότης καὶ ἐκ τῆς αἰωνιότητος ταύτης ἀπορρέει, ὡς χείμαρρος, ὁ χρόνος, ποὺ κυκλοφορεῖ διὰ μέσου ὅλων τῶν κόσμων.

Ἡ θέα τοῦ ἐξαισίου τούτου συνόλου ἐπιτρέπεται μίαν φορὰν κάθε 10.000 ἔτη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θνητῶν καὶ μόνον ἐφόσον ἔζησαν ἐναρέτως εἰς τὸν παρόντα κόσμον. Τὰ δὲ Μυστήρια, ἀκόμη καὶ τὰ εὐκλεέστερα ποὺ ἐλειτούργησαν ἐδῶ κάτω, δὲν εἶναι παρὰ ὠχρὰ ἀντανάκλασις τοῦ ὑπερόχου τούτου θεάματος.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

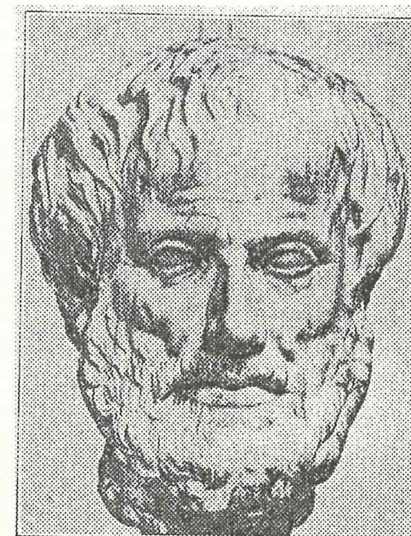
Ἀριστοτέλης (384-323)

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Στάγειρα, πολίχνην κειμένην εἰς τὴν βορειοανατολικὴ ἄκρα τῆς Χαλκιδικῆς. Ὁ πατήρ του Νικόμαχος ἀνῆκεν εἰς τὸ γένος τῶν Ἀσκληπιαδῶν καὶ ἐχρημάτισεν ἰατρὸς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Ἀμύντα τοῦ Β. Ἡ μήτηρ του Φαιστὶς ἀνῆκεν εἰς τὸ αὐτὸ γένος καὶ κατήγετο ἐκ Χαλκίδος. Εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἔχασεν ὁ Ἀριστοτέλης τὸν πατέρα του καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ πατρικοῦ φίλου του Προξένου, εἰς Ἀταρνέα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Κατὰ τὸ 368 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος καὶ παρέμεινε ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 348 ἔτους, ὁπότε ἀπέθανεν ὁ διδάσκαλός του. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀναχωρήσας ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ Ξενοκράτους, ἦλθεν εἰς τὴν Ἄσσον τῆς Τρωάδος, ὅπου ἦρχον οἱ πλατωνικοὶ Ἔραστος καὶ Κορίσκος ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ τυράννου τοῦ Ἀταρνέως Ἑρμίου.

Πρὸς τοῦτον συνεδέθη στενώτατα ὁ Ἀριστοτέλης, λαβὼν ὡς σύζυγον τὴν ἀνεψιὰν καὶ θετὴν κόρην του Πυθίδα. Μετὰ τριετὴν ἐκεῖ διαμονὴ καὶ διδακτικὴν ἐργασία ἦλθε, κατὰ τὸ 345, εἰς τὴν Μυτιλήνη καὶ συνέχισε τὰς διδασκαλίας καὶ τὰς ἐπιστημονικάς του ἐρεύνας. Κατὰ τὸ 342 προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου εἰς τὴν Πέλλαν, ὡς διδάσκαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὸ 341 συνέβη ἡ δι᾿ ἀπάτης σύλληψις καὶ θανάτωσις ὑπὸ τῶν Περσῶν, τοῦ φίλου του Ἑρμίου, τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐθρήνησε δι᾿ ὡραιοτάτου ὕμνου. Ὁ Ἀριστοτέλης ἦτο ἐν γνώσει τῶν μεταξὺ Φιλίππου καὶ Ἑρμίου πολιτικῶν συνεννοήσεων· τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας προπαρασκευαζομένη ἐναντίον τῶν Περσῶν πανελλήνιον ἐκστρατείαν.

Εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Πέλλας ἔμεινεν ὁ Ἀριστοτέλης μέχρι τοῦ 336. Ὡς παιδαγωγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκαλλιέργησεν εἰς τὴν ψυχήν του τὴν λατρείαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἡρωϊκὴν παράδοσιν, χρησιμοποιῶν τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη καὶ τὰ ἄλλα δημιουργήματα τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Κατὰ τὸ 335 ἐπανῆλθε εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἵδρυσεν ἰδίαν σχολήν, τὸ Λύκειον, μεταξὺ τοῦ Λυκαβηττοῦ καὶ τοῦ Ἰλισοῦ. Ὑπὸ τὴν καθοδήγησίν του ἀπέκτησεν ἡ σχολή του μεγάλην φήμην. Ἡ σχολή του ἐκλήθη καὶ **Περίπατος** ἐκ μεγάλου οἰκοδομήματος τὸ ὁποῖον εἶχε στοάς. Καλοῦνται δὲ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀριστοτέλους διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ **Περιπατητικοί**.

Δὲν ἦτο μόνον τόπος διδασκαλίας ἀλλὰ καὶ κέντρον ἐπιστημονικῶν σπουδῶν.

Συνεχίζων τὴν παράδοσιν τοῦ Πλάτωνος, ἀνεδείχθη καὶ αὐτὸς μέγας ὀργανωτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης.

Σημαντικώταται ὑπῆρξαν αἱ ἔρευναί του εἰς τὴν περιοχὴν τῆς βιολογίας, τῆς πολιτειολογίας, τῆς λαογραφίας καὶ τῆς μελέτης διαφόρων ἐκδηλώσεων τῆς πολιτιστικῆς ζωῆς. (Ἱστορία δραματικῶν καὶ ἀθλητικῶν ἀγώνων).

Κατὰ τὸ 323 μὲ τὴν ἀναγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἤρχισεν ὁ ἐναντίον του πολιτικὸς διωγμός. Διετυπώθησαν κατ᾿ αὐτοῦ κατηγορίαι ἐπὶ ἀσεβείᾳ, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν πατρίδα τῆς μητρός του Χαλκίδα, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν ἐκ στομαχικοῦ νοσήματος.

Ὅπως ὁ Σωκράτης εἶχεν εὐτυχήσει νὰ ἔχῃ μαθητὴν τὸν Πλάτωνα, οὕτω καὶ ὁ Πλάτων ὑπῆρξεν εὐτυχής, διότι εὗρεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀριστοτέλους ἀντάξιον μαθητήν.

Μόνον αὐτὸς, ἐκ τῶν μαθητευσάντων πλησίον τοῦ Πλάτωνος, κατώρθωσε νὰ κατανοήσῃ τὴν διδασκαλίαν του καὶ νὰ τὴν ἀναπτύξῃ συνδυάζων πρωτοβουλίαν καὶ δημιουργικότητα. Στερεῖται, βεβαίως, τῆς ποιητικῆς πτήσεως τοῦ διδασκάλου του, εἰς τὴν λογικὴν ὅμως ἀνάλυσιν καὶ κατὰ τὸ συνδυαστικὸν πνεῦμα τυγχάνει ἐφάμιλλος πρὸς αὐτόν. Ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἀντιλαμβάνεται τὰ προβλήματα εἰς τὴν οὐσίαν των καὶ νὰ παρακολουθῇ τὴν ἱστορικήν των ἐξέλιξιν.

Ἐδημιούργησεν, ἐκ θεμελίων, δύο φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας, τὴν λογικήν, (ἀναλυτικὴν ὅπως τὴν λέγει ὁ ἴδιος), καὶ τὴν μεταφυσικὴν (πρώτην φιλοσοφίαν). Εἰσήγαγε φιλοσοφικοὺς ὅρους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν καὶ χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς τὴν σύγχρονόν μας διεθνῆ

φιλοσοφικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ορολογίαν (δύναμις, ἐνέργεια, ἐντελέχεια, ὕλη, μορφή, συλλογισμός, κατηγορία). Συνεχῆ δὲ ἐπίδρασιν ἤσκησεν ἡ φιλοσοφία τοῦ Σταγειρίτου εἰς τὰ μετέπειτα συστήματα, εἰς τοὺς νεοπλατωνικούς, εἰς τοὺς Ἄραβας φιλοσόφους καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς χριστιανικῆς Δύσεως καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ κατευθύνῃ ἐν πολλοῖς καὶ νὰ ἐπηρεάζῃ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν.

Τὰ ἀριστοτελικὰ συγγράμματα

Ὁ κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα ζήσας Ἀλεξανδρινὸς Ἕρμιππος ὑπελόγιζε τὸν ἀριθμὸν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς 400. Μέχρις ἡμῶν διεσώθησαν οἱ τίτλοι 143 συγγραφῶν του, ὁ δὲ Διογένης ὁ Λαέρτιος ὑπολογίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν στίχων τῶν ἔργων του εἰς 44 μυριάδας.

Τὸ σύνολον τῶν συγγραφῶν του δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο ὁμάδας. Εἰς τὴν πρώτην κατατάσσομεν τὰ ἀπολεσθέντα καὶ εἰς τὴν δευτέραν τὰ σωζόμενα ἔργα του.

Τὰ ἀπολεσθέντα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον διάλογοι γραφέντες καθ' ἣν ἐποχὴν ἐμαθήτευε πλησίον τοῦ Πλάτωνος. Τὰ γνωστότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ, περὶ τὸ 354 γραφείς, διάλογός του *Εὔδημος*, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξητάζετο τὸ πρόβλημα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ *Προτρεπτικός*, ὃν ἔγραψε πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Κύπρου Θεμίσωνα.

Ὡς συγγραφεὺς διαλογικῶν ἔργων, ὁ Ἀριστοτέλης καινοτομεῖ, διότι εἰς τοὺς διαλόγους εἰσάγει καὶ τὸν ἑαυτόν του ὡς τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν συνομιλούντων προσώπων, ὅπερ δίδει τὴν κατεύθυνσιν εἰς τὴν διαλογικὴν συζήτησιν. Εἰς τὸ τέλος τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, πρέπει νὰ καταταχθῇ καὶ ὁ ἐπίσης ἀπολεσθεὶς *Περὶ φιλοσοφίας* διάλογος.

Ἅπαντα τα διασωθέντα ἔργα του ἀναφέρονται εἰς ἐπιστημονικὰ θέματα καὶ εἶχον χρησιμοποιηθῆ ὡς βοηθήματα διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς διδακτικῆς ἐργασίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Μυτιλήνῃ καὶ ἐν Ἀθήναις. Χαρακτηρίζονται συνήθως ὡς ἀκροαματικοὶ λόγοι, ὑπομνήματα, μέθοδοι, πραγματεῖαι. Ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὰ ἐπιστημονικά του συγγράμματα εἶχον περιπέσει εἰς λήθην καὶ ἡ φιλοσοφία του ἦτο γνωστὴ ἐλλιπῶς ἐκ τῶν διαλόγων. Ἡ ἐκ νέου ἀνακάλυψις καὶ ἔκδοσίς των ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Ροδίου κατὰ τὸ 60-50 π.Χ.

Ἔκτοτε, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀρχαϊσμοῦ, ἐμελετήθησαν καὶ ἐσχολιάσθησαν τὰ ἐπιστημονικά του ἔργα, περιῆλθον δὲ εἰς λήθην οἱ διάλογοι, οἵτινες, ἐν τέλει, καὶ ἀπωλέσθησαν. Τὰ διασωθέντα ἔργα διαιροῦνται εἰς τὰς κατωτέρω ὁμάδας:

1ον. **Λογικὰ (Ὄργανον).** Κατηγορίαι, Περὶ ἑρμηνείας, Ἀναλυτικὰ πρότερα, Ἀναλυτικὰ ὕστερα, Τοπικά, Σοφιστικοὶ ἔλεγχοι.

2ον. **Φυσικά.** Φυσικὴ ἀκρόασις, βιβλία 8, Περὶ Οὐρανοῦ, Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, Μετεωρολογικά, Περὶ κόσμου. Τὸ τελευταῖον δὲ εἶναι γνήσιον, ἐγράφη δβ κατὰ τὸν 1ον π.Χ. αἰῶνα.

3ον. **Βιολογικά.** Περὶ ζώων ἱστορίαι, βιβλία 10, Περὶ ζώων μορίων, Περὶ ζώων πορείας, Περὶ ζώων κινήσεως, Περὶ ζώων γενέσεως, Περὶ φυτῶν (νόθον).

4ον. **Ψυχολογικά.** Περὶ ψυχῆς βιβλία 3, Μικρὰ φυσικὰ (περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν, περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως, περὶ ὕπνου, περὶ ἐνυπνίων, περὶ μαντικῆς, περὶ μακροβιότητος, περὶ ζωῆς, περὶ ἀναπνοῆς, περὶ πνεύματος· τὸ τελευταῖον δὲν εἶναι γνήσιον).

5ον. **Μεταφυσικά.** Τὰ Μετὰ τὰ Φυσικά, βιβλία 12. Ὁ τίτλος «Μετὰ τὰ φυσικά» εἶναι μεταγενέστερος. Ὁ Ἀριστοτέλης χρησιμοποιεῖ τὸν ὅρον «Πρώτη φιλοσοφία».

6ον. **Ἠθικά.** Ἠθικὰ Εὐδήμεια, Ἠθικὰ Μεγάλα, Ἠθικὰ Νικομάχεια, βιβλία 10.

7ον. **Πολιτικά.** Πολιτικὰ βιβλία 8. Οἰκονομικὰ (νόθα).

8ον. **Τεχνολογικά.** Ρητορική, βιβλία 3 καὶ Ποιητικὴ (διεσώθη ἐλλιπές).

9ον. **Προβλήματα.**

Μετὰ τῶν ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων συνεκδίδονται καί τινα, ἅτινα δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ταῦτα εἶναι τὰ Φυσιογνωμικά, Περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, Περὶ χρωμάτων, Περὶ ἀτόμων γραμμῶν, Μηχανική, Ρητορικὴ εἰς Ἀλέξανδρον, Περὶ Ξενοφάνους, Περὶ ἀκουστῶν.

Τὸ σύνολον τῶν σωζομένων ἔργων καὶ ἀποσπασμάτων ἐξεδόθη, μετὰ μεταφράσεως, εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀρχαίων Σχολίων καὶ Πινάκων ὑπὸ τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ἐμμ. Μπέκκερ καὶ ἀργότερον, τοῦ Μπόνιτς, εἰς ἕξι μεγάλους τόμους (1831-1870).

Ἡ νεωτέρα φιλολογικὴ ἔρευνα προσεπάθησε νὰ ἀνεύρῃ εἰς τὰ διασωθέντα ἀριστοτελικὰ συγγράμματα διάφορα χρονολογικὰ στρώματα. Ἠθέλησε, δηλαδή, νὰ διακρίνῃ ποῖα τμήματα ἐκ τούτων ἔχουν γραφῆ εἰς παλαιοτέραν καὶ ποῖα εἰς νεωτέραν ἐποχὴν τῆς ζωῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Εἰς τὴν τοιαύτην ἔρευναν προεξάρχει ὁ Γερμανὸς φιλόλογος Βέρνερ Γιάγκερ. Κατέληξεν οὗτος εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ θεωρῇ τὰ τμήματα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι αἰσθητὴ ἡ ἐπίδρασις τῶν πλατωνικῶν ἀντιλήψεων, ὡς ἀρχαιότερα.

Τὰ τμήματα εἰς τὰ ὁποῖα διαφαίνεται ἡ τάσις πρὸς ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὸν ἰδεώδη κόσμον καὶ πρὸς σπουδὴν τῆς ἐμπειρικῆς πραγματικότητος, τὰ θεωρεῖ ὁ Γιάγκερ γραφέντα κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ φιλοσόφου.

Τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔφθασεν ὁ Γιάγκερ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν δεκτὰ ἄνευ ἀντιρρήσεων. Διότι πολλὰ στοιχεῖα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος παραμένουν ἰσχύοντα διὰ τὸν Ἀριστοτέλη καθ' ὅλην τὴν φιλοσοφικήν του σταδιοδρομίαν. Πολλὰ δὲ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀφιστάμενα τῶν πλατωνικῶν ἀντιλήψεων, μαρτυροῦνται ὅτι διετυπώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς νεαρὰν ἡλικίαν.

Προκειμένου περὶ τῆς πρωτοτυπίας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πλάτωνος, εἶναι πολὺ δυσχερὴς ἡ ἀνίχνευσις τῆς ἐξελικτικῆς σταδιοδρομίας, διὰ τῆς ὁποίας διῆλθε τὸ πνεῦμά των. Ὡς πρὸς τὸν Πλάτωνα, τὸ ἔργον τοῦτο τυγχάνει εὐκολώτερον, διότι μᾶς ἀφῆκεν ἔργα γραμμένα εἰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς ζωῆς του καὶ ἐκδεδομένα ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ὡς πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη, δυστυχῶς, δὲν συμβαίνει τοῦτο. Δὲν γνωρίζομεν ἂν ὁ ἴδιος τὰ ἐξέδωκε καὶ μᾶς παρέχουν ἐλαχίστας ἱστορικὰς ἐνδείξεις, ἐξ ὧν ἀφορμώμενοι, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν εἰς εἰκασίας, ἀναφερομένας εἰς τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς των. Ἐλλείπουν δὲ ἐπὶ τῶν ἀριστοτελικῶν συγγραφῶν ἐργασίαι, γλωσσικῆς στατιστικῆς, ἀνάλογοι μὲ τὰς γενομένας ἐπὶ τῶν πλατωνικῶν διαλόγων. Ὅθεν ἀναγκαζόμεθα νὰ στηριζώμεθα ἐπὶ ἐσωτερικῶν ἐνδείξεων διὰ νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὰς ἐξελικτικὰς βαθμίδας, δι' ὧν διῆλθεν ἡ σκέψις τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἀλλ' εἶναι αὐτονόητον ὅτι, αἱ ἐσωτερικαὶ ἐνδείξεις δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλεῖς καὶ ὅτι ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀξίας των ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γενικοῦ σχήματος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον πολλάκις ἐκ τῶν προτέρων θέλομεν νὰ ὑπαγάγωμεν τὴν ὅλην προοδευτικὴν ἐξέλιξιν τῆς σκέψεως τοῦ φιλοσόφου, τοῦ ὁποίου μελετῶμεν τὰ ἔργα.

Ἡ ἔννοια, ἀφ' ἑτέρου, μιᾶς εὐθυγράμμου ἐξελίξεως τῶν ἰδεῶν δὲν εἶναι ἀσφαλής. Πολλάκις παρατηροῦνται ὑπαναχωρήσεις, ἀπρόβλεπτοι ἐξελίξεις, ἀνατρέπουσαι τὰς προσδοκίας μας.

Διὰ τοῦτο, δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα ἔφθασεν ὁ Γιάγκερ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἀσφαλῆ, εἰς ὅν καὶ τὰ περὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Πλάτωνος συμπεράσματα, ἅτινα ἐστηρίχθησαν καὶ ἐπὶ ἐσωτερικῶν καὶ ἐπί ἐξωτερικῶν ἐνδείξεων.

Ἡ σχέσις τῆς ἀριστοτελικῆς πρὸς τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν

Αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι σκέψεις μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὴν θέσιν ἑνὸς ἐκ τῶν δυσχερεστάτων προβλημάτων.

Θέτομεν τὸ ἐρώτημα: Εἰς ποίαν σχέσιν εὑρίσκεται ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς τὸν Πλάτωνα; Πῶς ἐξελήχθη ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ διδασκάλου ἡ φιλοσοφία τοῦ μαθητοῦ; Εἶναι αἱ ἀριστοτελικαὶ ἀντιλήψεις ἀντίθετοι πρὸς τὰς πλατωνικὰς ἢ ἀποτελοῦν συμπλήρωσιν καὶ τροποποίησιν;

Ἡ κρατήσασα γνώμη εἶναι ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης, κατὰ τὸ μέχρι τοῦ ἔτους 348, καθ' ὃ ἀπέθανεν ὁ Πλάτων διάστημα καὶ ἐπί τινα εἰσέτι χρόνον, καθ' ὃν διέτριβεν εἰς Ἄσσον καὶ Μυτιλήνην, συνεμερίζετο τὰς περὶ ἰδεῶν ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνος.

Σὺν τῷ χρόνῳ, ὅμως, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν πλατωνισμόν, ἤτοι ἀπὸ τὴν προσήλωσιν πρὸς τὸν ὑπερβατικόν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ ἤρχισε νὰ ἀπασχολῆται μὲ τὴν σπουδὴν τῆς δεδομένης πραγματικότητος.

Τὸ ἰδανικὸν περιεχόμενον τοῦ κόσμου δὲν τὸ εὑρίσκει μονομερῶς εἰς τὴν ὑπερκόσμιον περιοχήν, ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα, μελετῶν τὸ «ἔνυλον εἶδος».

Ὅλαι αἱ διδόμεναι εἰς τὰ ἠθικὰ καὶ πολιτειακὰ προβλήματα λύσεις τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ζωῆς του (335-323), καθοδηγοῦνται, κατὰ τὸν Γιάγκερ, οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ὑπερκοσμίου ἰδεώδους, ἀλλ' ἐκ τῶν πορισμάτων τῆς ἐπαγωγικῆς μελέτης τῆς πραγματικότητος.

Ἑπομένως πρέπει νὰ διακρίνωμεν τρεῖς ἐξελικτικὰς περιόδους τῆς ἀριστοτελικῆς σκέψεως:

1η Πλατωνικὴ περίοδος (368-348)

Ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου πλατωνικὸς καὶ δέχεται τὴν περὶ ἰδεῶν διδασκαλίαν. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐγράφησαν οἱ διάλογοι. Ἐκ τῶν σωζομένων ἔργων ἐγράφησαν τὰ ἀρχαιότερα τμήματα τῶν λογικῶν συγγραμμάτων, τὰ δύο πρῶτα βιβλία τῶν Φυσικῶν καὶ τὸ Γ' «Περὶ ψυχῆς».

2α Μεταβατικὴ περίοδος (348-335)

Κατ' αὐτὴν σημειοῦται προοδευτικὴ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν πλατωνισμόν. Ἐγκαταλείπεται ἡ περὶ ἰδεῶν διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐπικρίνεται ὡς διαιροῦσα τὴν πραγματικότητα διὰ τοῦ «χωρισμοῦ» εἰς δύο διεζευγμένας περιοχάς. Κατ' αὐτὴν ἐγράφη ὁ ἀπολεσθεὶς διάλογος *Περὶ φιλοσοφίας*, ἐκ δὲ τῶν σωζομένων ἔργων, τὰ βιβλία Α, Β, Κ 1-8 κεφ., Λ, Μ 9-10 κεφ. καὶ Ν τῶν *Μετὰ τὰ Φυσικά*. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν πρέπει νὰ ἐγράφησαν τὰ *Ἠθικὰ Εὐδήμεια* καὶ ἐκ τῶν *Πολιτικῶν* τὰ 2, 3, 7 καὶ 8 βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα εἰσέτι ὁ Ἀριστοτέλης δὲν δύναται νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν πλατωνικὴν ἰδεοκρατικὴν θεώρησιν. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ὑποθέτουν ὅτι ἐγράφησαν καὶ τὰ *Περὶ οὐρανοῦ* καὶ *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς* συγγράμματα.

3η Περίοδος ὡριμότητος (335-323)

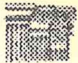
Ὁ Ἀριστοτέλης ἐκδηλώνει σαφῶς τὴν κλίσιν του πρὸς μελέτην τοῦ ἰδεώδους περιεχομένου τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τὴν πραγματικότητα. Στρέφει τὸ βλέμμα του, ὄχι εἰς τὰ ὑπερουράνια εἴδη, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐμπραγματωμένον μέσα εἰς τὴν ὕλην ἰδανικὸν στοιχεῖον ἐπιστημονικῆς ἐπαγωγικῆς ἐρεύνης.

Διὰ τῶν μαθητῶν του προβαίνει εἰς ἱστορικὰς μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὰ πολιτεύματα καὶ εἰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τῆς πολιτιστικῆς ζωῆς. Τότε κατηρτίσθη ἐν τῷ Λυκείῳ ἡ συλλογὴ τῶν 158 πολιτευμάτων, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται καὶ ἡ ἐσχάτως (1891) ἀνευρεθεῖσα ἐξ αἰγυπτιακῶν παπύρων «Ἀθηναίων Πολιτεία». Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, ἐγράφησαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐκ τῶν σωζομένων ἔργων του καθὼς καὶ ἄλλα ἀπολεσθέντα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν τραγικῶν δραματικῶν ἀγώνων (Διδασκαλίαι), εἰς ἀναγραφὰς τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ νικητῶν, εἰς ἐδαφικὰ δικαιώματα τῶν πόλεων καὶ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη.

Τὸ ἀνωτέρω ἐξελικτικὸν σχῆμα ἔχει ὡς θεμελιακὴν βάσιν τὴν ἀντίληψιν ὅτι, κατ' ἀρχάς, ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος συμμεριζόμενος τὰς ἀντιλήψεις του, ἐκ τῶν ὁποίων βαθμιαίως ἀπελευθεροῦται, τείνων διαρκῶς εἰς τὴν ἐπαγωγικὴν περιγραφικὴν μελέτην τοῦ «ἐνύλου εἴδους». Ἀλλὰ μία τοιαύτη θεώρησις τῶν πραγμάτων δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ δεδομένα.

Ἐν τῇ Πλατωνικῇ Ἀκαδημίᾳ, μία ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀσχολιῶν ἦτο ἡ ἔρευνα προβλημάτων ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Πλάτωνος. Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ θεωρήσωμεν τὸν Πλάτωνα δογματικὸν διδάσκαλον, διδάσκοντα μίαν θεωρίαν περὶ ἰδεῶν ἀμετακινήτως παραδιδομένην εἰς τοὺς μαθητάς του. Ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων εἰς τοὺς διαλόγους του εἶχεν ὑποβάλει εἰς κριτικὴν διερεύνησιν τὴν περὶ ἰδεῶν θεωρίαν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα του ἔτη τὴν μετερρύθμισε, θέσας τὰς ἰδέας εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τοὺς ἀριθμούς. Ἤδη δὲ περὶ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς προσῆλθεν ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ἤρχιζε νὰ συγγράφῃ τοὺς διαλόγους *Θεαίτητος*, *Παρμενίδης* καὶ *Σοφιστής*, διὰ τῶν ὁποίων ἐλάμβανε νέαν τροπὴν τὸ εἰς τὰς ἰδέας ἀναφερόμενον πρόβλημα.

Ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, οἱ διασημότεροι τῶν μαθητῶν ἦσαν συγχρόνως ἐρευνηταὶ καὶ συγγραφεῖς. Ὁ Ἀριστοτέλης φαίνεται ὅτι ἐνωρίτατα εἶχε διατυπώσει ἰδίας πρωτοτύπους ἀντιλήψεις. Τὰ ἀποσπάσματα τὰ διασωθέντα ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ 354 γραφέντος διαλόγου *Εὐδήμου* δεικνύουν ὅτι εἶχε φθάσει εἰς ὡρισμένας πρωτοτύπους

ἀντιλήψεις σχετικῶς μὲ τὰ λογικά-ὀντολογικὰ προβλήματα. Διότι ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ, ὁ Ἀριστοτέλης, θέλων νὰ καταρρίψῃ τὴν δοξασίαν τὴν θεωροῦσαν τὴν ψυχὴν ὡς ἁρμονίαν, χρησιμοποιεῖ τὸ ἀκόλουθον ἐπιχείρημα: Εἰς τὴν ἁρμονίαν ὑπάρχει κάτι τὸ ἀντίθετον, ἡ δυσαρμονία, εἰς τὴν ψυχὴν ὅμως οὐδὲν τὸ ἀντίθετον ὑπάρχει, διότι εἶναι οὐσία· ἄρα ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἁρμονία. *«Τῇ ἁρμονίᾳ ἐναντίον ἐστὶν ἡ ἀναρμοστία· τῇ δὲ ψυχῇ οὐδὲν ἐναντίον οὐσία γὰρ καὶ τὸ συμπέρασμα δῆλον· ἔτι, εἰ ἀναρμοστία τῶν στοιχείων τοῦ ζῴου νόσος, ἡ ἁρμονία εἴη ἂν ὑγίεια ἀλλ' οὐχὶ ψυχή».* [Εἰς τὴν ἁρμονίαν ὑπάρχει ὡς ἐναντίον ἡ ἀναρμοστία, εἰς δὲ τὴν ψυχὴν οὐδὲν ἐναντίον ὑπάρχει· διότι εἶναι οὐσία καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι φανερόν· προσέτι, ἐὰν διὰ τὸ ζῷον, νόσος εἶναι ἡ δυσαρμονία τῶν στοιχείων (ἐξ ὧν ἀποτελεῖται), ἡ ἁρμονία θὰ εἶναι ὑγεία, ἀλλὰ οὐχὶ ψυχή].

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου γίνεται κατάδηλον ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἤδη κατὰ τὸ 354 εἶχε φθάσει εἰς τὴν περὶ κατηγοριῶν θεωρίαν του προσθέτων συμβολὴν ὅλως πρωτότυπον εἰς τὰς πλατωνικὰς διδασκαλίας. Εἶχε διακρίνει τὸ εἶδος ὡς οὐσίαν ἀπὸ τὰ ἐναντία, τὰ ὁποῖα εἶναι συμβεβηκότα ὑπαγόμενα ὑπὸ τὸ εἶδος, χωρὶς νὰ ταυτίζωνται μὲ αὐτό. Εἰς τὸ σύγγραμμά του *«Κατηγορίαι» (3 β 24)* γράφει ὁ Ἀριστοτέλης: *«Ὑπάρχει δὲ ταῖς οὐσίαις καὶ τὸ μηδὲν αὐταῖς ἐναντίον εἶναι».* (Αἱ οὐσίαι ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ὅτι δὲν ὑπάρχει ὡς πρὸς αὐτὰς τίποτε τὸ ἐναντίον). Ἄρα διατελῶν εἰσέτι μαθητευόμενος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, εἶχε παρουσιάσει τὰς περὶ κατηγοριῶν ὀντολογικὰς καὶ λογικὰς ἀνακαλύψεις του.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ διαλόγου δυνάμεθα ἴσως νὰ εἰκάσωμεν ὅτι θὰ εἶχε φθάσει κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ εἰς τὰς περὶ εἴδους θεωρίας του, ἐγκαταλείψας τὴν περὶ ἰδεῶν ἀντίληψιν. Κατὰ ρητὴν τοῦ Σιμπλικίου μαρτυρίαν (σχόλια εἰς τὸ *Περὶ ψυχῆς* Ι, ΙΙΙ) *«ἐν τῷ Εὐδήμῳ τῷ περὶ ψυχῆς αὐτῷ γεγραμμένῳ διαλόγῳ εἶδός τι ἀποφαίνεται τὴν ψυχὴν εἶναι».* (Εἰς τὸν διάλογον Εὔδημον ἐχαρακτήριζε τὴν ψυχὴν ὡς κάποιον εἶδος). Ὁ Γιάγκερ (Ἀριστοτέλης, σελ. 44) ἑρμηνεύει ἐν τῷ ἀποσπάσματι τούτῳ τὴν λέξιν εἶδος εἰς ἰδέαν καὶ ὑποστηρίζει ὅτι χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν πλατωνικὴν σημασίαν, διότι ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ εἴδους ὅπως νοεῖ τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης κατὰ τὴν ὑστερωτέραν ἐποχήν, ἔπρεπε νὰ συνοδεύεται ὑπὸ τῆς γενικῆς τινός. Ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ χαρακτηρίζεται εἰς τὸ προκείμενον ἀπόσπασμα ἡ ψυχή, ὄχι ὡς εἶδός τι, ἀλλά ὡς «εἶδός τινος», δηλαδὴ τοῦ σώματος. Ἀλλ' εἰς τὸ προκείμενον ἀπόσπασμα, τὸ πρόβλημα ἦτο νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἁρμονία ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ κατα-

ταχθῆ εἰς τὰ ἐναντία. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἐπιδεκτικὴ δυσαρμονίας, ἥτις εἶναι ἡ κακία χωρὶς νὰ μηδενίζεται ἡ οὐσία της. Ἡ ἁρμονία καὶ ἡ δυσαρμονία δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος ὡς γνωρίσματά του, ὄχι ὅμως καὶ νὰ ταυτισθοῦν μὲ αὐτό. Τὰ ἐναντία, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὰ *Μετὰ τὰ Φυσικὰ* 1032 Β 2, ἀνήκουν εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, *«τῶν ἐναντίων τρόπον τινὰ τὸ αὐτὸ εἶδος»*.

Τὸ ἀποδεικτικὸν, ἄρα, νεῦρον τοῦ ἐπιχειρήματος ἔγκειται εἰς τὴν πρότασιν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι εἶδος, ὅπερ, ἐπειδὴ εἶναι οὐσία, ἐπιδέχεται ὡς ὑποτεταγμένα γνωρίσματά του τὴν δυσαρμονίαν (κακίαν) καὶ ἁρμονίαν. Τοῦτο ἀπετέλει, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Σιμπλίκιος ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Ἀφροδισιέα, τὸ πρῶτον καὶ γενικώτερον ἐν τῷ Εὐδήμῳ ἐπιχείρημα. Μετὰ τοῦτο ἐπηκολούθει καὶ δεύτερον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποδεικνύεται εἰδικώτερον ὅτι, ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι «ἁρμονία τοῦ σώματος», διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἐταυτίζετο μὲ τὴν ὑγείαν, τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κάλλος. Εἷς τοιοῦτος ταυτισμὸς διαψεύδεται ὑπὸ τῆς πραγματικότητος, διότι ἡ ψυχὴ παραμένει εἰς σώματα νοσοῦντα, ἀσθενῆ καὶ ἄσχημα. Ὥστε ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὸν διάλογόν του *Εὔδημος* ἀνεσκεύαζε δύο ἀντιλήψεις, ἐξ ὧν ἡ μία εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν ἡ ψυχὴ ἐκλαμβάνεται ἰδεωδῶς ὡς ἁρμονία ἀρετῶν, ἡ δὲ ἄλλη ἡ ὑποστηρίζουσα ὅτι ἡ ψυχὴ δέον νὰ νοηθῆ ὑλιστικῶς ὡς ἁρμονία ὑλικῶν σωματικῶν στοιχείων.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀπεδείκνυεν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον δὲν ταυτίζεται οὔτε μὲ τὰς ἀρετὰς οὔτε μὲ τὰς σωματικὰς καταστάσεις. Ἐπειδὴ εἶναι εἶδος, ὀντολογικῶς ὑπέρκειται τῶν σημειωθέντων δεδομένων. Δὲν εἴμεθα, ἄρα, ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὅταν ἔγραφεν ὁ Ἀριστοτέλης τὸν *Εὔδημον* ὑπελάμβανε τὴν ψυχὴν ὡς ἰδέαν. Διὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἡ ψυχὴ καὶ κατὰ τὴν ὑστερωτέραν ἐποχὴν τῆς ἐξελίξεώς του, ἦτο λόγος καὶ εἶδος.

Εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον τοῦ *Περὶ ψυχῆς* συγγράμματός του, τὸ ὁποῖον βιβλίον καὶ ὁ Γιάγκερ δέχεται ὡς γραφὲν κατὰ τὸ τρίτον στάδιον τῆς ὡριμότητός του, δὲν διστάζει νὰ γράψῃ ὁ Ἀριστοτέλης: *«Ὥστε λόγος τις ἂν εἴη (ἡ ψυχή) καὶ εἶδος, ἀλλ' οὐχ ὕλη καὶ ὑποκείμενον»*. (Ὥστε δύναται νὰ εἶναι ἡ ψυχὴ κάποιος λόγος καὶ εἶδος, ὄχι ὕλη ἀποτελοῦσα τὸ ὑλικὸν ὑπόβαθρον). Ὅπως, λοιπὸν, εἰς τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἔκρινεν ἀπαραίτητον νὰ γράψῃ «λόγος τινός», οὕτω οὐδὲν δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἔγραψεν «εἶδός τινος» εἰς τὸ ἀπόσπασμα τοῦ *Εὐδήμου*.

Ὁ Ἀριστοτέλης εἰργάζετο ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ μὲ αὐτενέργειαν καὶ δημιουργικότητα. Ἔθεσε καὶ αὐτὸς τὸ ὀντολογικὸν πρόβλημα ὑπὸ μελέτην δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ τὸ ἐξήτασεν ἐξ ἀρχῆς. Ὁμιλοῦντες ἀνωτέρω περὶ τοῦ

Πλάτωνος εἴδομεν ὅτι οὗτος εἰς τὸν «Σοφιστήν» του γραφέντα ὀλίγον ἀργότερον τοῦ 365 (μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ τοῦ δευτέρου εἰς Σικελίαν ταξιδίου του) ἔθεσε τὸ σχετικὸν μὲ τὸ νόημα τοῦ ὄντος πρόβλημα καὶ ἠθέλησε νὰ προσδιορίσῃ τὰ ὕψιστα γένη τοῦ ὄντος. Διατυπώνει ἐν 244 Α τοῦ μνημονευθέντος διαλόγου ὁ Πλάτων τὴν ἀπορητικὴν ἐρώτησιν: «Τί *ποτε βούλεσθε σημαίνειν ὁπόταν ὂν φθέγγησθε»*. (Τί θέλετε νὰ σημάνετε ὅταν ἐκφωνῆτε τὴν λέξιν ὄν).

Ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀπορίαν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν σημασίαν καὶ τὸ νόημα τοῦ ὄντος φαίνεται ὅτι ἐξεκίνησε καὶ ὁ νεαρὸς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ μαθητευόμενος εἰσέτι Ἀριστοτέλης. Ἔθεσε καὶ αὐτὸς ὑπὸ μελέτην τὸ ἐρώτημα: Ποία εἶναι ἡ σημασία τὴν ὁποίαν ἀποδίδομεν εἰς τὸ ὄν; Ἐνωρὶς δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν θεωρίαν περὶ πολλαπλῆς σημασίας τοῦ ὄντος διὰ τῆς ὁποίας διέσπασε καὶ αὐτὸς τὴν στατικὴν ὀντολογικὴν θεώρησιν τῶν Ἐλεατῶν.

Μία ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ἀντιλήψεων τῆς φιλοσοφίας του εἰς τὴν ὁποίαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ φιλοσοφικοῦ του σταδίου ἔμεινεν ὁ Ἀριστοτέλης πιστὸς, εἶναι ἡ περίφημος πρότασίς του *«τὸ ὂν λέγεται πολλαχῶς»* (Μ.τ.Φ. 1003a 31) (εἰς τὸν ὅρον ὂν ἀποδίδομεν πολλὰς σημασίας). Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης διέστειλε τὰς ποικίλας κατηγορίας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται τὸ ὂν καὶ ἔδωκεν εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν διάφορον ὀντολογικὴν ἀξίαν.

Κατὰ τὸ 354 ὅτε ἔγραψε τὸν *Εὔδημον* πρέπει νὰ εἶχε φθάσει εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ πρώτη ἀπὸ ἀπόψεως ὀντολογικῆς σημασίας κατηγορία εἶναι ἡ οὐσία, θεωρουμένη ὡς εἶδος. Αἱ πρῶταί του ἔρευναι εἶχον ὡς ἀντικείμενόν των λογικά-ὀντολογικὰ προβλήματα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα ἅτινα εἶχε θέσει ὁ Πλάτων διὰ τῶν διαλόγων του *Σοφιστής* καὶ *Φαῖδρος*. Ἡ πλατωνικὴ διαλεκτικὴ ὡς γενικωτάτη ὀντολογικὴ μάθησις ἐχρησίμευσε καὶ διὰ τὸν Ἀριστοτέλη ὡς ἀφετηρία τῆς δημιουργικῆς του ἐργασίας. Τὴν λύσιν ἣν ἔδωκε διὰ τοῦ *Σοφιστοῦ* του ὁ Πλάτων, δὲν τὴν ἐθεώρησεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐπαρκῆ καὶ ἠθέλησε νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσκολίας διὰ τῆς περὶ πολλαπλῶν σημασιῶν τοῦ ὄντος θεωρίας του. Διέστειλε τὴν κατηγορίαν τῆς οὐσίας ἀπὸ τὰς λοιπὰς κατηγορίας τῆς ποιότητος, ποσότητος, σχέσεως, τοποθετήσεως καὶ ἀπέδωκεν εἰς αυτὴν τὴν πρωταρχικὴν ὀντολογικῶς σημασίαν. Αἱ περὶ οὐσίας ὡς πρώτης κατηγορίας ἀντιλήψεις του ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ ἰδέαι δὲν δύνανται νὰ νοηθοῦν ὡς ὑπερβατικαὶ ὀντότητες ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὄντα ἅτινα μετέχουν εἰς αὐτάς. Ἐφ' ὅσον οὐδὲν ὂν δύναται νὰ χωρισθῆ τῆς οὐσίας του χωρὶς νὰ παύσῃ συγχρόνως νὰ εἶναι ὑπαρκτόν, προκύπτει

τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ ἰδέαι, ἂν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἀποτελοῦσαι τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ νοηθοῦν οὐχὶ ὑφιστάμεναι εἰς ὑπερβατικήν τινα περιοχήν, ἀλλὰ ἀμέσως παροῦσαι μέσα εἰς τὰ ὄντα.

Δυνάμει τῶν σκέψεων αὐτῶν, ἔφθασεν ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ ἰδέαι πρέπει νὰ ἐνυπάρχουν ὡς εἴδη μέσα εἰς τὰ ὄντα, ἀποτελοῦσαι τὴν οὐσίαν των. Τοιουτοτρόπως μετέβαλε τὴν ὑπερβατικὴν πλατωνικὴν ἰδέαν εἰς ἀμέσως παρόν, μέσα εἰς τὰ ὄντα εἰδολογικὸν στοιχεῖον τὸ ὁποῖον ὠνόμασεν «εἶδος». Ἡ μετατροπὴ τῆς ἰδέας εἰς εἶδος εἶναι νοητὴ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ἡ κατηγορία τῆς οὐσίας ἔχει τὴν πρωτεύουσαν ὀντολογικῶς θέσιν.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω κατεδείχθη ἐπαρκῶς ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἤδη ἀπὸ τοῦ 354 εἶχε διατυπώσει ἰδίας θεωρίας ἀφισταμένας ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ διδασκάλου του. Τοῦτο ἦτο κάτι τὸ σύνηθες ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ συνεργατῶν εἶχε μίαν τοιαύτην ἐλευθερίαν. Ὁ Ἡρακλείδης, π.χ., ὁ Ποντικὸς εἶχε παρουσιάσει ἰδίας θεωρίας, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Εὔδοξος. Ἡ ἀντίληψις λοιπὸν ἡ ὑποστηρίζουσα ὅτι κατ᾽ ἀρχὰς διετέλει ἁπλοῦς μαθητὴς ὁ Ἀριστοτέλης παραδεχόμενος τὴν περὶ ἰδεῶν ἀντίληψιν, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πλάτωνος ἤρξατο χειραφετούμενος, τυγχάνει ἀσυμβίβαστος μὲ τὰς μαρτυρίας τὰς ὁποίας ἀντλοῦμεν ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα τοῦ *Εὐδήμου*.

Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μαθητείας του εἰργάζετο ὁ Σταγειρίτης δημιουργικῶς. Ἡ μαρτυρία ἥτις φέρει αὐτὸν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ διδάσκοντα τὴν ρητορικὴν καὶ ἐρχόμενον διὰ τοῦτο εἰς συγκρούσεις μὲ τὸν Ἰσοκράτη, μᾶς βεβαιώνει ὅτι ἠσχολεῖτο μὲ ὀντολογικὰ καὶ λογικὰ προβλήματα, ἐξ ὧν προέκυψαν αἱ εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς «*Ἀναλυτικῆς*» ἐπιστήμης ἀναφερόμεναι ἀνακαλύψεις του. Ἡ ἀρχαία ρητορικὴ ἐμελέτα τὸ πρόβλημα τῆς ἀποδείξεως, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπάγεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς λογικῆς. Αἱ σοφιστικαὶ παρεκκλίσεις τῆς ρητορικῆς ἠνάγκαζον τοὺς περὶ αὐτὴν ἀσχολουμένους νὰ μελετοῦν καὶ τὰ προβλήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐλεγκτικὴν ἀντιρρητικήν. Ἐμβαθύνων ἐπομένως εἰς τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα τὰ τεθέντα ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀσχολούμενος μὲ ζητήματα ρητορικὰ καὶ ἀντιρρητικὰ ὁ Ἀριστοτέλης, ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μαθητείας του εἶχε φθάσει εἰς ἰδικά του συμπεράσματα. Ἀντελήφθη ὅτι ἡ πλατωνικὴ θεωρία περὶ ἰδεῶν ἔπρεπε νὰ μεταρρυθμισθῇ. Ὡς δὲ τὴν γενικὴν μάθησιν, ἥτις ἐφέρετο ὡς διαλεκτική, ὁ Ἀριστοτέλης κατενόησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ διαιρεθῇ εἰς μερικωτέρας μαθήσεις, τὴν διαλεκτικήν, τὴν ἀναλυτικὴν καὶ τὴν πρώτην φιλοσοφίαν.

Ἡ εὐρύτης τοῦ ἀριστοτελικοῦ πνεύματος ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν ἠρκεῖτο εἰς τὴν παρακολούθησιν μιᾶς μόνον ὁμάδος προβλημάτων. Παρηκολούθει δημιουργικῶς καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν φυσικῶν ἐρευνῶν γινομένας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐργασίας. Δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὴν περὶ ὑπάρξεως καὶ «πέμπτου σώματος», ὅπερ εἶναι ὁ αἰθήρ, ἐπιστημονικήν του ὑπόθεσιν, εἶχεν ἀνακοινώσει κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ μαθητείας του. Εἰς τὴν *Ἐπινομίδα*, ἥτις ἐξεδόθη εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πλάτωνος μνημονεύεται ὡς πέμπτον σῶμα ὁ αἰθήρ: «*Πέντε οὖν ὄντων τῶν σωμάτων πῦρ χρὴ φάναι καὶ ὕδωρ εἶναι καὶ τρίτον ἀέρα, τέταρτον δὲ γῆν, πέμπτον δὲ αἰθέρα*» (Ἐπιν. 981 Δ). (Ἐφ᾽ ὅσον τὰ σώματα (δηλαδὴ τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα) εἶναι πέντε, πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι τὸ πῦρ, τὸ δεύτερον τὸ ὕδωρ, τὸ τρίτον ὁ ἀήρ, τὸ τέταρτον ἡ γῆ καὶ τὸ πέμπτον ὁ αἰθήρ). Μία τοιαύτη ρητὴ μνεία ἐν τῇ *Ἐπινομίδι* δεικνύει ὅτι, ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ Ἀριστοτέλους ἦτο ἤδη γνωστὴ καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶχε γίνει καθ᾽ ἣν ἐποχὴν οὗτος ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Ὁμοίως κρίνοντες ἐκ τῶν συγγραφῶν αἵτινες διεσώθησαν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ πεδία τῆς ἐρεύνης αἱ ἀριστοτελικαὶ ἀναζητήσεις ἔχουν ἐκκινήσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ μαθητείας του.

Διετυπώθη ἡ ἀντίληψις ὅτι κατ᾽ ἀρχὰς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Πλάτωνος ὁ Σταγειρίτης ἦτο ἀνεπιφυλάκτως ὀπαδὸς τῆς ἰδεοκρατίας, ἀπὸ ταύτης δὲ σὺν τῷ χρόνῳ χειραφετούμενος καταλήγει νὰ ἐκδηλώσῃ διὰ τῶν ἐρευνῶν του τὴν προτίμησίν του πρὸς τὰς ἐπαγωγικὰς διερευνήσεις τῆς αἰσθητῆς πραγματικότητος. Καὶ ἡ ἐν λόγῳ ἀντίληψις, ἥτις ὑπεστηρίχθη κυρίως καθ᾽ ἣν ἐποχὴν ἐν τῇ συστηματικῇ φιλοσοφίᾳ εἶχον ἐπικρατήσει αἱ θετικιστικαὶ τάσεις, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα. Ὁ Ἀριστοτέλης οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι ὀπαδὸς τῆς ἰδεοκρατίας, ὅπως ἐννοεῖ ταύτην ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία. Ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα εἶναι λίαν εὔστοχος ἡ διαπίστωσις τοῦ Ἑγέλου, ὅστις εἶπεν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι περισσότερον ἰδεοκράτης ἀπὸ τὸν Πλάτωνα. Ἐνῷ ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τὰ ἰδεώδη στοιχεῖα εἰς τὸν ὑπερβατικὸν κόσμον καὶ δέχεται ἁπλῆν μετοχὴν τῆς αἰσθητῆς πραγματικότητος εἰς τὴν ἰδέαν, ὁ Ἀριστοτέλης καταβιβάζει τὴν ἰδέαν εἰς τὴν πραγματικότητα. Λέγει ὅτι εἰς οἱονδήποτε αἰσθητὸν ἀντικείμενον ὑπάρχει τὸ «εἰδητικόν» στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ «αἰσθητοῦ». Ἂν ἐμφανίζεται ὡς ὑπάρχον ὑπὸ ὡρισμένην μορφὴν ὁ αἰσθητὸς κόσμος καὶ δὲν ἀποσυντίθεται εἰς χαώδη ἀμορφίαν, τοῦτο ὀφείλεται κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη εἰς τὴν ἄμεσον ἐν

τῇ πραγματικότητι παρουσίαν τοῦ ἰδεατοῦ πυρῆνος, δηλαδὴ τοῦ «εἴδους».

Δέχεται δὲ ὁ Σταγειρίτης ὅτι, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δύναται δι᾽ ἀμέσου ἐνοράσεως νὰ κατανοήσῃ τὸν εἰδητικὸν τοῦτον πυρῆνα, ὅστις ὑφίσταται μέσα εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν αἰσθητῶν ὄντων. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης πλησιάζει ἡ ἀριστοτελικὴ γνωσιολογία πρὸς τὸν ἰδεοκρατικὸν ρεαλισμὸν τὸν ὁποῖον ἔχει διατυπώσει ὁ ἱδρυτὴς τῆς φαινομενολογικῆς φιλοσοφίας Ἐδ. Χοῦσσερλ εἰς τὰς «Λογικὰς Ἐρεύνας» καὶ εἰς «τὰς ἰδέας του διὰ μίαν καθαρὰν φαινομενολογίαν».

Ἐπεκτείνων ὁ Ἀριστοτέλης τὰς ἐρεύνας του εἰς τὴν συγκεκριμένην φυσικὴν καὶ βιολογικὴν πραγματικότητα, ἔλεγεν ὅτι καὶ ἐκεῖ δύναταί τις νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ὑπάρχει εἰδητικὸς πυρήν. Ἐπεκτείνει ἄρα τὴν ἰδεοκρατικὴν ἀντίληψιν εἰς ὅλας τὰς ὀντολογικὰς περιοχάς. Ἡ δὲ ἀσχολία του μὲ τὰ μερικευμένα ἀντικείμενα καὶ γεγονότα δὲν εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον ἀντιτίθεται μὲ τὰς τάσεις τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος.

Εἰς τὸν *Τίμαιον* καὶ τοὺς *Νόμους* του ἔδειξε καὶ ὁ Πλάτων ὅτι κατὰ τὴν γεροντικήν του ἡλικίαν εἶχε στρέψει τὸ βλέμμα του εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Ἡ μεθοδικὴ ἀρχὴ «σώζειν τὰ φαινόμενα», ἥτις ἐπέβαλλεν ὅλαι αἱ διατυπούμεναι θεωρίαι νὰ δύνανται νὰ ἐξηγήσουν τὰ ἐμπειρικὰ δεδομένα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου μαρτυρεῖ ὅτι καὶ ὁ Πλάτων ἔτρεφε μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἔρευναν τῶν μερικευμένων γεγονότων καὶ ἐσέβετο τὴν αἰσθητὴν πραγματικότητα. Αἱ ἀρχαιολογικαὶ μυθολογικαὶ ἔρευναι τοῦ Πλάτωνος, ὅπως παρουσιάζονται εἰς τὸν *Κριτίαν* ἀπετέλεσαν παρόρμησιν καὶ διὰ τὸν Ἀριστοτέλη διὰ παρομοίας ἀναζητήσεις.

Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους, διαπιστοῦμεν ὅτι ὁ Σταγειρίτης ἀνέτρεχεν εἰς τὴν πρώτην θέσιν τῶν προβλημάτων. Δὲν εἶναι ἁπλοῦς συνεχιστὴς καὶ μεταρρυθμιστὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος. Ἀπὸ τῆς νεανικῆς του ἡλικίας ἀντιμετωπίζει τὰ προβλήματα ἀπὸ τὴν ρίζαν των. Ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀπορητικὴν ἀφετηρίαν τοῦ Σωκράτους. Προσέρχεται πρὸς τὰ προβλήματα μὲ πλήρη ἀπροκαταληψίαν καὶ ἐπιδιώκει νὰ τὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ τὰ παρακολουθήσῃ ἀπὸ τὴν πρώτην των ἀρχήν. Δι᾽ αὐτὸ ἀνεδείχθη καὶ ἱδρυτὴς τῆς ἱστορικῆς καὶ γενετικῆς διερευνήσεως τῶν προβλημάτων.

Δὲν συνεχίζει ἁπλῶς τὰς διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνος, ἀλλά ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐκκίνησιν. Τὸ κυριώτερον πρόβλημά του εἶναι ἡ οὐσία, τὸ «τί ἐστί» μὲ τὸ ὁποῖον ἐξεκίνησε καὶ ὁ Σωκράτης. Διὰ τοῦτο εἶναι ἱκανὸς νὰ μᾶς διδάξῃ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἀπορητικὴν διερεύνησιν τῶν φιλοσοφικῶν θεμάτων ὡς γνήσιος σωκρατικός, νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὸ αἰωνίως ἀπορούμενον ὀντολογικὸν ἐρώτημα.

Πρόκειται, μᾶς λέγει εἰς τὰ *Μετὰ τὰ φυσικά* του, περὶ αἰωνίως ἀπορουμένου θέματος: «*Καὶ δὴ καὶ τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν, τοῦτό ἐστι τίς ἡ οὐσία*». (Καὶ τὸ κατὰ τὸν παλαιότερον καιρὸν καὶ τὸ κατὰ τὸν σημερινὸν ἀντικείμενον αἰωνίας ἀναζητήσεως καὶ ἀπορίας ἐρώτημα, τί εἶναι τὸ ὄν, εἶναι ἐρώτημα ὅπερ ἐρωτᾷ τί εἶναι ἡ οὐσία).

ΠΕΡΙ ΟΜΟΙΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΙΩΣΕΩΣ

Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

Ἀφοῦ πάντα τὸν ὅμοιον ὁδηγεῖ ὁ θεὸς πρὸς τὸν ὅμοιον.

Ὁμήρου Ὀδύσσεια ρ.218

Διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. Φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι.

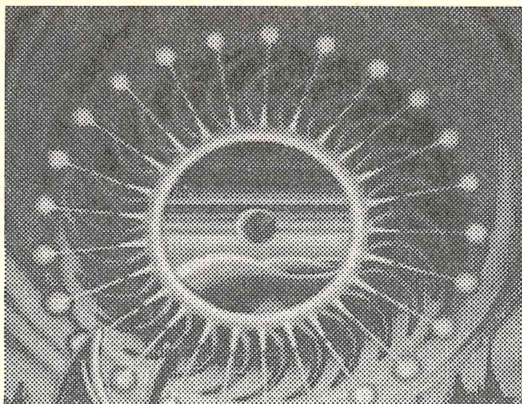
Γι᾽ αὐτὸ πρέπει νὰ προσπαθήσουμε νὰ φύγουμε τὸ ταχύτερο ἀπὸ ἐδῶ γιὰ ἐκεῖ· καὶ ἡ φυγὴ εἶναι ὁμοίωσις πρὸς τὸν θεὸν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ὁμοίωσις εἶναι νὰ γίνει κάποιος δίκαιος καὶ εὐσεβὴς μὲ φρόνησιν.

Πλάτωνος Θεαίτητος
Περὶ Φιλοσόφου.

Ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι.

Ἡ ὁμοίωσις μὲ τὸν θεὸν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν πρόσκτησι δικαιοσύνης καὶ ὁσιότητος μετὰ φρονήσεως. Στὸ χωρίο ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸν θεὸν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἐν ζωῇ συμπεριφορά. Στὸν Φαίδωνα ἡ ὁδὸς τῆς φυγῆς εἶναι ὁ θάνατος: ὁ μεταμορφωτικὸς νόμος.

Πλάτωνος Πολιτεία

Σ. ΝΑΓΟΥ

Νεοπυθαγόρειος Διδάσκαλος (1868 - 1933)

ΠΕΡΙ ΔΙΑΝΟΙΑΣ

Ἡ Ἑλληνικὴ Θεοσοφία καὶ φιλοσοφία δέχονται, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι κάτι ἀφηρημένον καὶ ἁπλοῦν, ἀλλὰ οὐσιαστικόν, συγκεκριμένον καὶ σύνθετόν τί. Διαιροῦν δὲ αὐτὴν εἰς δύο μέρη, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ λογικόν, τὸν νοῦν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἄλογον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν.

Ἄλλοτε ἀνεπτύξαμεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς δύο οὐσίας, ἐκ τῶν ὁποίων, ἀπετελέσθη τὸ πᾶν, ἀπὸ τὴν ἀόριστον Δυάδα τοῦ Πυθαγόρου καὶ τὴν Μονάδα. Ἡ μεριστὴ αὐτὴ οὐσία τῆς δυάδος ἐν τῇ πρώτῃ της ἐκδηλώσει ἀποτελεῖ τὴν ὕλην, σὺν τῇ ἐξελίξει δὲ αὕτη γίνεται ψυχικὴ ἀτομικότης. Ἡ οὐσία αὕτη εἶναι ἀτομική, δηλαδὴ ἔχει διαιρεθῆ εἰς ἄτομα καὶ ἔχουν ὡς συστατικά των τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν καὶ διὰ τοῦτο **τὰ ἄτομα, ψυχικὰ ἢ ὑλικὰ εἶναι ὑποστάσεις αὐτόνομοι, ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν ἄλλων καὶ εἶναι αἰώνια, διότι ἔχουν ἰδίαν κίνησιν καὶ ζωήν.**

Ὁ Πλάτων εἰς τὸν *Φαίδωνα*, ὅπως καὶ ὁ Κικέρων εἰς τὸ *"Ἐνύπνιον τοῦ Σκηπίωνος"* φέρουν τὸ γεγονός αὐτὸ ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

Κατὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ψυχικῆς ἀτομικότητος, τὸ ἄτομον τῆς μεριστῆς οὐσίας, περιβάλλεται ἀπὸ τὴν αἰθερικὴν οὐσίαν τῆς Μονάδος, καὶ ἔκτοτε συλλειτουργεῖ μετὰ τῆς μεριστῆς οὐσίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς ψυχικῆς ἀτομικότητος.

Συνεπῶς, κάθε ψυχικὸν ὄν, ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕναν πυρῆνα, ἐκ μεριστῆς οὐσίας, καὶ ἀπὸ μίαν περιφέρειαν ἐξ αἰθερικῆς οὐσίας, καταστάσης ζωικῆς. Ἡ περιφέρεια λειτουργεῖ ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ πᾶσαν ἐνσάρκωσιν. Τὸ οὐσιαστικὸν τοῦτο εἶναι τῆς διανοίας εἶναι τό ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου λειτουργεῖ ἡ μνήμη, ἡ σκέψις, ἡ δημιουργὸς φαντασία κ.ἄ.

Ἡ Διάνοια εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον μᾶς χαρακτηρίζει ὡς λογικὰ ὄντα. Μ' αὐτὴν σκεπτόμεθα καὶ ἐνεργοῦμεν. Αὐτὴ εἶναι ὁ νοῦς, τὸ ἡγεμονικὸν ὅπως ἔλεγον οἱ Στωικοί. Ὁ νοῦς δὲν εἶναι λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ λειτουργία τῆς περιφερείας τοῦ πνεύματος γενομένη διὰ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετήσωμε τὸ ζήτημα τῆς διανοίας, διότι σήμερα ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων πάσχει. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς νοσηρότητος αὐτῆς, εἶναι ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασε ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία.

Αἱ περισσότεραι πλάναι εἰς τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς ζωῆς, προέρχονται ἀπὸ τὴν μὴ φυσιολογικὴν λειτουργίαν τοῦ νοητικοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐπιστημόνων ἀκόμη εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα καὶ τῶν "μεγάλων" ἀκόμη τῆς ζωῆς ἀνθρώπων ὡς πρὸς τὰ γενικὰ ζητήματα τῆς ἀνθρωπότητος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον διαπιστοῦται μὲ μίαν ἁπλῆν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων.

Λειτουργία τῆς Διανοίας

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται εἰς τὴν ζωήν, τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ περιπνεύματος τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ μέσα εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἀποτελεῖ ἄγραφον χάρτην, διότι δὲν ἔρχεται εἰς σχέσιν μὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ περιπνεύματος, τὸ ὁποῖον περιέχει τὴν πεῖραν τῶν περασμένων ἐνσαρκώσεων καὶ συνεπῶς, δὲν ἔχει μνήμην αὐτῶν.

Οἱ Ἀρχαῖοι ἔλεγαν, ὅτι προκειμένου νὰ ἐνσαρκωθῇ μία ψυχή, ἔπινε τὸ ὕδωρ τῆς λήθης καὶ ἐλησμόνει τὸ παρελθόν της. Ἀποτελεῖ εὐτύχημα διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ συμβαίνῃ τοῦτο, διότι ἄλλως, θὰ παρεσύρετο ὑπ' αὐτοῦ καὶ θὰ ἐπηρεάζετο ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν παροῦσαν ἐνσάρκωσιν, ἀναλόγως μὲν ἤξευρε ὅτι ὑπῆρξε ἐγκληματίας, ἢ σπουδαῖον ἱστορικὸν πρόσωπον. Τοῦτο, δὲν τὸ ἔκαμε ἐπίτηδες ἡ φύσις, ἀλλὰ αἱ λειτουργίαι αὐτῆς ἔχουν τοιαύτην ἁρμονίαν μεταξύ των, ὥστε φαίνονται σὰν νὰ ὑπάρχῃ κάποια ἀνωτέρα ἀρχή, κάποιος ἀρχιτέκτων, ὁ ὁποῖος ἔχει βάλλει ἕνα σχέδιον βάσει τοῦ ὁποίου ὅλα νὰ γίνωνται τέλεια.

Ὑπῆρξαν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι κατόρθωσαν, διὰ τῆς σοφίας των, νὰ ἑνώσουν τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεώς των, τὸ ὑποσυνείδητον πρὸς τὴν νόησιν καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἄμεσον γνῶσιν, ὄχι μόνον τῶν λειτουργιῶν τῆς Φύσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰδίου αὐτῶν παρελθόντος.

Διὰ τὸν Πυθαγόρα λέγεται ὅτι ἐνεθυμεῖτο τὰς παρελθούσας ἐνσαρκώσεις του καὶ ὅτι ὑπῆρξε ὁ Πρωτεσίλαος, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ ἐγνώριζε τὸν χρησμόν, ὅτι ὁ πρῶτος Ἕλλην, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπατοῦσε τὸ ἔδαφος τῆς Τρωάδος θὰ ἀπέθνησκε, τὸ ἔκαμε, μὴ φοβηθεὶς τὸν θάνατον. Ἐπίσης ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἔλεγε ὅτι ἐνεθυμεῖτο τάς προηγουμένας του ἐνσαρκώσεις.

Εἴπομεν, ὅτι ὅταν γεννᾶται ὁ ἄνθρωπος, ὁ νοῦς του εἶναι ἄγραφος χάρτης καὶ ἀρχίζει νὰ ἀποκτᾶ περιεχόμενον μὲ τὰς παραστάσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τὰς ὁποίας προσκομίζουν πρὸς αὐτὸν αἱ αἰσθήσεις καὶ οὕτω σχηματίζονται γνώσεις.

Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῇ. Τὸ σχολεῖον, ἡ οἰκογένεια, ἡ κοινωνία, ἐπηρεάζουν τὸν νοῦν καὶ αἱ ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας δέχεται καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτυπώνονται, ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς διανοίας καὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ περιβάλλοντος. Ἐὰν τοῦτο εἶναι φωτισμένον καὶ αἱ γνώσεις του ἀληθεῖς, τότε καὶ ἡ διάνοια θὰ λειτουργεῖ φυσιολογικῶς. Εἰς μίαν τοιαύτην κοινωνίαν, ὄχι μόνον εὐτυχεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκδηλώσῃ ἐλευθέρως καὶ ὅλας τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ ἱκανοτήτας.

Ἡ διάνοια ὅθεν ἔχει τὸ περιεχόμενον τὸ ὁποῖον παρέλαβε μέσω τῶν αἰσθήσεων, ἐκ τοῦ περιβάλλοντος αὐτῆς.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κινεῖ τὸν νοῦν πρὸς ἐνέργειαν εἶναι τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο τοῦ ψυχικοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον ἐκδηλώνει τὴν κίνησιν. Τὸ ψυχικὸν κέντρον ἔχει καὶ τὴν ἰδιότητα **τοῦ συνειδέναι**, ἔχει δηλαδὴ συνείδησιν καὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γύρω κόσμου καὶ αὐτὸ ὠθεῖ τὸν νοῦν πρὸς σκέψιν.

Μηχανισμὸς τῆς Σκέψεως

Ἡ συνείδησις, ἅμα ὡς δημιουργηθῆ, ἔχει ὡς πρώτην αὐτῆς ἰδιότητα νὰ διακρίνῃ μεταξὺ ἴσου καὶ ἀνίσου, ὁμοίου καὶ ἀνομοίου, καθὼς καὶ τὰς μεταξὺ τῶν πραγμάτων σχέσεις.

Πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς συνειδήσεως τίθενται τὰ διάφορα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἀπέκτησε ὁ νοῦς διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ αὐτὰ συσχετίζει καὶ συγκρίνει ἡ συνείδησις, διὰ νὰ ἐξαγάγῃ ἕν ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουν "συμπέρασμα". Καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦτο σχηματίζεται ἀναποδράστως κατὰ τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος.

Ἂν τὰ στοιχεῖα τῆς κρίσεως δὲν εἶναι σαφῆ, ἢ δὲν προέρχονται ἐκ παρατηρήσεως καὶ δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε ἐξηκριβωμένα, ἢ ὁ κύκλος τῆς συσχετίσεως τῶν ἐννοιῶν δὲν εἶναι πλήρης, τότε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως θὰ εἶναι ἐσφαλμένον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ζῇ βίον ἀνεξέταστον καὶ ἐφ' ὅσον μὲ τὸ μυαλό του σκέπτεται καὶ ἐνεργεῖ, εἶναι ἀνάγκη ἡ κρίσις του νὰ εἶναι ὀρθή, διὰ νὰ εἶναι

καὶ ἡ ζωή του ὀρθή.

Ἡ συσχέτισις μεταξὺ παραστάσεων καὶ ἐξαγομένου συμπεράσματος, γίνεται κατὰ ὡρισμένους κανόνας, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν λογικήν.

Οἱ κανόνες τῆς λογικῆς δὲν εἶναι αὐθαίρετοι, ἀλλὰ προκύπτουν ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς συνειδήσεως, ἥτις ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ σύμπαντος καὶ εἶναι κοινοὶ δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀλλά, οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἔκτροπον νοοτροπίαν, διότι τὰ στοιχεῖα, βάσει τῶν ὁποίων κρίνουν καὶ ἀποφασίζουν, δὲν εἶναι τὰ αὐτὰ διὰ ὅλους.

Τοῦτο δὲ συμβαίνει διότι αὐτὰ δὲν προέρχονται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἰδίας αὐτῶν πείρας καὶ ἀντιλήψεως, ἀλλὰ προέρχονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ τὸ περιβάλλον καὶ δὲν εἶναι πάντα ὀρθά.

Δεχόμενα ἀνεξετάστως στοιχεῖα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὑποστατά, οὔτε φυσικὰ καὶ ἔτσι καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεώς μας θὰ εἶναι ἐσφαλμένον ἂν τοῦτο δὲν συνέβαινε. Θὰ ἔπρεπε πάντες νὰ καταλήγαμε εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα, βάσει τῶν αὐτῶν στοιχείων καὶ τῆς αὐτῆς λογικῆς, ἀλλὰ παρατηροῦμε ὅτι συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον.

Παθήσεις τῆς Διανοίας

Ἐκτὸς τούτου, ἡ σκέψις, ἡ κρίσις κ.λ.π. ἀποτελοῦν σύνθετον μηχανισμὸν καὶ ὅπως ἕνα μηχάνημα παθαίνει βλάβας, ἔτσι καὶ ὁ μηχανισμὸς τῆς πνευματικῆς λειτουργίας ὑφίσταται παθήσεις καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὅλοι πάσχομεν ἀπὸ κάτι.

Τοῦτο συμβαίνει κυρίως, διότι πολλὰς ἰδέας ἐλάβομεν ἐκ τοῦ περιβάλλοντός μας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ἀληθεῖς καὶ αἱ ὁποῖαι ἐσχημάτισαν εἰς τὴν διάνοιάν μας προλήψεις, δεισιδαιμονίας καὶ στρεβλὰς ἀντιλήψεις. Ἐκ τούτου προέρχονται παθήσεις, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι:

1) Ἀναπηρία τῆς διανοίας.

Εἰς τὸ σχολεῖον μᾶς ὑποβάλλονται καὶ ἐπιβάλλονται ὡρισμέναι ἀντιλήψεις, τὰς ὁποίας μᾶς παρουσιάζουν ὡς ἀληθεῖς καὶ ταύτας ὑποχρεούμεθα νὰ ἀπομνημονεύωμεν, δὲν γυμνάζεται πλέον ἡ κριτική μας ἱκανότης, ἀλλ' ἁπλῶς καλλιεργεῖται ἡ μνήμη. Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δὲν σκέπτονται, δὲν κρίνουν, ἀλλὰ δέχονται ἑτοίμους ἰδέες καὶ ἀντιλήψεις, τοιουτοτρόπως δὲ δημιουργοῦν ἀναπηρίαν τῆς σκέψεως, ὅπως ἀνάπηρος καταντᾶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἐγύμναζε ποτὲ τὸ σῶμα του εἰς κινήσεις.

2) Μονομερής, μονόπλευρος ἀνάπτυξις τῆς διανοίας.

Αὐτη ὀφείλεται ἴσως εἰς ἀνώμαλον ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγκεφάλου. Παρατη-

ροῦμεν συχνὰ λαμπρούς ἐπιστήμονας οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν ὡς κοινωνικοὶ ἄνθρωποι, εἶναι ἀνάγωγοι καὶ ἐγωισταί. Ἄλλοι ἔχουν σπουδαῖον ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα, ἀλλ᾽ εἶναι ἀνίκανοι διὰ τὰ μαθηματικὰ ἢ τὰ γράμματα. Ἄλλοι πάλιν οἱ ὁποῖοι ἔχουν εὐγενῆ συμπεριφορὰ εἰς τὴν κοινωνίαν, εἶναι κοσμικοὶ καὶ τυπικοί, ἀλλὰ πράγματι δὲν εἶναι οὔτε εὐγενεῖς, οὔτε ἐν τάξει. Ἄλλοι ἔχουν ἐπίδοσιν εἰς τὴν γλωσσομάθειαν, ἀλλ᾽ εἶναι ἀνίκανοι πρὸς ἀπόκτησιν θετικῶν γνώσεων. Οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγοῦνται καλῶς εἰς τὸν βίον των καί πλεῖστα ὅσα κοινωνικὰ δράματα συμβαίνουν ἐκ τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς καὶ τὴν ἔλλειψιν πραγματικῆς μορφώσεως.

Σχετικὴ μὲ τὴν ἀναπηρίαν τῆς σκέψεως εἶναι καὶ ἡ

3) Ὀκνηρία τῆς σκέψεως,

Ἡ Ὀκνηρία τῆς σκέψεως, εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπιπολαιότητος. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἐνεργεῖ ὁ ἄνθρωπος χωρὶς νὰ σκεφθῇ καὶ φθάνει μέχρις ἐγκλήματος ἀκόμη, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀντιληφθῆ τὴν σημασίαν τῆς πράξεώς του.

Ὑποκειμενικότης τῆς Σκέψεως

Κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν σκέψεων, ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας, εἰσέρχεται εἰς τὴν κρίσιν μας τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον καὶ παύομεν νὰ ἀντιλαμβανόμεθα τὰ πράγματα ἀντικειμενικῶς, ἀλλὰ ἐπηρεάζουν τὴν κρίσιν μας ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα, οἷα εἶναι τὰ συναισθήματα, αἱ φυσικαὶ ὁρμαὶ καὶ αἱ ῥοπαὶ τοῦ ὑποσυνειδήτου.

Ὁ ἐγωισμὸς δὲν εἶναι πάθησις τῆς διανοίας, ἀλλὰ τοῦ ψυχικοῦ πυρῆνος, ἀλλ᾽ ἐπηρεάζει ὡς ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον τὴν σκέψιν, ἥτις ἕνεκα τούτου ἄγεται εἰς παράλογα συμπεράσματα.

Ἐπίσης εἰς τὴν σκέψιν εἰσέρχονται καὶ στοιχεῖα τοῦ ὑποσυνειδήτου καὶ ἐκεῖνος ἐξ ὅλων αὐτῶν τῶν παραγόντων, ὅτις εἶναι ἰσχυρότερος, ἐπηρεάζει περισσότερον τὴν κρίσιν.

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐγωιστὴς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν κρίσεων ποὺ κάνει θὰ εἶναι ἐσφαλμένον, διότι δὲν ἔλαβε ἀρκετὰ ὑπ᾽ ὄψιν του τὴν ἐξωτερικὴν πραγματικότητα.

Ἐπίσης αἱ προλήψεις, αἱ δεισιδαιμονίαι, παίζουν μεγάλον ρόλον.

Πρόληψις εἶναι μία ἰδέα, τὴν ὁποίαν ἐδέχθημεν ἀνεξετάστως καὶ τὴν ὁποίαν ἐκάμαμε πεποίθησίν μας.

Ὑπάρχουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους μερικαί κρίσεις, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἔχομεν ἐπαρκῆ στοιχεῖα.

Οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων π.χ. θέλουν νὰ μάθουν ποία εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ Θεοῦ, ποία εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς Δημιουργίας καὶ ποῖον τὸ τέλος αὐτῆς.

Ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ὅσον δὲν ἔχομε τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα τῆς κρίσεως, κάθε σκέψις καὶ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον θὰ κάμωμε, θὰ εἶναι ἐσφαλμένον. Ἀλλά, θὰ ρωτήσῃ κανείς, δὲν εἶναι ἀνάγκη, διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτῶν τῶν ζητημάτων διὰ νὰ κατευθύνῃ τὴν πορείαν του;

Ἔχομε πολλὰ στοιχεῖα κρίσεως, πλήρη ἀπὸ τὰ σήμερα συμβαίνοντα εἰς τὴν φύσιν, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ ζῶμεν ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς συνειδήσεις, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνατρέξωμεν, διὰ τοῦτο, εἰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνέφικτοι σήμερον δι᾽ ἡμᾶς.

Ἐπίσης ὁ **φανατισμὸς εἶναι τρομερὰ πάθησις τῆς διανοίας, ἡ φιλαργυρία, ἡ ἀλλαζονεία, ὁ φόβος, ὁ ἀριβισμός,** (ἡ διά παντός θεμιτοῦ καί ἀθεμίτου μέσου ἐπιδίωξις ταχείας καὶ παρ᾽ ἀξίαν ἀναδείξεως ἐν τῇ πολιτείᾳ, τυχοδιωκτισμός) **ἡ κακὴ ἀντίληψις τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος, ἅτινα δέν εἶναι ὁμαλαὶ λειτουργίαι τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.**

Αἱ Μανίαι

Αἱ διάφοροι μανίαι ἢ μονομανίαι, ὅπως εἶναι ἡ χρηματομανία, ἡ φιλαργυρία, ἡ ἐρωτομανία, ἡ θρησκομανία, κλεπτομανία, ἡ μανία τῶν συλλογῶν καὶ ἄλλα.

Ἡ Φαντασιοπληξία

Ἡ φαντασία εἶναι ἰδιότης τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἀνάγεται ἀπὸ τὰ γνωστὰ καὶ ἀποδεδειγμένα εἰς τὰ ἄγνωστα καὶ ἄδηλα. Τοῦτο εἶναι σπουδαῖον χάρισμα καὶ ἐμπνέει τοὺς καλλιτέχνας, διότι ἄνευ αὐτῆς, δὲν νοεῖται τέχνη. Ἀλλ᾽ ὅταν αὕτη φθάσῃ εἰς ὑπερβολήν, γίνεται πλέον πάθησις.

Εἶναι ἐπίσης παθήσεις τῆς διανοίας.

Εἰς τὶ ὀφείλονται αἱ παθήσεις τῆς Διανοίας

Ἡ κακὴ λειτουργία τῆς σκέψεως τῶν ἀνθρώπων προέρχεται:

1) Ἀπὸ κακὴν ψυχοσύνθεσιν. Ἀπὸ ἔλλειψιν, δηλαδή, ἐπαρκοῦς δυναμικότητος τοῦ ψυχικοῦ πυρῆνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐκδηλώνει οὔτε ἰσχυρὰν θέλησιν, οὔτε ἔντονα συναισθήματα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς ἀνεπαρκῆ ἐξέλιξιν τῆς ψυχῆς ἢ εἰς κακὰ στοιχεῖα τοῦ ὑποσυνειδήτου, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ ἐντόνους πεποιθήσεις ἢ τάσεις τὰς ὁποίας ἀνέπτυξε ὁ ἄνθρωπος εἰς προηγουμένας ἐνσαρκώσεις.

Ὅλοι ἀρχίσαμε τὸ στάδιον τῆς ψυχικῆς μας ζωῆς ἀπὸ τὰ πρωτόζωα, καὶ διήλθομεν ἀπὸ πλείστας μορφάς, κατὰ τὰς χιλιετηρίδας, τὰς ὁποίας ἐζήσαμε. Καὶ ὡς ἄνθρωποι, ὑπήρξαμε κατὰ τὸ παρελθὸν κακοὶ καὶ ἐγκληματίαι. Ὅλο αὐτὸ τὸ παρελθὸν ἄφησε ἀνεξίτηλα στίγματα εἰς τὸ ὑποσυνείδητόν μας, τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν πολὺ καὶ τὴν σκέψιν καὶ τὰ συναισθήματά μας. Ἡ ψυχοσύνθεσις συνεπῶς ἑκάστου εἶναι

ἓν ἐκ τῶν αἰτίων τῆς κακῆς λειτουργίας τῆς διανοίας.

2) Κακὴν λειτουργίαν τοῦ νοητικοῦ ἡ ὁποία προέρχεται ὡς εἴπομεν, ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐμάθαμε νὰ σκεπτόμεθα, διότι ἡ ἀγωγὴ τοῦ νοητικοῦ μας εἶναι πλημμελής, κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν κ.λ.π. καὶ διότι ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος εἶναι κακή.

3) Ἀπὸ κακὴν κατάστασιν τοῦ σώματος. Ἕνεκα τῆς ἀντιφυσικῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν διάγομεν καὶ τῆς κακῆς διαίτης, ἡ κατάστασις τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ἀνθρώπων δέν εἶναι καλὴ καὶ τὸ νευρικὸν σύστημα, τοῦ ὁποίου κέντρον εἶναι ὁ ἐγκέφαλος, εἶναι ἔκρυθμον.

Ὁμιλοῦντες περὶ τροφῆς, ἔχομε εἰπεῖ, ὅτι ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ κυκλοφορεῖ ἓν ρευστόν, τὸ ζωικὸν ρευστόν, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα τὸ ὁποῖον θέτει εἰς κίνησιν τὸ νευρικὸν σύστημα. Ἐκ τῆς ποιότητος δὲ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ καλὴ ἢ κακὴ λειτουργία τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ δὲ ποιότης αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τροφῆς καὶ ἐν γένει ἐκ τῶν ὅρων τῆς ζωῆς μας.

Ἐξυγίανσις τοῦ Νοητικοῦ

Ἐρχόμενοι εἰς τὴν Θεοσοφικὴν ἑταιρίαν, ζητοῦμε νὰ μάθωμε τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ τελειοποίησις τοῦ ἐσωτερικοῦ μας εἶναι.

Ἐὰν θέλωμε ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν φυσικὸν ροῦν τοῦ νόμου τῆς ἐξελίξεως, πρέπει νὰ τελειοποιηθῶμεν, νὰ ἐξυγιάνωμεν τὸ νοητικόν καὶ τὸ συναισθηματικόν μας.

1) Τὸ πρῶτον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φροντίσωμεν, εἶναι ἡ ἐξυγίανσις τοῦ ὀργανισμοῦ μας.

Οἱ παλαιοὶ μῦσται, ὅπως καὶ οἱ μυημένοι τοῦ Θιβέτ, τῶν Ἰνδιῶν κ.λ.π. πάντοτε ἐφρόντιζαν νὰ τακτοποιήσουν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των, διότι ἡ κατάστασις τοῦ σώματος δὲν ἐπηρεάζει μόνον τὰς ζωικὰς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχήν. Καὶ ἐφ' ὅσον ὅλαι αἱ λειτουργίαι γίνονται πλημμελῶς, ἡ ψυχὴ δὲν δύναται νὰ λειτουργήσῃ ὑγιῶς.

Ὅταν ὁ ὀργανισμὸς λειτουργεῖ φυσιολογικῶς, τότε καὶ τὸ νευρικὸν σύστημα εἶναι ὑγιὲς καὶ ὁ ἐγκέφαλος, ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ λειτουργοῦν καλῶς, διότι **τὸ ψυχικὸν κέντρον ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ ζωικὸν ρευστὸν τὸ ὁποῖον κυκλοφορεῖ ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ.**

2) Τὴν βλάβην τὴν ὁποίαν ὑπέστη τὸ νοητικόν ὅταν ἐξεπαιδεύθημεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, πρέπει νὰ διορθώσωμεν τώρα, ὑποβάλλοντες ὑπὸ ἔλεγχον ἐξ ἀρχῆς ὅλα ὅσα ἐμάθαμε ἕως τώρα. Πρέπει νὰ καλλιεργήσωμεν τὸν νοῦν μας, εἰς τρόπον ὥστε οὗτος νὰ λειτουργεῖ ἐλευθέρως, χωρὶς προλήψεις, δεισιδαιμονίας, φόβους, ψευδεῖς ἰδέας.

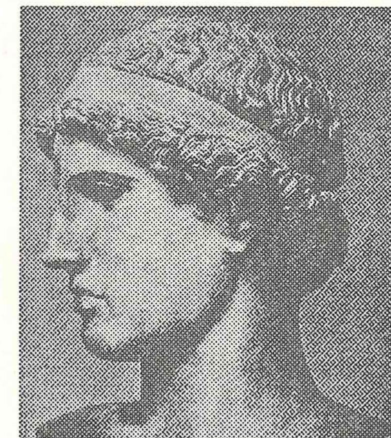
Πρέπει νὰ ἐξαλείψωμε ἀπὸ τὴν διάνοιά μας ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ κάθε ἀντίληψίν μας νὰ τὴν κρίνωμεν βάσει τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχουν αἱ αἰσθήσεις καὶ τὸ λογικόν μας. Τοῦτο δὲν πράττουν οἱ ἄνθρωποι, δὲν κρίνουν τὰ ζητήματα τοῦ βίου, τὰ δέχονται ἀνεξετάστως καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἡ ζωή των παρέρχεται χωρὶς πνευματικήν τινα ὠφέλειαν.

Ὁ αὐτοέλεγχος εἶναι ἀπαραίτητος, διὰ νὰ βλέπομε κατὰ πόσον καὶ αἱ σκέψεις καὶ αἱ πράξεις μας εἶναι ὀρθαί.

Ἐκτὸς τοῦ ὅτι πρέπει νὰ καθαρίσωμεν τὴν διάνοιάν μας ἀπὸ τὰς στρεβλὰς ἀντιλήψεις καὶ νὰ ἀντικαταστήσωμεν αὐτὰς δι' ἀληθῶν τοιούτων, πρέπει νὰ διατηροῦμε αὐτὴν καθαράν, χωρὶς ποταπὰς σκέψεις ἢ παραστάσεις.

Προηγουμένως εἴπομεν, ὅτι ἀνεπαρκὴς δυναμικότης τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις θελήσεως. Ἂν ἔχομε θέλησιν καὶ θέσωμεν αὐτὴν εἰς ἐνέργειαν, ὅλα αὐτὰ ἐπιτυγχάνονται.

Τὴν ἐξυγίανσιν αὐτήν, ἀπεκάλουν οἱ ἀρχαῖοι Πυθαγόρειοι "**κάθαρσιν**", πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι ἁγνὸς τὴν

διάνοιαν, διὰ νὰ δεχθῇ ἰδέας ἀπὸ τὸν πνευματικὸν κόσμον πρέπει νὰ καθαρθῇ, ἀλλέως δὲν δύναται νὰ γίνῃ μεταβολὴ μέσα εἰς τὴν ψυχήν του.

Ἡ διάνοια ἐπηρεάζει τὰ συναισθήματα καὶ τὰς πράξεις. Ἂν θέλωμεν, ἐπομένως, νὰ τελειοποιήσωμεν τὸν ἑαυτόν μας, πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν διάνοιαν.

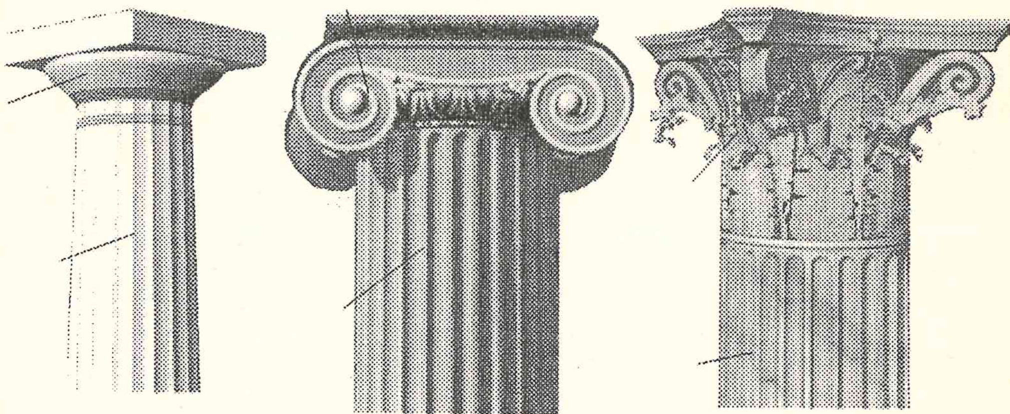
Κατόπιν, θὰ καθαρίσωμεν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τοῦ ὑποσυνειδήτου τὰ ὁποῖα εἶναι διεστραμμένα, λόγω προηγουμένων ἐνσαρκώσεών μας, καὶ νὰ μεταβάλλωμεν αὐτὰ ὥστε νὰ γίνουν φωτεινὰ καὶ καθαρά.

Τὸ ἴδιο καὶ διὰ τὰ συναισθήματα. Μίση, ζηλοτυπίαι, φόβοι, πρέπει καὶ αὐτὰ νὰ τὰ κρίνωμεν καὶ διὰ τῆς θελήσεως νὰ τὰ μεταμορφώσωμεν.

Ἔτσι γίνεται ἡ μεταμόρφωσις τοῦ πνεύματος.

Ὅταν κατορθώσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ μεταμορφώσῃ τὰ στοιχεῖα τῆς διανοίας καὶ τῆς συνειδήσεώς του, ἔτσι καθίσταται μία ὕπαρξις φωτεινή, καθαρή, θεία καὶ ἔτσι ξεπερνᾶ πλέον τὸ στάδιον τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως καὶ εἰσέρχεται εἰς ἕνα ἄλλο, ἀνώτερο στάδιον, διὰ τὸ ὁποῖον προορίζεται.

Ῥυθμός: ῥέω: πᾶσα ὁμαλῶς ἐπαναλαμβανομένη κίνησις, κίνησις ἔμμετρος, χρόνος, μέτρον, συμμετρία, ἀναλογία μερῶν ἐν στάσει ὡς καὶ ἐν κινήσει.

Ε. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Μετὰ τὴν ἀναφορά μας, φίλτατοι ἑταῖροι τῆς ἑλληνικῆς γνώσεως, στὸν δὶς γεννηθέντα καὶ ἀναστάντα υἱὸν ΝΟΥΝ -τοῦ Διὸς Διόνυσον, θὰ διερευνήσουμε καὶ θὰ ἀναφερθοῦμε, ὅσο μᾶς ἐπιτρέπεται, στὶς Διονυσιακὲς ἑορτὲς καὶ τὰ Διονυσιακὰ Μυστήρια.

Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ θρησκεία ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δημόσιες λειτουργίες της, ποὺ τὶς τελοῦσαν οἱ ἑκάστοτε καὶ διὰ κλήρου ἐκλεγόμενοι κρατικοὶ ἄρχοντες, εἶχε καὶ μία ἀνώτερη μυστικὴ μυητικὴ λατρεία πρὸς τιμὴν τῶν θεοτήτων-φυσικῶν δυνάμεων, ποὺ ἐξέφραζαν, ἐκτελοῦσαν καὶ ἐκπροσωποῦσαν οἱ διὰ βίου μύστες τῶν διαφόρων ἱερῶν καὶ μαντείων, ὅπου ἐλάμβαναν χώρα καὶ οἱ μυήσεις τῶν διαφόρων βαθμῶν.

Οἱ μυστικὲς αὐτὲς λατρεῖες καὶ τελετὲς ὀνομάζονταν Μυστήρια, ἤτοι τὸ σύνολο τῶν ὑποκειμένων τῆς μυστικῆς λατρείας, τὰ μυστικὰ ἢ ἀπόρρητα ἱερά, οἱ μυστικὲς ἱεροτελεστίες καὶ οἱ ἐπακολουθοῦσες ἄρρητες ἀποκαλύψεις, κατόπιν φοβερῶν δοκιμασιῶν καὶ ὅρκων, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀπολύτου σιγῆς καὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου ποὺ ἴσχυε γιὰ τοὺς λέγοντας ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀκούοντας-μυημένους καὶ ἀμυήτους.

Τὴν ἀρχικὴ βάση τῶν μυστηρίων ἀπετέλεσαν οἱ μῦθοι (ἄγραφος ἱστορία) ποὺ μὲ τὸ συμβολικὸ καὶ ἀλληγορικό τους περιεχόμενο, τὶς συσσωρευμένες καὶ κρυμμένες παμπάλαιες γνώσεις καὶ ὑπερβατικὲς ἀλήθειες, ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ μόνον στοὺς ἐπαΐοντες. Μὲ τὴν πάροδο τῶν χιλιετιῶν συγκεντρώθηκαν καὶ διαφυλάχθηκαν στοὺς ἱεροὺς χώρους καὶ στὰ μαντεῖα, ὑπὸ τὴν αἰγίδα διαφόρων θεοτήτων-φυσικῶν δυνάμεων καὶ τὰ ἀπόρρητα δόγματα τῶν ἀρχαίων θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μύθων, δηλαδὴ ὅλη ἡ ἀνωτέρα γνώση καὶ διανόηση πολλῶν χιλιετιῶν.

Φωτισμένοι ταγοί, στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, συνέλεξαν, συμπλήρωσαν καὶ κωδικοποίησαν τὰ θεῖα ἑλληνικὰ Μυστήρια καὶ τὶς μυστικὲς μυητικὲς τελετές τους καὶ τὶς προφύλαξαν ἀπὸ τοὺς βεβήλους, τοὺς βαρβάρους καὶ τοὺς ἀμαθεῖς γιὰ πολλὲς χιλιετίες.

Σὲ ὅλον τὸν εὐρὺ ἑλληνικὸ χῶρο,

λάτρευαν τὸν νεότερο καὶ πλέον ἀγαπημένο τους θεὸ τὸν Διόνυσο καὶ τελοῦσαν ἀνελλιπῶς λαϊκὲς τελετὲς καὶ ἑορτὲς μὲ διάφορες ὀνομασίες ὅπως: Καταγώγια, Θεοδαίσια, Νυκτοφυλάξια, Σμίνθια, Φαλληφορίαι, Ὀσχοφόρια καὶ ἄλλες. Οἱ πλέον λαμπρὲς καὶ διαδεδομένες ἑορτὲς ἦσαν: Τὰ Μικρὰ Διονύσια, τὰ Λήναια, τὰ Ἀνθεστήρια καὶ τὰ Μεγάλα Διονύσια.

Οἱ Διονυσιακὲς ἑορτές, ἀρχικὰ ἦταν ἁπλὲς καὶ συμβόλιζαν τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς, τὴν διαιώνιση καὶ τὴν αναπαραγωγικὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅλης τῆς φύσεως.

Θὰ ἀναπτυχθοῦν στὴν συνέχεια οἱ λαμπρὲς λαϊκὲς Διονυσιακὲς ἑορτὲς καὶ τελετές, ποὺ ἦταν ὁ πλέον λαϊκὸς καὶ ἀγαπητὸς θεὸς ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ στὸ προσεχὲς τεῦχος θὰ ἐκτεθοῦν ἐν ἐκτάσει τὰ Μεγάλα Διονυσιακὰ Μυστήρια, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἐπηρεαστεῖ ἀπὸ τὴν Ὀρφικὴ λατρεία καὶ τὰ Ὀρφικὰ Μυστήρια.

ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΔΙΟΝΥΣΙΑ

Τὰ Μικρὰ ἡ ἐν Ἄγραις Μυστήρια ἦταν κυρίως μία θρησκευτικὴ ἀγροτικὴ ἑορτὴ καὶ ἐτελεῖτο στοὺς ἀγροὺς κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου, ὅταν ἄνοιγαν τοὺς πίθους καὶ ἔκαναν χρήση, γιὰ πρώτη φορά, τοῦ νέου οἴνου, γι' αὐτὸ τὰ ὀνόμαζαν καὶ Θεοίνια, δηλαδὴ ἑορτὴ τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου.

Τὰ Θεοίνια ἦταν ἡ ἀρχαιότερη καὶ ἡ ἁπλούστερη ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου, στὴν ὁποία διετηροῦντο ὅλα τὰ ἀρχαῖα στοιχεῖα καὶ οἱ παραδόσεις τῆς πρώιμης Διονυσιακῆς λατρείας. Στὰ Θεοίνια συμμετεῖχε μέγα πλῆθος καὶ ἦταν τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἱλαρότητας καὶ τῆς εὐθυμίας, ἦταν μία παλλαϊκὴ ἑορτὴ ἀμέσως μετὰ τὴν χειμερινὴ ἰσημερία, στὸ μέσον τοῦ χειμῶνα ποὺ ἔπρεπε νὰ διασκεδάσει, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Βάκχου - Διονύσου ὅλος ὁ δῆμος.

Σὲ αὐτὰ χρησιμοποιοῦσαν μόνο ἕναν ἀμφορέα καὶ μία κληματίδα, ἕνας ἀπὸ τοὺς προπόλους ὁδηγοῦσε ἕναν τράγο γιὰ τὴν θυσία, ἀκολουθοῦσε ἕνας ἄλλος ποὺ κρατοῦσε ἕνα πλεκτὸ πανέρι γεμᾶτο με ἰσχάδες (σύκα τῆς Ἀττικῆς) καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀκολουθοῦσε ὁ φαλλός. (Πλουτ.Ἠθικά).

Ὁ Ἀριστοφάνης στοὺς Ἀχαρνεῖς, μᾶς δίνει μία πλήρη εἰκόνα τῆς χαρούμενης ἑορτῆς τῶν Θεοινίων:

Ὅλοι οἱ χωρικοὶ σχημάτιζαν μία πομπὴ ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸ μέρος τῆς θυσίας πηγαίνοντας ὁ κάθε ἕνας οἶνο καὶ ξερὰ σταφύλια. Κατὰ τὴν πορεία ἐλάμβαναν χώρα κωμικοὶ χοροὶ καὶ διάφοροι ἀστεϊσμοί.

Ἀκολουθοῦσε φαιδρὸ δεῖπνο μὲ ἄφθονη οἰνοποσία μὲ τολμηρὰ σκώμματα.

Σὲ αὐτὲς τὶς χαρούμενες καὶ ἁπλὲς ἑορτὲς ἔχει τὶς ρίζες ἡ μοναδικὴ ἑλληνικὴ Κωμωδία.

Κατὰ τὴν πρώτη ἡμέρα τῶν ἑορτῶν,

διάφοροι κωμικοὶ ἠθοποιοὶ πήγαιναν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὶς κῶμες τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐκεῖ παρίσταναν διάφορα μικρὰ δράματα εἰδικὰ γιὰ τὴν ἑορτή.

Ἀπὸ αὐτὰ ξεκίνησε καὶ ὁ πρωτοπόρος τοῦ Θεάτρου Θέσπις, μὲ τὸ περίφημο Ἅρμα του!

Κατὰ τὴν δεύτερη ἡμέρα τῶν Μικρῶν Διονυσίων, ἔβαζαν τὰ παιδιὰ νὰ τρέξουν ἐπάνω σὲ φουσκωμένους ἀσκοὺς ποὺ ἦταν ἀλειμμένοι μὲ λάδι. Προσπαθοῦσαν νὰ στηριχθοῦν ἐπάνω σὲ αὐτοὺς μὲ τὸ ἕνα πόδι τους, φυσικὰ ἔπεφταν καὶ προκαλοῦσαν τὴν γενικὴ εὐθυμία καὶ ἄφθονο γέλιο σὲ ὅλους. Αὐτὸ τὸ παιχνίδι τὸ ὀνόμαζαν Ἀσκώλια (ἀπὸ τοὺς ἀσκούς).

Γενικὰ τὰ Θεοίνια ἦταν εὔθυμες ἑορτὲς προσφορᾶς καὶ εὐχαριστιῶν τῶν χορηγουμένων ἀγαθῶν πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Διός, τὸν Διόνυσον.

Παρὰ τοὺς σκληροὺς διωγμοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τὶς σφαγὲς ποὺ διήρκεσαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες σὲ ὅλον τὸν εὐρὺ ἑλληνικὸ χῶρο, ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς νέας ξενοκίνητης θρησκείας, οἱ Διονυσιακὲς ἑορτὲς συνεχίζονται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, μὲ τὶς ἀποκριάτικες ἑορτές, τὶς ἑορτὲς τοῦ κρασιοῦ καὶ τοῦ φαλλοῦ, τὶς πανηγύρεις τῶν διαφόρων ἁγίων καὶ τὶς θρησκευτικὲς ἑορτές, ποὺ φρόντισαν νὰ τελοῦνται στοὺς ἴδιους χώρους καὶ κατὰ τὶς ἴδιες ἡμερομηνίες!...

Μαρμάρινη κεφαλὴ τοῦ Διονύσου (3ος αἰώνας π.Χ., Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Θάσου).

ΤΑ ΛΗΝΑΙΑ

Τὰ Λήναια ἐτελοῦντο κατὰ τὸν μῆνα Γαμηλιῶνα, περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου, στὸ ἱερὸ τοῦ Διονύσου ποὺ βρίσκεται στὴν μεσημβρινὴ πλευρὰ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Γιὰ τὴν σπουδαία σημασία ποὺ εἶχε τὸ ἱερὸ τοῦ Διονύσου, ὁ Παυσανίας γράφει στὸ Α,20,23: Τοῦ Διονύσου δε ἔστι πρὸς τῷ θεάτρῳ τὸ ἀρχαιότατον ἱερόν. Δύο δὲ εἰσὶν ἐντὸς τοῦ περιβόλου ναοὶ καὶ Διόνυσοι, ὅ τε Ἐλευθερεὺς καὶ ὁ Ἀλκαμένης ἐποίησεν ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. Γραφαὶ δὲ αὐτόθι Διόνυσος ἐστὶν ἀνάγων Ἥ-

φαιστον εἰς οὐρανόν. Λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ Ἑλλήνων, ὡς Ἥρα ρίψαι γενόμενον Ἥφαιστον (ἡ Ἥρα ἔριξε ἀπὸ τὸν Ὄλυμπο τὸν Ἥφαιστο ὅταν γεννήθηκε). Θεῶν δὲ τῶν ἄλλων μὲν οὐδενὶ τὸν Ἥφαιστον ἐθέλειν πείθεσθαι (καὶ κανέναν ἄλλον ἐκ τῶν θεῶν δὲν ἤθελε νὰ ὑπακούσει), Διόνυσος δὲ μάλιστα γαρεὶς τοῦτο πιστὰ ἦν Ἡφαίστῳ, μεθύσας αὐτὸν εἰς οὐρανὸν ἤγαγεν. Πλησίον δὲ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἐστὶ λίθος οὐ μέγας, ἀλλ' ὅσον καθέζεσθαι μικρὸν ἄνδρα. Ἐπὶ τούτων λέγουσι, ἡνίκα Διόνυσος ἦλθεν εἰς τὴν γῆν, ἀναπαύσασθαι τὸν Σειληνόν. Τοὺς γὰρ ἡλικία τῶν σατύρων προηκόντας (ὅταν φθάνουν) ὀνομάζουν Σειληνούς».

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Διόνυσος εἶχε πάντοτε τὴν ἱερή του ἀκολουθία, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν Νύμφες, ὁ παλαιὸς ποιμενικὸς Ἀρκαδικὸς θεὸς Πάνας, οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί. Αὐτοί, μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων, μετεξελήχθησαν στὸν περίφημο μυητικὸ διονυσιακὸ Θίασο ἢ ὁμήγυρη ἢ ἀδελφότητα.

Τὰ Λήναια ἀσφαλῶς μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνέχεια τῶν μικρῶν Διονυσίων, διότι ἔπιναν γιὰ πρώτη φορὰ τὸν νέο οἶνο, ὅταν εἶχε ὁλοκληρωθεῖ ἡ ζύμωσή του. Προσέφεραν καὶ στὸν θεό, μέσα στὸν ναὸ δείγματα τοῦ πρώτου οἴνου, καθὼς καὶ κενοὺς πίθους καὶ ἀφοῦ κένωναν τὸν ναὸ καὶ τὸν σφράγιζαν τὴν ἑπόμενη ἡμέρα εὕρισκαν τοὺς πίθους γεμάτους μὲ οἶνο!

Ἀκολουθοῦσε κοινὸ γεῦμα, γιὰ ὅλο τὸν λαό, τοῦ ὁποίου τὴν δαπάνη κατέβαλε ἡ πολιτεία, διὰ τῶν εὐπόρων χορηγῶν, προσφέροντας ὅλα τὰ ἀπαραίτητα καὶ τὸ κρέας. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι παρετηρεῖτο καὶ ὠμοφαγία ἀπὸ τὶς σάρκες τοῦ πρὸς θυσίαν ζώου, τράγου ἢ μόσχου, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κατασπαραχθέντος ὑπὸ τῶν Τιτάνων Διονύσου, διότι θεωροῦσαν ὅτι ἔβαζαν μέσα τους οὐσία τοῦ Διονύσου, δηλαδὴ μετεῖχαν τῆς θείας μεριστῆς οὐσίας. Καὶ ἡ θεία κοινωνία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔχει Διονυσιακὴ προέλευση.

Μετὰ ἀπὸ ἄφθονη οἰνοποσία ἡ εὔθυμη πομπή, περιερχόταν ὅλους τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν ψέλνοντας τὰ θαυμάσια ἐγκώμια τοῦ Διονύσου, τὰ ὁποῖα ἐκκαλοῦντο Διθύραμβοι. Μερικὲς φορὲς παρεκτρέπονταν μὲ τὰ σκώμματα καὶ τὶς ἀστειότητες. Κατὰ τὴν Ρωμαιοκρατία, τὰ Λήναια σὲ πολλὲς περιοχὲς εἶχαν χάσει τὴν ἀρχική τους αἴγλη καὶ τὴν κοινωνικοθρησκευτική τους σημασία καὶ ἔφθαναν καὶ σὲ πράξεις ἀκολασίας.

ΤΑ ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΑ

Τὰ Ἀνθεστήρια ἑορτάζονταν κατὰ τὸν μῆνα Ἀνθεστηριῶνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πῆραν καὶ τὴν ὀνομασία τους,

δηλαδὴ περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου-μὲ ἀρχὲς Μαρτίου, διαρκοῦσαν καὶ αὐτὰ τρεῖς μέρες, (τὸ τριαδικὸ σύστημα ἦταν πολὺ ἱερὸ γιὰ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας καὶ δὲν εἶναι ἀνακάλυψη τῶν χριστιανῶν, ἁπλῶς καὶ αὐτὸ τὸ ἀντέγραψαν γιὰ νὰ ἐπιβάλουν τὴν νέα καὶ ξένη θρησκεία τους).

Τὰ Ἀνθεστήρια κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλέους τὰ τελοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη πρὸς τὴν πλευρὰ τῆς πόλης καὶ κατὰ τὸν ἀρχαῖο τύπο, ἦταν δὲ ἡ πιὸ ἀγαπητὴ ἑορτὴ τῶν Ἀθηναίων καὶ σὲ αἴγλη ἐφάμιλλη τῶν Παναθηναίων, Μπορεῖ δὲ νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἡ Εἰσαγωγὴ τῶν Μεγάλων Διονυσίων.

Καὶ τὸ τοῦ Διονύσου ἱερόν, ᾧ τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια ποιεῖται ἐν μηνὶ Ἀνθεστηριῶνι (Θουκυδ. Β.15).

Ἡ πρώτη ἡμέρα ὀνομαζόταν Πυθοίγια, γιατὶ αὐτὴν τὴν ἡμέρα ἄνοιγαν τοὺς πίθους ποὺ ἦταν γεμάτοι οἶνο. Ἡ δεύτερη ἡμέρα, ποὺ ἦταν καὶ ἡ κυρίως ἑορτή, ὀνομαζόταν Χοές.

Καὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔτρωγαν ὅλοι μαζὶ σὲ κοινὸ γεῦμα, κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς συμμετέχοντες εἶχε μπροστά του ἕνα ἀγγεῖο τῶν τριῶν λίτρων γεμάτο μὲ ἄκρατο οἶνο, γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς οἰνοποσίας ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε.

Ἕνας σαλπιγκτὴς ἔδινε τὸ σύνθημα τῆς ἐνάρξεως τῆς οἰνοποσίας, ὅποιος ἔπινε τὸν περισσότερο οἶνο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἔπαιρνε σὰν ἔπαθλο ἕνα ἀσκὸ γεμάτο μὲ οἶνο.

Ἀκούσατε, πολῖται τὸν οἶνον κατὰ τὰ πατροπαράδοτα νὰ πίνετε μὲ τὸ σάλπισμα, ὅστις πίη περισσότερον θὰ λάβῃ τὸν ἄσκον...

ποὺ εἶναι τῆς ἑορτῆς ὁ βασιλεὺς

ἄς μοῦ δώσουν τώρα τὸν ἀσκὸν ποὺ ἔχω κερδίσει.

(Ἀριστοφάνης Ἀχαρνεῖς 1000, 1024).

Τὴν ἀμοίβη αὐτοῦ τοῦ παραδόξου ἀγώνα τὴν ἀπένειμε ὁ ἄρχων βασιλεὺς ποὺ προΐστατο καὶ τῆς οἰνοποσίας, συμβολικὰ παρίστανε τοὺς πρώτους μυθικοὺς βασιλεῖς τῶν Ἀθη-νῶν, ποὺ ἦσαν καὶ οἱ ἱδρυταὶ αὐτῆς τῆς Ἐθνικο-θρησκευτικῆς ἑορτῆς.

Ἡ ἑορτὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματά της, ποὺ ἔπιναν καὶ εὐθυμοῦσαν, εἶχε καὶ τὸ ἐσωτερικό της περιεχόμενο, ποὺ ἦταν ἡ εὔθυμη ἀγωγή, ἡ ὁμαδικότητα καὶ ἡ συντροφικότητα τοῦ λαοῦ πάντοτε ὑπὸ τὴν προστασία καὶ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ θεοῦ, τοῦ κληρωτοῦ ἄρχον τος καὶ ὅλου τοῦ δήμου.

Ὅλοι οἱ συμμετέχοντες, πήγαιναν στὴν συνάθροιση στεφανωμένοι μὲ τὰ νέα ἄνθη, μετὰ τὸ δεῖπνο ὅλοι μαζὶ μετέβαιναν στὸ Λήναιο ὅπου ἀπέθεταν ὅλα τὰ στεφάνια καὶ ἡ ἱέρεια τὰ ἀφιέρωνε στὸν θεό.

Στὸ πρόσωπο τοῦ Διονύσου λάτρευαν τὸν θεὸ τοῦ οἴνου, χαιρέτιζαν τὴν ἐμφάνιση τοῦ πρώτου ἄνθους τοῦ κλήματος, ἦταν μία ἑορτὴ ὅλης τῆς

Πήλινη κεφαλὴ τοῦ Διονύσου 3ος αἰώνας π.Χ.

ἐαρινῆς ἀνθήσεως καὶ ἀναγεννήσεως τῆς φύσεως. Ἔτσι, ὁ Διόνυσος συμβόλιζε, ὅπως ἔχουμε ἀναφέρει, τὴν γονιμότητα καὶ τὴν ἀναπαραγωγή.

Τὸ ἐσωτερικὸ μέρος αὐτῆς τῆς ἑορτῆς ἦταν ἡ Μυστικὴ Θυσία: Ἡ σύζυγος τοῦ ἄρχοντος βασιλέως, μὲ τὴν συνοδεία 14 Γεραρῶν- Σεβασμίων γυναικῶν, πήγαιναν στὸ Λήναιο καὶ ἐκεῖ γινόταν ἡ Σύζευξή της μὲ τὸν Διόνυσο. «*Διονύσου γάμος, τῆς τοῦ βασιλέως γυναικὸς καὶ θεοῦ γίνεται γάμος*». (Ἡσύχιος, Τόμος Α, σελ.517). Ὁ γάμος αὐτὸς ἦταν ἀλληγορικὸς καὶ συμβολικὸς καὶ πολὺ σπουδαῖος, αὐτὸ συνάγεται ἀπὸ τὸν ἱερὸ καὶ εὐπρεπῆ ὅρκο ποὺ ἔδιναν στὸν Διόνυσο ὅλες οἱ συμμετέχουσες γυναῖκες. Ὁ ὅρκος αὐτὸς εὐτυχῶς ἔχει διασωθεῖ καὶ εἶναι ὁ ἑξῆς: *Ἁγιστεύω (ἐπιτελῶ ἱεροτελεστίας) καὶ εἰμὶ καθαρὰ καὶ ἁγνὴ ἀπὸ τῶν ἄλλων οὐ καθαρευόντων καὶ ἀπ' ἀνδρὸς συνουσίας καὶ τὰ Θεοίνια καὶ τὰ Ἰοβάκχεια γεραίρω (τιμῶ, ἑορτάζω) τῷ Διονύσῳ κατὰ τὰ πάτρια καὶ ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις (τὸν ὁρισμένο χρόνο)».*

Ἀπὸ αὐτὸν τὸν ὅρκο συνάγεται, ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ ἁγνότητα ἦταν ὅρος ἀπαραίτητος γιὰ τὴν μύηση σὲ αὐτὴν τὴν ἁπλὴ Διονυσιακὴ τελετή.

Τὸ ἴδιο ἐπιβάλλει καὶ ὁ χριστιανισμὸς στὶς γυναῖκες, ἀντιγράφοντας καὶ παραποιῶντας τὰ Ἀνθεστήρια, ὅταν πάνε νὰ ἐκκλησιαστοῦν καὶ νὰ κοινωνήσουν. Εἶναι τόσες πολλὲς οἱ ὁμοιότητες τῶν τελετῶν καὶ τῶν Μυστηρίων τῆς ἀρχαίας Ἐθνικῆς θρησκείας ποὺ διατηρήθηκαν καὶ τὰ πέρασαν, ἔστω καὶ παραποιημένα (γιὰ εὐνόητους λόγους) στὸν χριστιανισμό, ποὺ ἕνας σὲ βάθος μελετητὴς μπορεῖ μὲ βεβαιότητα νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι, ὅλο τὸ χριστιανικὸ οἰκοδόμημα εἶναι ἕνα παραποιημένο Ἑλληνικὸ δρώμενο καὶ φώνημα.

Μία ἰσχυρὴ ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι καὶ τὰ μνημόσυνα, τὰ ὁποῖα τελοῦσαν τὴν Τρίτη ἡμέρα τῶν Ἀνθεστηρίων. Προσέφεραν μέσα σὲ πήλινες χύτρες ψημένους καρποὺς στὸν χθόνιο Ἑρμῆ. Ἔτσι, ὀνόμαζαν τὴν Τρίτη ἡμέρα **Χύτραι**.

ΠΛΑΤΩΝ Ε. ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ

Πλάτων Δρακούλης

Γεννηθεὶς ἐν Ἰθάκῃ τὴν 6 Αὐγούστου 1858 ὁ Π. Δρακούλης εἶναι διεθνοῦς φήμης, δρῶν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς Ἐργατικῆς Ἰδέας ἀπὸ τοῦ 1885 καὶ καταναλώσας μεγάλην περιουσίαν πρὸς διάδοσιν τῶν ἀρχῶν.

Εἶναι ὁ πρωτουργὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐργατικῆς ζυμώσεως καὶ ἱδρυτὴς τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, δημιουργήσας μόνος ὅ,τι ἀλλαχοῦ διὰ μακρῶν ἀγώνων κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν ἰσχυραὶ ὀργανώσεις. Τὸ σύγγραμμά του «Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐργάτου» τοῦ ὁποίου ἐγένοντο ἑπτὰ ἐκδόσεις, ἔχει καταστεῖ ἀπὸ τοῦ 1891 τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ ἐγκόλπιον τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐν Ἑλλάδι.

Ὑπῆρξεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν συνεργάτης τῶν κυριοτέρων ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1881, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην γράψας «Τὸ ἔργον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» εἰς τὸ ὁποῖον ἀναλύει τὴν ψυχολογίαν τοῦ 1750 καὶ προμαντεύει τὴν ἰδέαν προσωρινῆς δικτατορίας τοῦ παγκοσμίου προλεταριάτου.

Τὸ περιοδικό του «Ἄρδην» (1885-1887) ὑπῆρξε τὸ ἔδαφος ἐξ οὗ ἐβλάστησεν ὁλόκληρος διανοητικὴ ἐπανάστασις.

Τὸ βιβλίον του «Φῶς ἐκ τῶν Ἔνδον», ἤτοι στοιχεῖα τῆς Ἐσωτερικῆς Φιλοσοφίας, ἔχει ἀνοίξει ἀγνώστους πνευματικοὺς κόσμους εἰς τὴν γενεὰν τοῦ 1890 καταδείξαν τὰς λανθανούσας ψυχικὰς δυνάμεις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ πρῶτον αὐτοῦ κεφάλαιον ἀναλύει τὴν ψυχικὴν λειτουργίαν τὴν ὁποίαν ὁ Δρακούλης ἔκτοτε ἔχει ὀνομάσει διαίσθησιν.

Ἡ ἐφημερίς του Ἔρευνα ἀρχικῶς ὡς μηνιαῖον περιοδικὸν ἐν Ὀξφόρδῃ, βραδύτερον δε ὡς ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐν Ἀθῆναι, ἀποτελεῖ μοναδικὸν ὁδηγὸν τῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς μας,.... καὶ ἄλλων ρυθμιστῶν τῆς παγκοσμίου διανοήσεως.

Αἱ περὶ Ἑλληνισμοῦ ὁμιλίαι του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης μετέστρεψαν τὸ 1897 τὸ εὐρωπαϊκὸν φρόνημα περὶ Ἑλλάδος ἀπὸ δυσμενοῦς εἰς εὐμενές. Δημοσιευθεῖσαι εἰς βιβλίον εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ Θεσσαλικοῦ πολέμου ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ τῶν ἰσχυροτέρων πολιτευτῶν, δημοσιογράφων καὶ μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἤσκησαν ἀποτελεσματικὴν ἐθνικῶς ἐπιρροήν.

Ἵδρυσε τὸ 1908 τὸν Σύνδεσμον τῶν Ἐργατικῶν Τάξεων τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ὁποίου ἐθεσπίσθη σπουδαία ἐργατικὴ νομοθεσία καὶ ἐξεπαιδεύθη ἡ παραγωγικὴ νεολαία σύμφωνα μὲ τὸ σύνθημα τοῦ Συνδέσμου Ἀφύπνισις, Μόρφωσις, Ὀργάνωσις.

Ἐν ὀνόματι τῶν ἀρχῶν τούτων, τὰς ὁποίας ἀνακεφαλαιώνει τὸ πρόσφατον σύγγραμμά του «Αἱ Νέαι Ἀντιλήψεις» ἐστερξεν ὑποψηφιότητα τὸ 1910 καὶ ἐξελέχθη ταὐτοχρόνως εἰς δύο νομούς, τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Κεφαλληνίαν εἰς οὐδὲν κόμμα ἀνήκων· ἐν Βόλῳ δὲ τὸ 1909 ἔτυχε παλλαϊκῆς ὑποδοχῆς, δεκακισχιλίων ἀγροτῶν· κατελθόντων ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπιτροπῆς ἐργατῶν προσενεγγούσης αὐτῷ στέφανον ἐξ ἀργυρῶν φύλλων δάφνης.

Ἐδημιούργησε διὰ τῶν «Περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς Γυναικός» διαλέξεών του (1912) ὁλόκληρον παρ' ἡμῖν ἀφυπνιστικὴν κίνησιν τοῦ γυναικείου κόσμου, ἔγραψε δὲ ἔργα περὶ ἐγκληματι-

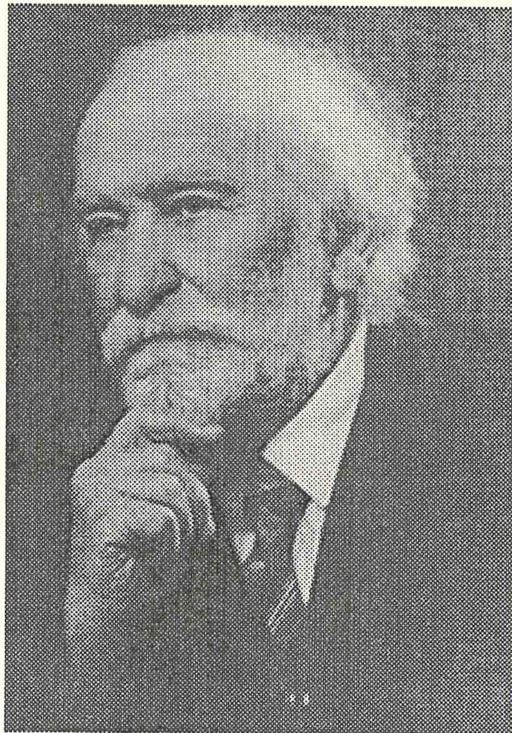
κότητος ἀποδεικνύοντα ὅτι ὁ ἐγκληματίας εἶναι μᾶλλον θύμα τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μεταβληθεῖ ἄρδην γιὰ νὰ ἐκλείψει ἡ ἐγκληματικότης.

Ἔθεσε τὰς πρώτας βάσεις τῆς σπουδαίας ἐν Ἑλλάδι κινήσεως περὶ ψυχικῶν ἐρευνῶν καὶ ζωτικῆς ἑρμηνείας τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς συστήματος διαγράφοντος ἀσφαλῆ κανόνα βίου· παραλλήλως δὲ διετύπωσε τὴν ἀντίληψιν βιονομικῆς βάσεως τοῦ πολιτισμοῦ, βάσεως δηλαδὴ διεπομένης ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ βίου, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν οἰκονομικὴν βάσιν καταρρέουσαν ὡς διεπομένην ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ χρήματος.

Διεξήγαγεν ἀγῶνα κατὰ τῆς σκληρότητος πρὸς τὰ ζῶα καὶ ὡς βουλευτὴς εἰσήγαγε σχετικὸν νομοσχέδιον τὸ ὁποῖον ἐγένετο νόμος· τὸ δὲ ἔργον του «Ὑγιεινὴ καὶ Ἠθική» τοῦ ὁποίου ἐγένοντο πέντε ἐκδόσεις ἀποτελεῖ διατύπωσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ νέου ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς νέας διαιτητικῆς.

Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐμπνεύσας τὴν ἰδέαν τῆς Βαλκανικῆς Συμπολιτείας τονίζων ἀπὸ τοῦ 1910 τὸ γεγονὸς τῆς ἀλληλεγγύης τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, κατόπιν δὲ περιελθὼν τὰ κράτη τῆς Χερσονήσου τὸ ἔαρ τοῦ 1914.

Διεξήγαγεν ἀγῶνα ὑπὲρ μεγάλης αὐξήσεως τῶν συντάξεων τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν θυγατέρων τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, ἱδρύσας ὁμώνυ-

μον Σύνδεσμον ἐκ γυναικῶν μὲ δημοσιογραφικὸν ὄργανον, τὸν Ἀγγελιαφόρον. Ὁ σκοπὸς ἐπετεύχθη, ὅλων δὲ τῶν συνταξιούχων, ὄχι μόνον στρατιωτικῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶν αἱ συντάξεις ἐδεκαπενταπλασιάσθησαν ἀπὸ τοῦ 1921 καὶ ἐντεῦθεν, αἱ δὲ τῶν χηρῶν πολέμου εἰκοσαπλασιάσθησαν. Προσέτι ὁ Σύνδεσμος ὡς ὀργάνωσις γυναικῶν ἐτέθη ἐν ἀλληλεγγύῃ μετὰ τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος.

Διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς διαφόρους λεπτὰς διπλωματικὰς ἀποστολὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει, Βελιγραδίῳ, Λονδίνῳ καὶ Ἀμερικῇ δαπανῶν πάντοτε ἐξ ἰδίων.

Ἔγραψεν ἐν τῷ ἀγγλικῷ τύπῳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Ἐπιθεωρήσει τοῦ Λονδίνου ἄρθρα περὶ τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς μεγάλως ἐκτιμηθέντα καὶ τελεσφορήσαντα.

Συνετέλεσεν ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τῶν ἐκεῖ διπλωματικῶν καὶ σοσιαλιστικῶν αὐτοῦ σχέσεων εἰς τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Κέρκυρας ἀπὸ τὸν Μουσολίνι. Ἐν συνομιλία μετὰ τοῦ προέδρου τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας ἐξήγειρε τὸ θερμὸν αὐτοῦ καὶ τῆς κυρίας Κούλιπς ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν προσφύγων.

Ἐδημιούργησε σημαντικωτάτην κίνησιν ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἀνέγερσιν πόλεων προωρισμένων νὰ ἀποβοῦν ἡ προσεχὴς φάσις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ σωτηρία τοῦ γένους.

Εἶναι ὅλος πρόσφατος ἡ φήμη τῶν ἀγροπόλεων, περῖ ὧν ὁ Π. Δρακούλης γράφει καὶ ὁμιλεῖ διαφωτιστικότατα, ἱδρύσας μετ' ἄλλων τὸ 1921 τὴν ἤδη περιώνυμον καθ' ὅλον τὸν κόσμον «Ἑλληνικὴν Ἑταιρείαν Ἀγροπόλεων», ἣν καὶ ἀντεπροσώπευσεν εἰς τὸ ἐν Νέα Ὑόρκη τὸ 1925, καὶ Ἀμστελλοδάμῳ τὸ 1924, Διεθνὲς Συνέδριον Ἀγροπόλεων. Ὑπάρχει διαδεδομένη πεποίθησις ὅτι δεδομένων εὐνοϊκῶν ὅρων θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μέγα τοῦτο ἰδεῶδες.

Ἐν παντὶ προτρέχει ἡ φήμη τῆς μακρᾶς καὶ ἀδιαπτώτου ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας.

ΠΕΡΙ ΟΡΘΟΤΗΤΟΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

388γ: **Ὄνομα ἄρα διδασκαλικόν τί ἐστιν ὄργανον καὶ διακριτικὸν τῆς οὐσίας ὥσπερ κερκὶς ὑφάσματος.**

Τὸ ὄνομα εἶναι ὄργανο ποῦ μᾶς διδάσκει καὶ διαχωρίζει- διακρίνει- καθορίζει τὴν οὐσία τῶν ὄντων, ὅ,τι ἀκριβῶς κάνει ἡ σαΐτα γιὰ τὸ ὕφασμα.

Διακριτικὸν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ προσδιοριζομένου πράγματος.

388ε: **Νόμος, ὁ παραδιδοὺς αὐτά.**

Τὰ ὀνόματα τὰ παραδίδει ὁ νόμος.

389α: **Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ὄνομα θέσθαι ἐστὶν ἀλλά τινος ὀνοματουργοῦ· οὗτος δ' ἐστίν, ὁ νομοθέτης, ὃς δὴ τῶν δημιουργῶν σπανιώτατος ἐν ἀνθρώποις γίγνεται.**

Δὲν εἶναι στὴν δικαιοδοσία τοῦ καθενὸς νὰ ὁρίζει τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ τοῦ ὀνοματουργοῦ· καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ νομοθέτης, δημιουργὸς σπανιώτατος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Τὸ ὀνομάζειν προέρχεται ἀπὸ τὴν λειτουργία τῆς ψυχῆς.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ ΚΡΑΤΥΛΟΣ

Σ. ΝΑΓΟΥ

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΙΚΩΝ ΑΚΤΙΝΩΝ

Τὶ εἶναι πράγματι κοσμικὲς ἀκτῖνες;

Κοσμικὲς ἀκτῖνες εἶναι τὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα προκαλοῦνται εἰς τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν ἐκ τῶν ἀσκουμένων ἐπιδράσεων τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὴν Γῆ.

Οἱ κοσμικὲς ἀκτῖνες εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον ἔρχεται αὐτούσιον ἀπὸ τὸν οὐρανὸν πρὸς τὴν Γῆν, ἢ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον παράγεται ἐκ τῆς οὐσίας τῆς Γῆς συνεπείᾳ ἐπιδράσεων τὶς ὁποῖες ὑφίσταται, ἐκ τῶν δονήσεων τῆς συνεχούσης τοὺς κόσμους οὐσίες;

Εἶναι τὸ δεύτερον διότι οἱ κοσμικὲς ἀκτῖνες εἶναι ἐνέργεια ἡ ὁποία γίνεται ἐκ τῶν σχέσεων τῆς συνεχούσης τοὺς κόσμους οὐσίας, μετ' ἐκείνης ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς Γῆς, τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς καὶ ὑψοῦται πρὸς τὸν οὐρανόν.

Εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως τῆς συνεχούσης τοὺς κόσμους οὐσίας πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς ἀτμοσφαίρας ἅτινα ἔχουσι ἀκτινοβόλον κατάστασιν καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐνέργεια παραμένει ἐπὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου τῆς Γῆς καὶ ἔχει ἄμεσα ἀποτελέσματα ἄλλων ἐνεργειῶν, ἂν ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται νὰ καθορισθῆ ἤδη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης.

Δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὅσον περισσότερον ὑψούμεθα πρὸς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Γῆς οἱ κοσμικὲς ἀκτῖνες εἶναι πλέον ἐμφαντικώτερες καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειάν τους ἰσχυρότερες;

Ὄχι, διότι τὰ στοιχεῖα τῆς οὐσίας τῆς Γῆς τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀκτινοβολίαν εὑρίσκονται εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς Γῆς εἰς ἀραιοτέραν κατάστασιν καὶ κατ' ἀριθμὸν περιορισμένα, συνεχῶς ἡ ἐνέργεια «κοσμικές ἀκτῖνες» εἶναι περιορισμένη. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ὅταν κατερχώμεθα πρὸς τὸ κέντρον τῆς μάζης τῆς Γῆς. Ἐκεῖ σπανίζουν τὰ ἀκτινοβόλα στοιχεῖα.

–Ποῖον δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ὁρισμὸν εἰς τὶς κοσμικὲς ἀκτῖνες;

Εἶναι ἐνέργεια προερχομένη ἐκ δύο παραγόντων, ἐκ τῶν ἀκτινοβόλων στοιχείων τῆς Γῆς καὶ τῶν δονήσεων τῆς συνεχούσης τοὺς κόσμους οὐσίας, οἱ δὲ δονήσεις αὐτὲς ἔχουν τὴν ἀφετηρίαν αὐτῶν εἰς τὶς κινήσεις τῶν οὐρανίων μαζῶν.

Ὅλες ὅμως αἱ κοσμικὲς ἀκτῖνες δὲν εἶναι οὔτε τῆς αὐτῆς δυναμικότητος οὔτε τῆς αὐτῆς φύσεως. Ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς δονουμένης συνεχούσης τοὺς κόσμους οὐσίας καὶ τῶν ἀντιστοίχων πρὸς αὐτὴν στοιχείων τῆς οὐσίας τῆς Γῆς πρὸς τὴν ἐνεργητικὴν δυναμικότητα τῶν ὁποίων ἐναρμονίζονται οἱ δονήσεις αὐτές. Ἔτσι οἱ κοσμικὲς ἀκτῖνες ἔχουν ἰδίους χαρακτηρισμοὺς καὶ χωρίζονται κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς δυναμικῆς των ἐνεργείας. Προαγουμένης τῆς ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως, θὰ καταταγοῦν παρ' αὐτῆς εἰς τὶς εἰδικές τους κατηγορίες.

Ὁ ἀριθμὸς τῆς κατατάξεως αὐτῶν σὲ κατηγορίες, εἶναι ἤδη ἐλάχιστος, ἐνῶ αὐτὲς κατὰ τὴν φύσιν τους ἀποτελοῦν μέγιστον ἀριθμόν.

–Δὲν θὰ εἴχαμε ἐμφάνισι τῶν κοσμικῶν ἀκτίνων ἐὰν δὲν συνέτρεχον καὶ οἱ δύο παράγοντες αὐτῶν;

Κατηγορηματικῶς ὄχι, οὔτε ἀκτινοβόλα στοιχεῖα τῆς οὐσίας τῆς Γῆς διαφόρου φύσεως καὶ ἐνεργείας. Δὲν θὰ ὑπῆρχαν καὶ ἐνεργητικὲς σχέσεις μεταξὺ τῆς οὐσίας τῆς Γῆς καὶ ἐκείνης τῶν οὐρανίων σωμάτων, οὔτε ἐμφάνισις μορφῶν καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς καὶ κατὰ τὸ σύνολον αὐτῆς. Οἱ συνθέσεις τῶν στοιχείων καὶ διὰ τούτων τῶν μορφῶν τῆς Γῆς, ἔχουν τὴν πηγήν τους εἰς τὴν ἀλληλουχίαν τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὶς οὐράνιες μᾶζες καὶ τὶς κινήσεις αὐτῶν, τὶς σχέσεις τους δὲ αὐτὲς τηρεῖ ἡ συνέχουσα τοὺς κόσμους οὐσία. Δι' αὐτῆς τὰ πάντα γίνονται καὶ ἐνεργοῦν καὶ ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν θὰ ἐγίνετο, τὸ μὴ γιγνόμενον δὲν δύναται καὶ νὰ ἔχη ἐνεργητικὸν εἶναι.

– Εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς Γῆς αἱ δονήσεις τῆς συνεχούσης τοὺς κόσμους οὐσίας εἶναι ἀσθενέστερες;

Ὄχι, ἐμφανίζονται ὡς ἀσθενέστερες μόνον, καὶ τοῦτο διότι δὲν εὑρίσκουν ἐκεῖ τὰ ἀνάλογα στοιχεῖα μετὰ τῆς συνεργασίας τῶν ὁποίων θὰ ἐμφα-νίζουν τὴν ἐνέργειαν «κοσμικὲς ἀκτῖνες» καθ' ὅσον ὅμως οἱ δονήσεις αὐτὲς πλησιάζουν τὰ πυκνότερα μέρη τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς Γῆς καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς ἡ παραγομένη ἐνέργεια ἐμφανίζεται ἐντατικωτέρα.

Κάτωθι ὅμως τῆς ἐπιφανείας τῆς μάζης τῆς Γῆς ἡ παραγωγὴ τῆς ἐνεργείας ταύτης, βαθμιαίως ἐκμηδενίζεται διότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουν ἀκτινοβόλα στοιχεῖα.

Τοῦτο ὡσαύτως γίνεται καὶ ὡς πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα διότι καὶ τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης εἶναι ἐνέργεια «κοσμικὲς ἀκτῖνες». Ἡ παρατηρουμένη αὔξησις τῆς θερμότητος κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς μάζης τῆς Γῆς, δὲν εἶναι ἐνέργεια «κοσμικὲς ἀκτῖνες» ἀλλ' ἐκδήλωσις δυναμικὴ μεταξὺ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς Γῆς καὶ ἐκείνου τοῦ προερχομένου ἐκ τοῦ κέντρου τῆς μάζης αὐτῆς. Ἡ μὲν θερμότης τοῦ κέντρου τῆς μάζης εἶναι σταθερὰ καὶ κατὰ βαθμὸν προαγωγική, ἡ δὲ θερμότης τοῦ φωτός εἶναι ἐνέργεια «κοσμικὲς ἀκτῖνες» καὶ ποικίλλει κατὰ τὶς τάσεις καὶ τὶς μειώσεις αὐτῆς, συνεπείᾳ τῆς ἐντατικῆς ἢ μὴ δονήσεως τῆς συνεχούσης τοὺς κόσμους οὐσίας

καὶ τῆς ἀναλόγου καταστάσεως τῶν στοιχείων μετὰ τῶν ὁποίων ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν καὶ συνεργασίαν.

Αἱ σχέσεις τῶν δονήσεων τῆς συνεχούσης τοὺς κόσμους οὐσίας, πρὸς τὰ ἀνάλογα διάφορα στοιχεῖα τῆς Γῆς ἐμφανίζουν τὰς διαφορετικὰς ἐνεργείας τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος εἰς τὴν ἀτμοσφαίραν τῆς Γῆς. Καὶ ἡ διάπλασις τῆς μάζης τῆς Γῆς ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν δονουμένην συνέχουσαν τοὺς κόσμους οὐσίαν ἥτις ἀποτελεῖ τὸ διάμεσον συνδετικὸν αὐτῆς.

Τὸ πνεῦμα προϋπῆρξε τῆς ὕλης;

Τὸ ἐρώτημα ἐὰν προϋπῆρξε τὸ πνεῦμα τῆς οὐσίας τῆς φύσεως καὶ ἐὰν προϋπῆρξε τῆς ὑλικῆς γηίνης φύσεως, ἀποτελεῖ δύο διάφορα θέματα, τὰ ὁποῖα πρέπει να τεθοῦν, διότι γενικῶς μὲ τὸ ἐρώτημα ἐὰν προϋπῆρξε τὸ πνεῦμα τῆς ὕλης, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ σαφὴς ἀπάντησις. Χωρίζω ἐπομένως τὸ ἐρώτημα εἰς δύο τοιαῦτα καὶ θὰ ἀπαντήσω δι' ἓν ἕκαστον.

Α) Προϋπῆρξε τὸ πνεῦμα τῆς παγκοσμίου οὐσίας, τῆς διαμορφωθείσης εἰς κόσμους ἢ τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς Οὐσίας ταύτης;

Ὅταν λέγωμεν πνεῦμα πρέπει νὰ ἐννοῶμεν κάτι τι τὸ ὁποῖον νὰ ἔχῃ ἀντικειμενικὴν ὑπόστασι, κάτι τὸ ὁποῖον νὰ ἔχῃ ἐνεργείας καὶ φαινόμενα, δυνάμενα νὰ ὑποπίπτουν εἰς ὅλες τὶς ὑγιεῖς ἀντιλήψεις τῶν ἐνεργουσῶν φυσιολογικῶς διανοιῶν, διότι μέτρον νοήσεως τῶν γεγονότων τῆς Οὐσίας τῆς φύσεως εἶναι ἡ διανόησις τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων εἰς τὸ περιβάλλον μας, σέ εὐρύτερο δὲ περιβάλλον διανοήσεις τελειοτέρων ὄντων ἄλλων κόσμων, τελειοτέρων τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Μέτρον, λοιπόν, πρὸς διάγνωσι τῶν ἀληθειῶν τῆς φύσεως, τῶν μορφῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν μορφῶν, εἶναι ἡ ἡμετέρα διανόησις. Ἐπομένως οἱ σχέσεις τῆς διανοήσεώς μας πρὸς τὰ φαινόμενα τῆς οὐσίας τῆς φύσεως, εἶναι πρόδηλος ἀπόδειξις, ὅτι ἡ διάνοια εἶναι κάτι οὐσιαστικόν καὶ ἀντικειμενικῶς ὑπάρχον! Ὡσαύτως, ἐὰν ἡ διάνοια εἶναι λειτουργία ἢ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος, τὸ πνεῦμα δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι κάτι οὐσιαστικὸν καὶ νὰ ἔχῃ ἀπολύτους σχέσεις πρὸς τὴν καθόλου Οὐσίαν τῆς φύσεως. Διὰ νὰ ἔχῃ κάτι σχέ-σεις πρὸς τὴν καθόλου οὐσίαν τῆς φύσεως καὶ νὰ εἶναι κάτι ἀντικειμενικῶς ὑπάρχον, δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι τοῦτο μέρος τῆς καθ' ὅλου οὐσίας τῆς φύσεως. Πρέπει δὲ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς ὅτι οὐδέν δύναται νὰ νοηθῇ ὡς ὑπάρχον ἔξω τῆς οὐσίας τῆς φύσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἀποτελεῖται πᾶν τὸ ὑπάρχον, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἦτο ἀντικειμενικῶς ἐρευνητέον ὑπὸ τῆς διανοήσεως.

Ὁ τοιοῦτος συλλογισμὸς ἀποκλείει τὴν προΰπαρξιν τοῦ πνεύματος πρὸ τῆς ὑπάρξεως τῆς οὐσίας τῆς φύσεως, διότι ἐὰν προϋπῆρχε τὸ πνεῦμα τοῦτο

θὰ εἶχε μὴ οὐσιαστικὴν φύσι καὶ ἀντικειμενικῶς ὑπάρχουσαν καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ ἐνέργειες αὐτοῦ δὲν θὰ εἶχον σχέση πρὸς τὰ φαινόμενα τῆς Οὐσίας τῆς φύσεως. Ἐὰν πάλιν ἡ οὐσία τῆς φύσεως ἦτο παράγωγον τοῦ προϋπάρξαντος αὐτῆς πνεύματος, τότε τὰ πρῶτα φαινόμενα τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς ἔπρεπε νὰ εἶναι πνευματικά, διότι ἡ παράγωγος οὐσία δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποξενωθῇ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ πνεύματος, αὐτὸ ὅμως δὲν δύναται νὰ διαπιστωθῇ ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ἀντιθέτως διαπιστώνεται ὅτι τὰ φαινόμενα τοῦ πνεύματος εἶναι μεταγενεστέρα ἐκδήλωσις τῆς ἐξελιχθείσης διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς Οὐσίας τῆς φύσεως. Ἐπομένως, τὸ πνεῦμα εἶναι συνισταμένη ἐκδήλωσις ἐκδηλωθεισῶν δυνάμεων ἐκ τῆς Οὐσίας τῆς φύσεως.

Ἐὰν πάλιν προϋπῆρχε τῆς οὐσίας τῆς φύσεως τὸ πνεῦμα, καὶ εἶναι κάτι ἄσχετον πρὸς αὐτήν, τότε τὰ φαινόμενα αὐτοῦ δὲν θὰ ἐλάμβανον ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν διὰ τῶν ἐξ αὐτῆς σχηματισθέντων ὀργάνων. Οὐδεμίαν οὐδαμοῦ ἔχομεν ἀντικειμενικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ πνεύματος ἔξω τῆς μορφικῆς ὀργανώσεως τῆς φύσεως. Ἐὰν τὸ πνεῦμα προϋπῆρχε τῆς Οὐσίας τῆς φύσεως καὶ ἀνέπτυξε πρὸς αὐτὴν σχέσεις, ἵνα μέσῳ ταύτης ἐκδηλώνῃ τὰ φαινόμενα αὐτοῦ, τότε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ αὐτῆς πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κάτι ἄλλο, τὸ ὁποῖο νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἑνωτικὸς δεσμός. Ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις ἀποκλείεται, διότι ἡ ὕπαρξις κάποιου συνδετικοῦ μεταξὺ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς Οὐσίας τῆς φύσεως ἀναγκαίως θὰ ἐδημιούργει τὴν σκέψιν ὅτι ἡ σύνδεσις τούτου πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ πρὸς τὴν οὐσίαν θὰ ἐπετυγχάνετο δι' ἑτέρου τινὸς καὶ ἐκεῖνο δι' ἄλλου.

Κατὰ τὴν σκέψιν ταύτην θὰ ἐφθάναμεν εἰς ἄπειρον μεγέθυνσιν ἀριθμοῦ ὑπαρχόντων αἰτίων τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ἡ σκέψις αὕτη εἶναι ἄτοπος. Τὸ πνεῦμα κατ' ἀκολουθίαν δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς οὐσίας τῆς φύσεως καὶ νὰ συνιστᾶται ἡ ἀτομικότης αὐτοῦ κατόπιν ἐκδηλώσεων λανθανουσῶν πρότερον δυνάμεων αὐτῆς.

Τώρα πῶς συνιστᾶται ἡ ἀτομικότης τοῦ πνεύματος, εἶναι ζήτημα ἡ κατανόησις τοῦ ὁποίου προαπαιτεῖ πλήρη καὶ σαφῆ ἔννοιαν, τὶ εἶναι Οὐσία τῆς φύσεως καὶ πῶς αὕτη ἐξελίσσεται ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ γιὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τῆς συστάσεως τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς.

Β) Προϋπῆρξε τὸ πνεῦμα τῆς ὀργανώσεως τῆς γηίνης φύσεως;

Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σῶμα οὐράνιον, τοῦ ὁποίου ἡ διάπλασις καὶ διαμόρφωσις εἶναι μεταγενεστέρα ἄλλων σωμάτων τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐὰν τὸ πνεῦμα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς οὐσίας τῶν κόσμων, τὴν ὁποίαν (οὐσίαν) καὶ Θεὸν ἀπεκάλεσαν οἱ Ἀρχαῖοι μύσται

διαστείλαντες τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ πνευματικοῦ Θεοῦ, ἀποτελέσματος τοῦ πρώτου τοιούτου, τότε ἀναγκαίως θ' ἀχθῶμεν εἰς σαφῆ σκέψιν, ὅτι πρὸ τῆς διαμορφώσεως τῆς γῆς ὑπῆρχεν ἐν τῷ τελειοτέρῳ τῆς γῆς κόσμῳ, πνεῦμα! καὶ ἐλειτούργει ἐν τῷ περιβάλλοντι αὐτοῦ!! Τὸ τοιοῦτον πνεῦμα, ἀναμφισβήτως, ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τοῦ πνεύματος τῆς γῆς, ἐβοήθησε, τοῦτο διὰ μέσου σχέσεων ἢ νόμων τοῦ γηίνου πλανήτου πρὸς τοὺς οὐρανίους κόσμους. Ἡ ἀλληλεγγύη ἡ ἀναπτυσσομένη ἐκ τῶν σχέσεων τῶν φυσικῶν κόσμων τοῦ ἀπείρου, ἀναμφισβητήτως ἐπεκτείνεται καὶ εἰς σχέσεις τοῦ καθ' ὅλου πνεύματος τῶν κόσμων. Αὐτὸ τὸ ἀντελήφθησαν καὶ διετύπωσαν τὰ ἀρχαῖα μυστήρια, δυστυχῶς ὅμως οἱ ἔννοιες αὐτὲς παραληφθεῖσες ὑπὸ τῶν ἀμυήτων ἀνθρώπων καὶ μὴ κατανοηθεῖσες ὑπὸ τούτων καλῶς, ἐχρησίμευσαν εἰς αὐτοὺς ὡς βάσεις δημιουργίας πίστεως ἡ ὁποία ὑπεδούλωσε τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τῆς διανοήσεως.

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α

Τὸ πνεῦμα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς Οὐσίας τῆς φύσεως ἐν συνεχείᾳ παραγόμενον ἐξ αὐτῆς. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἀκολουθοῦν τῆς μητρός αὐτοῦ τὴν ἀέναον μεταμόρφωσιν καὶ ἐξέλιξιν, ἀεὶ καὶ τοῦτο μεταμορφοῦται καὶ ἐξελίσσεται, καθιστάμενον ὡς ἡ μήτηρ αὐτοῦ αἰώνιον!

Πρὸ τῆς διαπλάσεως καὶ διαμορφώσεως τῆς Γῆς, ὑπῆρχεν ἐν ἐνεργείᾳ πνεῦμα εἰς ἄλλους κόσμους, διότι ἡ σύστασις τοῦ πνεύματος εἶναι σκοπὸς τῆς καθολικῆς Οὐσίας τοῦ Ἀπείρου.

δὲ ἐκ τῆς σχέσεως ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς ἑκάστην στιγμὴν τοῦ χρόνου μεταξὺ τῆς κεντρομολικῆς καί φυγοκεντρικῆς ἐνεργείας τῆς οὐσίας.

Ὅταν ἡ κεντρομολικὴ ἐνέργεια ἐπικρατεῖ, αὐτὴ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συνέχειαν τῶν μορίων τῆς ὕλης μεταξὺ τους καὶ δημιουργεῖ τὴν στερεὰν κατάστασι.

Ὅταν ἡ κεντρομολικὴ καὶ φυγοκεντρικὴ ἐνέργεια τῆς οὐσίας ἰσορροποῦν, οὐδεμία ἐκ τούτων ἐπικρατεῖ καὶ ἑπομένως, τὰ μόρια τῆς ὕλης ἀφήνονται ἐλεύθερα καὶ δημιουργεῖται ἡ ρευστὴ κατάστασις τῆς οὐσίας. Τότε τὰ μόρια τῆς ὕλης δύνανται νὰ ὀλισθαίνουν τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, ἐφ' ὅσον εὑρίσκονται ἐντὸς στερεοῦ περιβάλλοντος καὶ λαμβάνουν τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται τὸ ὑγρόν. Ὅταν δὲ τὸ ὑγρὸν κινεῖται, τότε ἀναπτύσσεται μεταξὺ τῶν μορίων τοῦ ὑγροῦ τριβή, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ ἀνασχετικῶς ἐπὶ τῆς κινήσεως.

Ὅταν ἡ φυγοκεντρικὴ ἐνέργεια ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῆς κεντρομολικῆς, τότε ἀναπτύσσεται ἡ τάσις ἀπομακρύνσεως τῶν μορίων τῆς ὕλης ἀπ' ἀλλήλων καὶ τὸ σῶμα μεταβαίνει εἰς τὴν ἀερίαν κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποία ἀναπτύσσεται ἡ λεγομένη τάσις τῶν ἀερίων.

Ἡ κατάστασις μεταξὺ τῆς κεντρομολικῆς καὶ φυγοκεντρικῆς ἐνεργείας δύναται νὰ δημιουργῆται εἴτε ἐξ ἐσωτερικῶν αἰτίων, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἐκδηλώσεως ἐκ τῆς οὐσίας ὡρισμένων νόμων, ἡ ὁποία προέρχεται λόγῳ τῆς ἐξελίξεως

τῆς οὐσίας, εἴτε ἐξ ἐξωτερικῶν αἰτίων, δηλαδὴ λόγῳ τῆς προσθήκης θερμίδων. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς φύσεως τῆς θερμότητος, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς ἐκδηλώσεως δυνάμεων τῆς φυγοκεντρικῆς ἐνεργείας. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι μεταξὺ τῆς τάσεως τῶν ἀερίων καὶ τῆς θερμότητος ὑπάρχει ἄμεσος σχέσις καὶ τὴν σχέσιν αὐτὴν διατυπώνει ὁ νόμος τοῦ Cau-Khssax καί τοῦ Laqiokte.

Ἡ ἐξ ἐσωτερικῶν αἰτίων ἐπικράτησις τῆς φυγοκεντρικῆς ἐνεργείας προέρχεται, εἴπομεν, ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς οὐσίας καὶ διὰ τοῦτο τὰ πολὺ ἐξελιγμένα ἄτομα τῆς ὕλης ἐκδηλοῦν ραδιενέργειαν.

Ἐπίσης, τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὰ πλέον ἐξελιγμένα οὐράνια σώματα, ὡς π.χ. εἰς τὸν ἥλιον καὶ τοὺς φωτεινοὺς λεγομένους ἀπλανεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους, λόγῳ τῆς ἐξελίξεως, ἔχουν ἀναπτυχθῆ εἰς μεγαλυτέραν ἀναλογίαν τὰ ἐξελιγμένα ἄτομα τῆς ὕλης, τὰ ὁποῖα δίδουν εἰς τὰ σώματα αὐτὰ καὶ τὴν ρευστὴν κατάστασι καὶ τὴν ραδιενεργὸν δύναμι καὶ τὴν θερμότητα ἀκόμη. Συνεπῶς τὰ σώματα αὐτά, εἶναι τὰ πλέον ἐξελιγμένα ὑλικὰ συγκροτήματα εἰς τὴν φύσι, ἀντιθέτως ἀπὸ ὅ,τι δέχεται ἡ φυσικὴ ἀστρονομία.

Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἰδικός μας ἥλιος, ὄχι μόνον δὲν ψύχεται, ὅπως δέχονται οἱ ἐπιστήμονες, καὶ συνεπῶς δὲν ὑπάρχει κίνδυνος ἐξαλείψεως τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἐκδηλοῖ νέας ἱκανότητας καὶ δυνάμεις καὶ ἀκτινοβολίαν καὶ φυγοκεντρικότητα, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχεται μία ἀδιάκοπος ἐξέλιξις τῆς ζωῆς εἰς τὸ σύμπαν καὶ ἐκτείνεται περισσότερον ἡ παρατηρουμένη ἐν τῷ σύμπαντι ἁρμονία.

Ὅταν ἡ ζωὴ (μεριστὴ οὐσία) εἰς τὴν μορφὴν τῆς ὕλης ἐκδηλώση ἕνα ὡρισμένον ἀριθμὸν δυνάμεων, αὐτὲς ἕλκουν μέρος τῆς αἰθερικῆς οὐσίας, καθιστοῦν αὐτὴν ζωικὴν καὶ οὕτως ἀποτελεῖται ἡ περιφέρεια τοῦ στοιχειώδους αὐτοῦ πνεύματος.

ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΡΙΖΩΜΑΤΑ

Ἡ ἀίδιος οὐσία δυὰς ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους ὡς ἔχουσα τέσσαρα ριζώματα, ἤτοι τέσσαρες διαφόρους καταστάσεις, τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχυρίσθησαν ὅλοι οἱ μυσταγωγοὶ φιλόσοφοι.

Οἱ τέσσαρες αὐτὲς καταστάσεις τῆς δυάδος ἐμφανίζουν τὰ μόρια αὐτῆς μὲ διαφορετικὴν ἐξελικτικὴν δυναμικότητα. Οἱ διαφορετικὲς αὐτὲς καταστάσεις εἶναι τὸ αἴτιον τῆς συμπλοκῆς τῶν διαφορετικῶν στοιχείων τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα συγκροτεῖ ὡς διάμεσος λόγος ἡ μονάς, καὶ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ὑπόκεινται εἰς τὰ ἀντιδραστήρια τῆς χημείας.

Πρόδηλον εἶναι ὅτι ἡ διαφορετικότης καὶ τὸ πλῆθος τῶν χημικῶν στοιχείων ὀφείλεται εἰς τὶς τέσσαρες καταστάσεις τῆς δυάδος καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῆς καὶ τῶν ἱκανοτήτων οἱ ὁποῖες προκύπτουν ἐκ τῆς δυναμικῆς ἐξελίξεως τῆς μονάδος.

Τιμοκατάλογος 2007 — Τιμές μέ ΦΠΑ 4,5%

Ἐκδόσεις ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Ὁ Ἑλληνικός Δρόμος * Ραδάμανθυ Ἀναστασάκη - Ε. Γαβρᾶ

Στουρνάρη 57 Ἀθῆναι Τηλ.: 2105237543

http://www. ideotheatron.gr * e-mail: ideotheatron@ideotheatron.gr

Ἀρχαία Ἑλληνική Γραμματεία

Ὁμήρου:	ΙΛΙΑΣ	62,70
Ὁμήρου:	ΟΔΥΣΣΕΙΑ	62,70
Ὀρφέως:	ΥΜΝΟΙ (κυκλοφορεῖ καί διπλό CD μέ ἀπαγγελία ὅλων τῶν Ὕμνων στά ἀρχαῖα ἑλληνικά)	26,12
Ὀρφέως:	ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ - ΛΙΘΙΚΑ	14,63
Ἐμπεδοκλέους:	ΑΠΑΝΤΑ - ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΟΣ	14,63
Πινδάρου:	ΕΠΙΝΙΚΟΙ ΑΠΑΝΤΑ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΙ - ΝΕΜΕΟΝΙΚΟΙ - ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΙ - ΙΣΘΜΙΟΝΙΚΟΙ	33,44
Σόλωνος:	ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ	19,85
Πλάτωνος:	ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ (κυκλοφορεῖ καί ἠχογραφημένο ὅλο τό ἔργο σέ μετάφραση)	14,63
Πλάτωνος:	ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ - ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ (καί ἠχογραφημένο σέ μετάφραση)	8,36
Πορφυρίου:	ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ	11,49
Πορφυρίου:	ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ (διδακτορική διατριβή Ἀ. Γεωργιάδου)	11,49
Λουκιανοῦ:	ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ - ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΗΛΙΑΝΘΡΩΠΟΥΣ)	8,36
Κέβητος:	ΠΙΝΑΞ - ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ	9,40
Ἰαμβλίχου:	ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ	12,54
Ἰαμβλίχου:	ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ἤ περί Θεουργίας	38,66
Σαλουστίου:	ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ	9,40
Ἰουλιανοῦ:	ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ - ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ	12,54
Ἰουλιανοῦ:	ΤΑ ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ (Ἰουλιανοῦ τοῦ Χαλδαίου ἤ τοῦ Θεουργοῦ)	20,90
Ἱεροκλέους:	ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ	12,54
Πυθαγορείων:	ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ - ΓΝΩΜΑΙ ΧΡΥΣΑΙ	12,54
Πλήθωνος:	ΤΑ ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΜΑΓΩΝ	8,36
Φιλοσόφων-Μυσταγωγῶν:	ΥΜΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ (Σχόλια - ἐπιμ. Π. Γράβιγγερ) (Ὁμήρου - Πρόκλου - Ἑρμοῦ Τρισμεγίστου - Πυθαγορείων - Μαγικαί Ἐπικλήσεις - Συνεσίου)	28,21

Γλῶσσα

Ἀρβανιτοπούλου:	ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ	19,86
Ἠ. Νικολούδη:	ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ	14,63
Ἀ. Χαλᾶ:	Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ	12,54
Ἀ. Χαλᾶ:	Η ΑΠΟΚΡΥΦΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ	8,36

Ε. Γαβρᾶ (ὑπ. δρ. Φιλοσοφίας) **νέα βιβλία γιά παιδιά δημοτικοῦ**

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

Θρησκεία - Μυθολογία - Μυστήρια

Δ. Καλλέργη:	ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΑΘΑΝΑΤΟΙ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ	17,76
Δ. Καλλέργη:	ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ (Κρητικά - Μαντεῖα - Ὀλυμπία - Δελφοί - Δωδώνη - Ἄργος)	11,49
Πάπυρος Αἰγυπτιακός:	Η ΜΥΗΣΗ ΣΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ (ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΡΙΣΙΩΝ)	8,36
Κ. Κουρτίδου:	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ (Καβείρια - Διονύσια - Ὀρφικά - Ἐλευσίνια)	18,81
Σ. Μπογδάνου:	ΤΑ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ (Θεσμοφόρια - Διονύσια - Ἐλευσίνια)	....
Σ. Πιμπλῆ:	ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ	8,36
Γ. Βογιατζῆ:	ΚΟΥΡΗΤΕΣ - ΔΕΡΒΙΣΣΙΔΕΣ	8,36
Γ. Βογιατζῆ:	ΟΡΦΕΥΣ - ΠΑΓΓΑΙΟΝ - ΡΟΔΟΛΕΙΒΟΣ	8,36
Κ. Κακούρη:	ΤΑ ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ (Διδ. διατριβή γιά τά Ἀναστενάρια καί τά Μυστήρια τοῦ Διονύσου)	20,90
Ἰ. Κακριδῆ:	ΑΡΑΙ (Οἱ Κατάρες καί οἱ Προσευχές στήν Ἑλληνική Μυθολογία)	15,67
C. Dupuis:	Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΘΗΚΕ ΜΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ	11,49
Ἰ. Ἀναγνώστου:	ΤΑ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	....
Ἐ. Φλάμου:	ΜΥΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΥΦΑ (Περιγραφή μυητικῆς δοκιμασίας)	17,76
Ἀσημακόπουλου:	ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ (Ἀποσυμβολισμός τοῦ Θηβαϊκοῦ κύκλου)	7,32

Μυσταγωγία - Πυθαγορισμός

Νεοπυθαγόρειος Φιλόσοφος-Μυσταγωγός	Σ. Νάγου:	Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ	14,63
	Σ. Νάγου:	ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ	7,32
	Σ. Νάγου:	ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ	10,45
	Σ. Νάγου:	ΘΕΟΣ Ἤ ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ - Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ	19,86
	Σ. Νάγου:	Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ	19,86
	Λ.Τάκα:	ΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ (Βασισμένο στήν Διδασκαλία τοῦ Σ. Νάγου)	10,45
	Ἰ. Βασιλῆ:	ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟΝ ΕΝΟΣ ΜΥΣΤΟΥ	15,68
	Π. Δρακούλη:	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ	12,54
	Π. Δρακούλη:	ΦΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΔΟΝ	14,63
	Ἀδριανόπουλου:	ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	10,45
	Ἀδριανόπουλου:	Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΖΩΗ	18,81
	Δ. Καλλέργη:	ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ	8,36
	Δ. Καλλέργη:	Ο ΥΜΗΤΤΟΣ - ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	8,36
	Ν. Παράσχη:	Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ	8,36
	Π. Γράβιγγερ:	Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ	56,43
	Π. Γράβιγγερ:	Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΟΝΗΣΕΩΝ	16,72
	Γ. Σακελλαρίου:	ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ	29,26
	J. Mallinger:	ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ - ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΣΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ	14,63
	Π. Βασιλειάδου:	Η ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ	10,45
	Ἰ. Μιχαήλ:	Ο ΑΡΙΘΜΟΣ 7 (Ο ΙΕΡΟΣ - ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ)	14,63

Μελλοντολογικά

Π. Ντῆναχ:	Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ (Η Πλατωνική Πολιτεία τό 4000 μ.Χ.)	67,92
Ν. Ρόμπινς:	ΤΕΛΟΣ ΔΕΝ ΕΙΜΑΣΤΕ ΜΟΝΟΙ - ΚΑΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΛΗ ΓΗ	15.68

Φιλοσοφία - Ψυχολογία

Ἀδριανόπουλου:	ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ - ΟΡΦΙΣΜΟΣ	19,85
Δ. Ἰωαννίδη:	Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ	....
Σ. Ἰωαννίδη:	ΟΙ ΠΥΘΑΓΟΡΙΔΕΣ	....
Π. Καραγιάννη:	ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ	36.57
Λαμπροπούλου:	ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ - ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ	8,36
Ἄ. Κελεσίδου:	ΣΠΟΥΔΕΣ ΨΥΧΗΣ (Οἱ θέσεις τῶν Ἑλλήνων Φιλοσόφων γιά τήν Ψυχή)	12,54
Ἄ. Κελεσίδου:	ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ (Ἡ ζωή καί τό ἔργο τῶν Προσωκρατικῶν)	12,54
Ἀ. Τανάγρα:	Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ	25,08
Μ. Μάκρα:	ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ	12,54

Ἱστορικά

Στασινοπούλου:	Η ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ	8,36	Κ. Ρούπη:	ΕΡΜΑ	10,45
Ε. Βαλλερᾶ	ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ	20,90	Κ. Ρούπη:	ΟΛΒΙΟΝ	7,32
Ἰ. Πέππας:	3650 Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΩΝ	23.00		ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΗ	10,45
Μ. Μάκρα:	ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	8,36	Κ. Ρούπη:	ΕΠΤΑΛΟΓΙΑ	

ΑΦΙΣΣΕΣ: ΘΕΑ ΑΘΗΝΑ - ΥΓΕΙΑ 4,00 * ΕΡΩΦΑΝΗΣ 4,00

Παιδικά

Ν. Ἐλάτου:	Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ	12,54
Κωνσταντινίδη:	ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ	7,32
Μ. Μάκρα:	ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ	9,41

Ξενόγλωσσα

Dido Kallergi:	ANCIENT HELLENIC MYSTERIES	10,45
Rickerson A.Reese:	ANCIENT GREEK WOMEN ATHLETES	20,90

Ε. Γαβρᾶ (ὑπ. δρ. Φιλοσοφίας) νέα βιβλία
ΜΑΘΗΜΑΤΑ (γιά παιδιά δημοτικοῦ)
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

Ἠχογραφημένα κείμενα Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας σέ μετάφραση καί ἀρχαία ἑλληνική μουσική.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ **ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ**
ΑΘΗΝΑ - ΥΓΕΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ
ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ὀρφέως:	ΟΡΦΕΩΣ ΥΜΝΟΙ	35,70
Πλάτωνος:	ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ	20,23
Πλάτωνος:	ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ	20,23
Ἐνωδῶν:	ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ ΟΡΕΣΤΗ	20,23

ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΟ
ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΛΑΙΑ
ΤΕΥΧΗ ΣΕ 2 ΤΟΜΟΥΣ
ΕΚΑΣΤΟΣ 41,80 Ε

ΕΝΩΔΩΝ
ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ ΟΡΕΣΤΗ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ
ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

http://www. ideotheatron.gr

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΔΙΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗΣ * Τηλ.: 210 52.37.543

ΑΠΟ ΤΟ 1991

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Κέντρον Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, Γλώσσας καί Τέχνης

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΙ ΟΛΟΙ ΟΙ ΙΕΡΟΙ ΟΡΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἀπαγγέλλει στά Ἀρχαῖα Ἑλληνικά ὁ Ραδάμανθυς Ἀναστασάκης

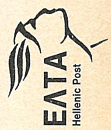
"Ἕνα μοναδικό ἔργο πού ἀποβλέπει στήν ὀρθή ἐκφώνηση καί ἐκμάθηση τῶν Ὕμνων πρός ὅλους τούς Ἕλληνες Θεούς, βοηθῶντας τήν δημιουργία πνευματικοῦ κλίματος, γιά τήν ἐπιτέλεση Θεραπείας, Ἱερουργίας ἤ καί Θεοφανείας.

Διπλό CD, Διάρκειας 144΄ -29.75€

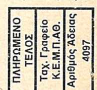
Κωδικός 3762

ΟΡΦΕΩΣ ΥΜΝΟΙ

ΕΙΣ ΔΟΞΑΝ ΤΩΝ ΑΘΑΝΑΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΗΡΩΩΝ

ISSN 1108-832800
03

